

DE MODERNE HELICON

Arend Fokke Simonsz

De moderne Helicon

Editie Lotte Jensen en Alan Moss

Uitgeverij Vantilt
Nijmegen
2010

Deze uitgave kon mede tot stand komen dankzij de ondersteuning van de Radboud Honours Academy. De Commissie voor Opdrachten op het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse Letterkunde van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde heeft deze uitgave met een opdracht ondersteund.

ISBN 978 94 6004 057 3

Ontwerp omslag: Martien Frijns, Doetinchem

Typografie en boekverzorging binnenwerk: TAT Zetwerk, Utrecht

Op het omslag: Prent uit *De moderne Helicon*, Haarlem 1802, tweede druk, 44.

© 2010 Uitgeverij Vantilt, Nijmegen en de editeurs

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

INLEIDING

Rijmwinkel	9
Fokkes leven en werk	10
Genre	17
Burleske traditie	20
Geleerdentraditie	22
Bestrijding van het sentimentele	24
Navolging	31
Waardering	39
Verantwoording	42
Noten	44
Geraadpleegde literatuur	47
Verantwoording illustraties	51

DE MODERNE HELICON

Voorbericht	55
De moderne Helicon	57
Ophelderingen	101

INLEIDING

Rijmwinkel

Hoe kom je als dichter aan inspiratie? Je gaat naar een winkel, koopt een pakketje rijmwoorden, zet ze in de juiste volgorde en klaar is Kees. Dat is het karikaturale beeld dat de achttiende-eeuwse schrijver Arend Fokke Simonsz (1755–1812) van zijn dichtende tijdgenoten schiept. Het zijn inspiratieloze, onbeholpen rijmelaars die clichés en afgeslepen metaforen aan elkaar rijgen. Fokke zet hen genadeloos te kijk in *De moderne Helicon*, een satirische vertelling die hij in 1792 publiceerde.

De moderne Helicon geldt nog altijd als het beste wat Fokke heeft geschreven. Het verhaal gaat over de Griekse god Apollo, die een winkel in poëzie heeft geopend. Schrijvers komen van heinde en verre om daar poëtisch taalgebruik en metaforen te kopen. De vreemdste attributen staan in de vitrines uitgestald: van kloppende harten tot lillende ingewanden en ledematen van suiker. En voor de gevoelige dichter is er een groot assortiment zilte tranen. Fokke bekritiseert zo het belabberde peil van de eigentijdse dichtkunst: originaliteit en kwaliteit zijn ver te zoeken. De ooit zo bewierookte Apollo is veranderd in een geslepen, geldbeluste handelaar.

Tot ver in de negentiende eeuw genoot *De moderne Helicon* bekendheid. Er verschenen maar liefst drie herdrukken (in 1802, 1835 en 1852) en Fokke publiceerde zelf nog een vervolgverhaal, namelijk *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* (1802).¹ *De moderne Helicon* werd ook opgenomen in bloemlezingen. Zo nam de Amsterdamse hoogleraar Nicolaas van Kampen een fragment op in zijn *Bloemlezing uit Nederlandsche prozaschrijvers* (1834–1835) en in 1898 dook de tekst op in een veelgebruikt lesboek voor gymnasia, hogere burgerscholen en kweekscholen.²

In de twintigste eeuw werd het echter stil rondom Fokke en *De moderne Helicon*. Als hij al genoemd werd, dan was de kwalificatie overwegend negatief: hij werd als een platvloerse, boertige derderangschrijver weggezet.³ De excentrieke broodschrijver leek gedoemd om voorgoed in de vergetelheid te raken. Nu broodschrijverij, humoris-

tische teksten en genootschapscultuur weer meer in de belangstelling staan, is ook Fokkes werk opnieuw in beeld gekomen.⁴ Die herwaardering is begrijpelijk: Fokkes spitsvondige humor spreekt ook de hedendaagse lezer aan. Zijn teksten zijn bovendien relatief gemakkelijk te begrijpen: hij hanteert een toegankelijke en lichtvoetige stijl, die niet ver van ons afstaat. Dat heeft er onder andere mee te maken dat hij zijn teksten met het oog op de voordracht schreef: het gehoor moest direct gegrepen worden door het verhaal.

Die relatieve toegankelijkheid is echter bedrieglijk. *De moderne Helicon* bevat namelijk ook tal van geleerde citaten uit het Grieks en Latijn en toespelingen op de klassieke mythologie. Daarnaast heeft Fokke een groot aantal verklarende noten opgenomen, waarin hij extra mythologische, historische en wijsgerige informatie geeft. Hij put deze uit tal van historische en eigentijdse bronnen. Deze 'opheleringen' maken duidelijk dat de tekst niet alleen voor de voordracht bestemd was, maar ook voor publicatie. De tekst kan dus op twee niveaus gelezen worden. Er is de grappige, toegankelijke verhaallijn en er is de geleerde aankleding, waarmee Fokke zichzelf als een erudiete en ontwikkelde schrijver presenteert die zich bewust is van de literaire traditie waarin hij zich voegt. Deze editie tracht aan beide niveaus recht te doen.

Fokkes leven en werk

De vermenging van het komische en het geleerde is typerend voor Fokkes werk als geheel. Tijdens zijn leven wist hij een gevarieerd en rijk oeuvre op te bouwen, variërend van komisch-allegorische verhalen, satirische tijdschriften en humoristische voordrachten tot geleerde, soms zelfs obscure verhandelingen en een encyclopedie. De kwalificaties zijn al even divers. Hij is bestempeld als broodspreker, 'boertige boekenwurm', satiricus, wijsgeer, 'genootschapstijger' en, door het Franse regime, als politiek dissident.⁵

Arend Fokke Simonsz werd op 3 juli 1755 in de Utrechtsedwardsstraat te Amsterdam geboren.⁶ Hij was het enige kind uit het huwelijk van Simon en Cornelia Fokke dat de eerste paar maanden overleefde.

INLEIDING

11

D E
M O D E R N E
H E L I C O N.
E E N D R O O M.

VOORGELEEZEN IN EN OPGE-
DRAAGEN AAN DE

MAATSCHAPPIJ DER VERDIENSTEN,

ONDER DE ZINSPREUK:

F E L I X M E R I T I S,

D O O R

A R E N D F O K K E, S I M O N S Z.

*Medelid derzelyer Maatschappijë ; Hoofdelid van het
Amsterdamsch Dicht- en Letteroefenend Genootschap ;
Lid van het Genootschap : Oefening kweekt Kunst ;
en van het Rotterdamsch Dicht- en Letterlie-
vende Genootschap , ter spreuke voerende :
Studium scientiarum genitrix.*

*Somnia non semper vana , si sepe putentur ,
Somnia sunt varios hominum narrantia gustus.*

Te A M S T E R D A M , bij
A R E N D F O K K E, S I M O N S Z.

M D C C X C I I.

Afb. 1. Titelpagina van *De moderne Helicon* (1792).

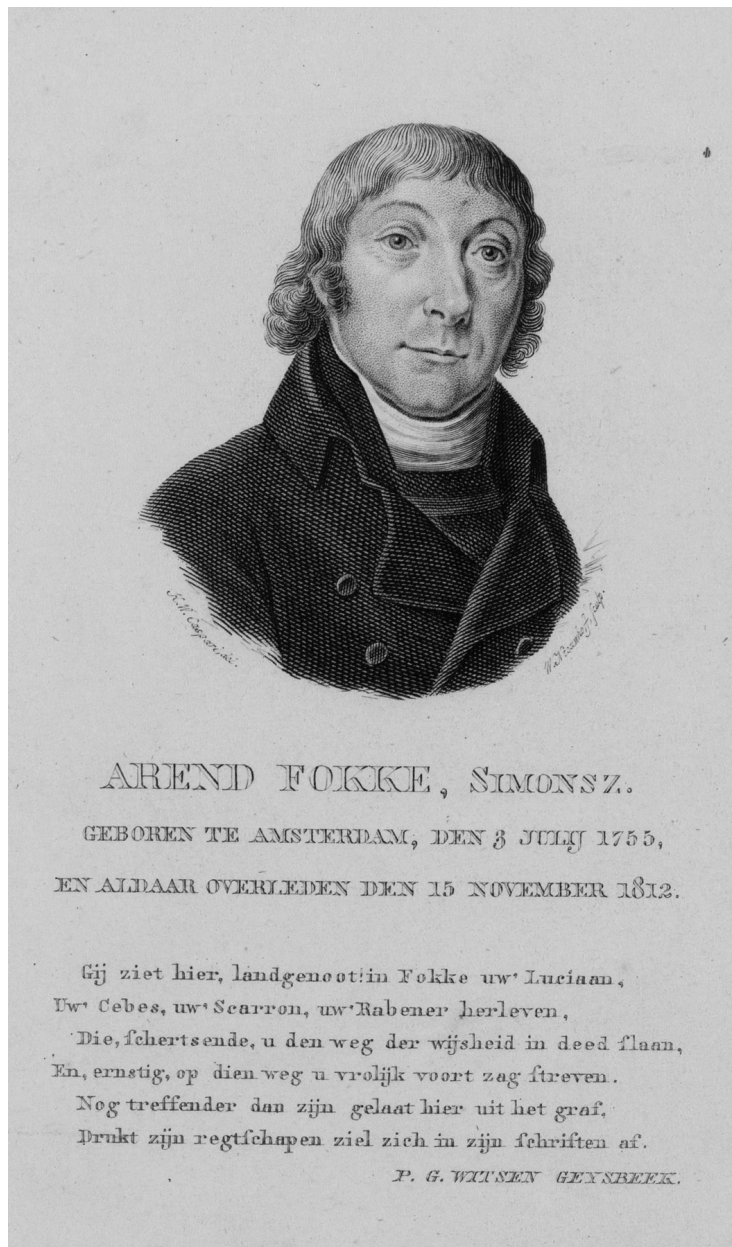
Zijn voornaam had Arend van zijn grootvader geërfd; om verwarring met zijn gelijknamige neven te voorkomen, gebruikte hij ook zijn tweede naam, Simonsz.

Fokke groeide op in een artistiek milieu. Zijn grootvader (ca. 1680–1734) was een beroemd toneelspeler. Elk jaar speelde hij traditiegetrouw de rol van Thomasvaer in de klucht *De bruiloft van Kloris en Roosje*. Dit toneelstuk werd op Nieuwjaarsdag opgevoerd in de Amsterdamse schouwburg, voorafgaand aan Vondels *Gijsbregt van Aemstel*. Ook andere familieleden, zoals Arends tante Catharina Elisabeth en zijn oom Jan Punt, gingen de planken op. Zijn vader Simon Fokke (1712–1784) ten slotte was een bekend graveur, die een groot aantal historische en politieke stukken vervaardigde.

Fokke volgde lessen bij de Duitser C.J. Albrecht van Pfortzheim, die hem in de klassieke talen onderwees. Op zijn dertiende koos hij het boekenvak en werd hij leerjongen bij de boekverkoper en uitgever Steven van Esveldt. Zijn boekwinkel in de Kalverstraat was de ideale plek voor de jonge autodidact om naast zijn werk te studeren. Rond 1774 stopte Fokke echter bij deze uitgever en besloot hij een eigen zaak te beginnen. Fokkes biograaf, H. Frijlink, suggereert dat Fokkes collega Willem Holtrop hem uit de zaak heeft weggewerkt. Frijlink vermoedt dat zowel Fokke als Holtrop verliefd was op Van Esveldts dochter Hendrikje, met wie Holtrop enkele jaren later trouwde.⁷

Fokke begon zijn nieuwe boekhandel aan de St. Luciensteeg. Zijn vader hielp hem daarbij door verschillende gravures te verzorgen voor zijn publicaties. Zelf debuteerde Fokke pas in 1779 met een grafdicht op zijn oom Jan Punt. Het is opgenomen in de *Nieuwe vaderlandsche almanach*, die hij vanaf 1777 uitgaf.⁸ In 1782 trad Fokke in het huwelijk met zijn achternicht Catharina Brinkman. Twee ooms van Catharina tekenden bezwaar aan vanwege de nauwe familieband, maar dit protest werd weggewuifd door het commissariaat.

In hetzelfde jaar begon Fokke zijn loopbaan als genootschapdichter. In 1782 trad hij toe tot Felix Meritis, en binnen korte tijd was hij lid van onder andere de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en het toneelgezelschap Oeffening kweekt kunst. Zijn positie bij deze genootschappen gaf hem de gelegenheid om werk uit te geven van bevriende collega's, onder wie Petronella Moens, Adriana van Overstraten en Gerrit

Afb. 2. Portret van Arend Fokke Simonsz,
met een gedicht van P.G. Witsen Geysbeek.

Brender à Brandis. Zelf schreef Fokke in deze tijd met name geleerd en encyclopedisch werk. Vanaf 1784 werkte hij aan een encyclopedie, *Catechismus der weetenschappen, kunsten en fraaije letteren*, waarin hij diverse wetenschappen als theologie, rechtsgeleerdheid, geneeskunde, filosofie, kunst en letterkunde behandelde.⁹ Tussen 1788 en 1794 verschenen hiervan tien delen, en veel later (in 1802) nog een register. Financieel werd het project echter een debacle. Omdat Fokke zijn boekhandel niet winstgevend wist te maken, moest hij omstreeks 1793 de deuren sluiten.

Fokke koos ervoor zich dieper in het genootschapsleven te storten en de oude formule van *utile dulce* te gebruiken: voortaan zou Fokke zijn publiek op een komische manier onderwijzen. Ook *De moderne Helicon* is daar een goed voorbeeld van. Ondanks het humoristische assortiment van Apollo's poëziewinkeltje last de auteur tal van citaten, noten en geleerde informatie in waarmee hij zijn publiek wil onderrichten. Of Fokke tevreden is geweest met deze nieuwe wending, is maar de vraag. Van Deventer beschrijft Fokke als een 'litteraire paljas tegen wil en dank'.¹⁰ Zelf schreef Fokke hierover:

Men lachte, en dit lagchen, dat inderdaad ook geene onaangename uitspanning is, in een' tijd, waarin men zelden in het geval is, van zijne lachspieren voor verstramming te bewaren, beviel zóó wel, dat men, onder mijn gehoor, gaarne meer en altijd wilde lagchen. – Wie nu zou niet van harte gaarne aan zulk een schuldeloos verlangen voldoen? [...] Of ik mij dan ook, op het uur der voorlezing, droefgeestig, verdrietig, ongesteld, volhoofdig, zorgend, gemelijk, of hoedanig ik mij ook bevinde, ik moet dat pak, mijn' eigen last, afwerpen, ten einde mijne hoorderen voor een uur, is het mogelijk, van hunnen last (elk toch draagt zijn' last door dit leven!) te ontheffen, [...]¹¹

Ondanks zijn dubbele gevoelens over de luchtige en komische toon van zijn werken werd Fokke al snel populair bij het Amsterdamse publiek. Naast *De moderne Helicon* werd Fokke succesvol met voordrachten als *Het toekomstig jaar 3000* (1793), *Boertige reis door Europa* (1793–1806) – een reis door de komische geschiedenis van grote steden als Parijs en Londen – en het *Ironisch-comisch woordenboek* (1797–

1805). Het leverde Fokke een goed inkomen op, want hij werd meestal betaald voor zijn lezingen. Doctrinia Amicitia en het Departement van Koophandel van Felix Meritis gaven hem zelfs enkele malen een jaargeld.¹²

Naast zijn werkzaamheden in de genootschappen heeft Fokke nog andere bronnen van inkomsten gehad. Hij was privédocent van minstens drie jongens en onderwees hen in de klassieke literatuur en het Hebreeuws. Ook was hij werkzaam als vertaler. Op zijn naam staan met name vertalingen van de Duitse toneelschrijver Kotzebue, die furor maakte in de late achttiende eeuw, maar ook komedies van Holberg en Molière.

Daarnaast was Fokke redacteur en corrector bij het blad *Handelingen van de Municipaliteit der stad Amsterdam*. Na de Bataafse Revolutie van 1795 riepen de patriotten dit tijdschrift in het leven om het volk op de hoogte te houden van de vergadering van de municipaliteit, het nieuwe stadsbestuur. Die baan opende voor Fokke nieuwe deuren in Amsterdam: zo werd hij in 1808, lang na de laatste uitgave van de *Handelingen*, gevraagd als redacteur voor de *Koninklijke Almanak*.

In 1811 sloeg Fokkes succes om. In dat jaar bezocht Napoleon Nederland, dat een jaar eerder deel was geworden van het Franse Rijk. Voor Napoleons bezoek aan Amsterdam scherpte de Franse politie de beveiliging aan en liet verdachte en potentieel gevaarlijke burgers opsluiten. Fokke werd ook als gevaarlijk bestempeld en gevangen gezet.

Waarom is nooit helemaal duidelijk geworden. Waarschijnlijk heeft Fokke de Franse censuur gealarmeerd met enkele publicaties die niet door de beugel konden. Werken met een vermeend opruiende inhoud als *Het psycho-chemisch geheim om van een nood een deugd te maken* en *Het horoskoop der statistische, politieke en oeconomische wereld* uit 1810 gaven vermoedelijk aanleiding tot de gevangenschap. Ook hadden enkele genootschappelijke optredens hem in opspraak gebracht.¹³ Frijlink ziet het anders: hij meent dat er een vete was tussen Fokke en zijn oude collega Willem Holtrop. Holtrop was belast met het opsporen van deze dissidenten en zou Fokke hebben opgepakt uit wraak om diens liefdesrelatie met Hendrikje van Esveldt.¹⁴

Hoe dan ook, Fokke had door zijn opsluiting een flinke klap gekregen. Zijn gezondheid ging achteruit en uitgevers werden voorzichtiger om werk van hem uit te geven. Met die tegenslagen stierf Arend Fokke

VERZAMELING

DER

WERKEN

VAN

A. FOKKE, SIMONSZ.

Te AMSTERDAM, bij
J. C. VAN KESTEREN.
MDCCCXXXV.

Afb. 3. Titelpagina van Fokkes *Verzameling der werken* (1830-1835).

op 15 november 1812. Ondanks het feit dat hij dertig jaar lid was geweest van Felix Meritis werden de begrafenis en herdenking in de Zuiderkerk niet door dit genootschap geleid, maar door de twee kleinere genootschappen V.W. en Tot Nut en Beschaving. Een droevig en noodlottig einde, aldus een van zijn biografen. De man, die tijdens zijn leven zoveel mensen aan het lachen had gemaakt, had beter verdiend.¹⁵

Genre

Fokke was een schrijver met een missie: hij wilde zijn publiek niet alleen vermaken, maar ook een boodschap meegeven. Dat geldt ook voor *De moderne Helicon*: het is een komische vertelling, waarin hij tegelijkertijd zijn kritische licht laat schijnen over de actuele stand van zaken in dichtersland.

De moderne Helicon laat zich het beste omschrijven als een satirisch droomverhaal: de vertelling heeft een uitgesproken hekelend karakter en is ingebed in een droom. De droom was een veeltoegepaste truc van satirici om zich tegen eventuele kritiek in te dekken. Zo konden ze zich altijd verschuilen achter het feit dat een situatie niet op de werkelijkheid gebaseerd was, maar op een droom.

Verwantschap is er ook met het genre van het imaginaire reisverhaal, ofwel de gefantaseerde reis. De ik-figuur reist immers met het 'Schip der Verbeelding' naar het verblijf van Apollo en de muzen – een verwijzing naar de mythe van Charon, die de Styx bevoert en de overledenen naar het dodenrijk bracht. Er wordt dus een reis beschreven die geheel aan de fantasie van de schrijver is ontsproten.

Zoals Buijnsters heeft laten zien, kwam het imaginaire reisverhaal tot grote bloei in de achttiende eeuw.¹⁶ Wereldberoemde teksten als *Robinson Crusoe* (1719) van Daniel Defoe en *Gulliver's Travels* (1726) van Jonathan Swift kunnen tot dit genre gerekend worden. Deze en andere gefingeerde reisverhalen waren niet alleen bedoeld om het publiek te vermaken, maar er schuilde meestal ook een diepere boodschap achter. Zo kan *Robinson Crusoe* ook als een religieus-allegorische roman gelezen worden, terwijl *Gulliver's Travels* kritiek op het Engelse hofleven en menselijk gedrag in het algemeen bevat. Ook

in Nederland verschenen tal van imaginaire reisverhalen. Aanvankelijk ging het vooral om navolgingen van *Robinson Crusoe* ('robinsonades'), maar in de tweede helft van deze eeuw verschenen er steeds meer politiek-satirische reisverhalen. Een bekend voorbeeld is *Reize door het Aapenland* (1788) van J.A. Schasz (waarschijnlijk een pseudoniem van Gerrit Paape). Dit verhaal is, evenals veel andere satirische geschriften van Paape, ook opgezet als een droom van een ik-figuur.¹⁷

Fokkes satire heeft geen politiek karakter, in tegenstelling tot het vervolghet verhaal, maar richt zich vooral op de dichtkunst. Toch zijn er wel wat verwijzingen naar de actuele politiek in te vinden. Zo handelt Apollo in producten die goed van pas kunnen komen in politieke dichtstukken, zoals donders, bliksems, stroppen en vergif. Hij heeft ze onlangs aan een 'jong en vurig dichter' verhuurd. Die is echter kort daarop gearresteerd, waardoor Apollo kan fluiten naar zijn geld. In de jaren rond 1790, waarin orangisten en patriotten om de macht vochten, gebeurde het regelmatig dat schrijvers in de gevangenis terechtkwamen vanwege hun opruiende geschriften.¹⁸

Ook in de karakterisering van Apollo als eenvoudige burgergod klinkt de eigentijdse politieke situatie door. Apollo is in dit verhaal namelijk allesbehalve een goddelijke figuur, maar sterk 'ontgod' ofwel vermenschlijkt. Hij wordt aangeduid als een 'burgerlyke God' en een 'Exgod'. Ook zijn taalgebruik is allesbehalve goddelijk: hij drukt zich platvloers uit, gebruikt volkse uitdrukkingen ('loopje niet, dan hebje niet') en op een zeker moment laat hij zelfs een vloek ontsnappen. De formele aanspreekvormen worden eveneens losgelaten: Apollo en de ik-figuur spreken elkaar met 'mijnheer' en dus als gelijken aan. Nu past deze spot met de verheven goden van de Olympus ook in de traditie van de burlekse literatuur (hierover later meer), maar in dit geval is de associatie met het patriotse gelijkheidsideaal snel gelegd. Het idee van een burgergod wordt door Fokke nog verder op de spits gedreven in het vervolg van *De moderne Helicon*. In *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* is de god gehuld in militair kostuum en is zijn winkel omgebouwd tot een warenhuis waar revolutionairen hun hart kunnen ophalen.

DE
M O D E R N E
H E L I C O N,
E E N D R O O M.
T W E E D E D R U K.

waarbij gevoegd is:

A P O L L O,
S E R G E A N T
V A N D E
G E W A P E N D E B U R G E R M A G T.

VOORGELEEZEN IN, EN OPGE-
DRAAGEN AAN, DE
M A A T S C H A P P I J D E R V E R D I E N S T E N,

ONDER DE SPREUK:

F E L I X M E R I T I S,

DOOR

A. F O K K E, S I M O N S Z

Medelid derzelver Maatschappij, enz.

M E T C A R I C A T U U R P L A A T E N.

T E H A A R L E M B I J
F R A N Ç O I S B O H N.
M D C C C I I.

Afb. 4. Titelpagina van de tweede druk van *De moderne Helicon* uit 1802, waarbij het vervolgverhaal *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* is gevoegd.

Burleske traditie

Fokkes droomverhaal kan tot de satirische literatuur gerekend worden. Hij neemt immers inspiratieloze dichters op de korrel en deinst er niet voor terug om de heilige huisjes van de literatuur een flinke schop te verkopen. In engere zin kunnen we Fokkes werk ook plaatsen binnen de traditie van de burleske literatuur.

Het burleske genre vond zijn oorsprong in het vijftiende-eeuwse Italië en nam een hoge vlucht in de twee eeuwen daarna. Het wordt gekenmerkt door een scherp contrast tussen de vorm en de inhoud. Dat kan op twee manieren gebeuren. Enerzijds kennen we de travestie, waarin een hoge inhoud – ‘hoge’, bijna heilige literatuur als de *Ilias* en de *Odysee* – botst met een lage of alledaagse schrijfstijl. Anderzijds staan een lage inhoud en een hoge stijl tegenover elkaar in (bijvoorbeeld) de parodie.¹⁹ In het voorbericht van *De moderne Helicon* legt Fokke uit dat dit contrast, deze incongruentie, de belangrijkste eigenschap van humor is: ‘Dit Stukjen is enkel ontworpen, om, door een Komisch Contrast van het verhevene met het gemeenzaame voor een poos te vermaaken en den lach optewekken.’ Fokkes eigen ideaal van humor is dus terug te voeren op de burleske traditie.²⁰

Burleske humor is vooral bekend geworden door de Franse auteur Paul Scarron (1610–1660). Scarron schreef een aantal bekende travesties, zoals *Le Typhon ou la Gigantomachie* (1644) en *Virgile travesti* (1648–1652). De belangrijkste representant van het genre in Nederland is W.G. van Focquenbroch (1640–1670). Geïnspireerd door Scarron schreef Focquenbroch *Typhon of de Reusen-strijdt* (1665), waarin hij de eens zo gewaardeerde klassieke goden ordinair laat ruziën met de Giganten. Ten slotte wordt ook de naam van Aernout van Overbeke in verband gebracht met de burleske literatuur. Zijn reisbrieven zijn weliswaar niet typische voorbeelden van een travestie of parodie, maar ze staan wel bol van de burleske procedés.²¹

Dat geldt ook voor *De moderne Helicon*, waarin we typisch burleske elementen tegenkomen, zoals het spotten met de klassieke goden en verheven zaken, het gebruik van homonymie, de ironische zelfrepresentatie en het aanschoppen tegen heilige huisjes. Het spotten met de klassieken en het verhevene komt vooral tot uiting door middel van contrastwerking en rolomkering. Door traditionele verhoudingen om

te keren, ontstaat een komisch effect. De wijze waarop Fokke het heiligdom van Apollo beschrijft, is een mooi voorbeeld van zo'n omkering. De anders zo statige en moeilijk te beklimmen berg Parnassus is een gewone duin geworden. Apollo heeft de berg laten afgraven, zodat de toegang gemakkelijker zou zijn. Het afgegraven zand brengt bovendien geld in het laatje. Ook het paard Pegasus heeft een ander aanzien gekregen. Het ooit zo energieke paard is nu een oude, stramme knol geworden. Hij is bovendien sterk vermagerd, omdat de eigentijdse literatuur van dusdanig slechte kwaliteit is dat hij zijn honger er niet mee kan stillen. En dan zijn er nog de muzen: hun schoonheid is vergaan; ze zijn veranderd in bejaarde, gerimpelde vrouwtjes.

Behalve van de spot met het verhevene maakt Fokke gebruik van homonymie om de lach op te wekken. Een woord heeft dan meerdere betekenissen, waardoor er een humoristisch effect optreedt. Een voorbeeld is de passage waarin Apollo tevergeefs bonzende harten probeert te maken. Hij verzucht: 'ik heb ze ook werkelijk gekreegen en in mijn pooten gehad, dat ik er nog pooten van maak'. Deze zin kan in dubbel opzicht een komisch effect hebben: ten eerste bezigt Apollo nogal ruw, volks taalgebruik door zijn eigen handen met 'pooten' aan te duiden. En ten tweede is er sprake van een woordspel met 'pooten': 'poot' kan behalve hand ook een klein geldstukje betekenen. Apollo is dus niet alleen onbeschaafd, hij wordt ook nog eens getypeerd als een geldbelust figuur.

Het burleske komt ook tot uitdrukking in de ironische zelfrepresentatie. Hoewel we de ik-figuur, die in het verhaal een tamelijk neutrale positie inneemt, niet zonder meer kunnen vereenzelvigen met Fokke, is het toch alsof we alles vanuit het perspectief van Fokke bezien (te meer omdat het om een lezing gaat, voorgedragen door Fokke zelf). Het is op zijn minst frappant dat Fokke, die zich hier voordoeft als een neutrale buitenstaander, zelf volop meedraaide in de genootschaps-cultuur die hij zo stevig bekritiseert. In *De moderne Helicon* draait Apollo's winkel overuren dankzij de vraag van gelegenheidsschrijvers naar clichébeelden. 'Brood- en Straatpoëten' staan in de rij om rijmwaren te kopen of te huren. De hebzuchtige Apollo is de laatste die daar bezwaar tegen zal maken: 'wat zal ik er tegen doen, hun geld is zo goed als dat van een ander'. De Piëridenzusters beconcurreren Apollo intussen door een eigen zaak te openen met Duitse en Franse

rijmmiddelen. Ze hebben zo'n grote toeloop, dat Apollo's winkel er onder lijdt. Apollo constateert overigens al snel dat hij ook weinig aan de ik-figuur zal kunnen verdienen; die grossiert immers in klassieke citaten. Fokke mag de klassieken dan een warm hart hebben toegedragen, tegelijkertijd was hij een broodschrijver pur sang: hij verdiende een aardig zakcentje met het houden van lezingen in genootschappen.²² In latere jaren vulde hij zijn inkomsten onder andere aan met het vertalen van stukken van de populaire Duitse schrijver August von Kotzebue. Enige ironie schulde er dus wel in deze vorm van zelfrepresentatie.

En dan is er nog het aanschoppen tegen heilige huisjes. Een typische eigenaardigheid van Fokkes tekst is de antireligieuze lading. Het begint al bij de vraag van de ik-figuur of hij aan het juiste adres is: woont hier inderdaad de god van de dichters? Het winkelmeisje spreekt alleen Duits en kijkt hem vol onbegrip aan: 'Kotte' kent ze niet, dit is de winkel van meneer Phebus van Delos. Niet veel later laat Apollo een vloek ontsnappen – verdomme! –, bepaald ongewoon taalgebruik voor een verheven god. Hij laat zich opnieuw meeslepen door zijn emoties wanneer hij over 'dat ellendig volk van Monniken en Kloosterlingen' komt te spreken, omdat deze het rijm in de wereld zouden hebben gebracht. Vanuit het perspectief van de heidense god is deze sneer wel te begrijpen, maar de antiklerikale ondertoon valt niet te miskennen.

Geleerdentraditie

In contrast met het beeld van Fokke als broodschrijver staat het gegeven dat Fokke zichzelf in *De moderne Helicon* als een geleerd schrijver presenteert. Zo wemelt het van de citaten van klassieke dichters. Bij het binnentreden van Apollo's winkel scandeert de ik-figuur al enkele verzen uit de *Ilias* van Homerus en even later citeren de ik-figuur en Apollo lustig uit Vergilius, Horatius en Ovidius. Dat gebeurt overigens niet helemaal vlekkeloos: zo wordt een fragment ten onrechte aan Ovidius toegeschreven (het is in werkelijkheid van Martialis) en zowel Martialis als Demosthenes worden onjuist geciteerd. Het is de vraag of Fokke deze teksten bewust verhaspelde of dat hij zich eenvoudigweg vergiste, bijvoorbeeld omdat hij uit het blote hoofd citeerde.

Het geleerde karakter van de tekst wordt versterkt door de ‘Ophelderingen’ die Fokke achteraan de tekst heeft geplaatst en waarin hij historisch-mythologische toelichtingen biedt. Deze aantekeningen zijn soms humoristisch van aard, maar ze hebben vooral een geleerd karakter. Zo krijgt Apollo als godheid een uitvoerige toelichting, omdat er naast de door Fokke bedoelde god van de dichtkunst nog drie andere Apollo’s in de klassieke mythologie bekend zijn. Fokke kan dergelijke informatie geput hebben uit een populair compendium, zoals dat van Natalis Comes, *Mythologiae* (1567). Deze verwijst onder het lemma ‘Apollo’ op zijn beurt naar Cicero’s *De natura deorum*, die over meerdere Apollo’s (‘Apollines plures’) spreekt.²³

Fokkes belangrijkste bron is *Histoire du ciel, considéré selon les idées des poètes, des philosophes, et de Moïse* (1739) van de Franse priester Noël-Antoine Pluche (1688–1761). In 1743 verscheen van dit werk een Nederlandse vertaling, getiteld *Heemel geschiedenis, overwoogen naer de denkbeelden der poëten, der filosofen, en van Mozes*.²⁴ In dit veelomvattende werk bespreekt Pluche het ontstaan van de hemel en de aarde (kosmologie) en de naamgeving van planeten, goden en godinnen door allerlei historische, mythologische, wijsgerige en Bijbelse bronnen met elkaar te combineren. Fokke plukt eruit wat hem van pas komt. Hij doet vooral een beroep op Pluche om etymologische kwesties te verklaren en de overeenkomsten tussen mythologische denkbeelden van verschillende volkeren aan te wijzen, zoals de Egyptenaren, Grieken en Romeinen.

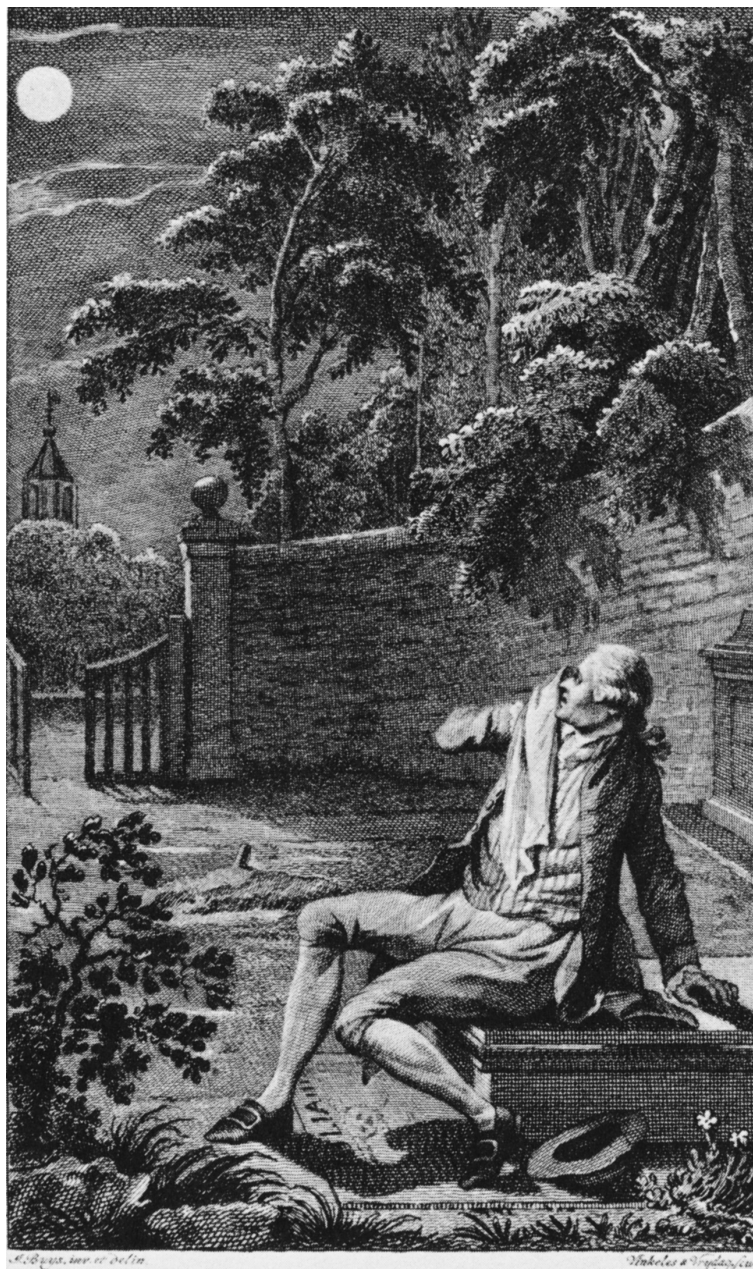
Fokke laat zo zien dat hij thuis is in de klassieke mythologie en dat hij grotere wijsgerige vraagstukken niet schuwt. Daarnaast laat hij op tal van plaatsen ook merken dat hij een grondige kennis heeft van de literaire traditie. Hij schermt met lijstjes namen van klassieke dichters (Homerus, Sophocles, Theocritus, Anacreon) en komedieschrijvers (Menander, Plautus, Terentius). Daarnaast verwijst hij naar de invloedrijke poëtische geschriften van Nicolas Boileau-Despréaux en O.C.F. Hoffham. Hij noemt ook tal van buitenlandse auteurs, zoals P. Desforges-Maillard, John Milton, Ludvig Holberg en Molière. Fokke noemt Milton in verband met diens dichtwerken *Paradise Lost* (1667) en *Paradise Regained* (1671), die beide over de rol van Satan in de zondeval en in het leven van Christus gaan. De winkelier Apollo zou diens nalatenschap hebben opgekocht, om te kunnen voorzien in de huidige

vraag naar satans onder dichters. En dan is er nog een arsenaal aan Nederlandse schrijvers, zoals Focquenbroch, Vondel, Huygens, Cats en Westerbaen. Deze voorkeur voor de zeventiende eeuw is veelzeggend en moet in het licht van Fokkes strijd tegen de afgesleten genootschappelijke rijmcultuur en de modieuze trend van het sentimentalisme worden geplaatst.

Bestrijding van het sentimentele

De moderne Helicon staat voor een belangrijk deel in het teken van de bestrijding van het sentimentalisme. Het sentimentalisme was een literaire stroming waarin de gevoelsverfijning centraal stond: personages beleefden ervaringen op een zeer intense manier en lieten hun emoties de vrije loop. Schrijvers als Laurence Sterne, Thomas Gray, Jean-Jacques Rousseau en Johann Wolfgang von Goethe – die elk op een eigen wijze invulling gaven aan ‘het sentimentele’ – werden er beroemd mee. De belangrijkste vertegenwoordiger van het genre in Nederland was Rhijnvis Feith (1753–1824), auteur van de sentimentele romans *Julia* (1783), *Ferdinand en Constantia* (1785) en de reeks elegieën *Fanny* (1787). Hij schreef ook theoretische beschouwingen over het sentimentalisme in *Brieven over verscheiden onderwerpen* (1784–1793, 6 dln.).²⁵ Ook in de spectatoriale geschriften van die tijd verschenen sentimentele verhalen, waarin personages zich lieten leiden door verfijnde gevoelens.

In *De moderne Helicon* zijn veel verwijzingen naar de tranenrijke sentimentele literatuur te vinden. De passage waarin Apollo zijn indrukwekkende collectie tranen toont, springt natuurlijk het meeste in het oog. In het laboratorium worden allerlei soorten tranen gebrouwd, zoals liefdestranen, tranen van berouw en vreugdetranen. Er zijn zelfs flesjes te koop met één enkele hete traan – de productie daarvan vergt extra inspanning. Verder is Melpomene, de muze van de tragedie, dweepziek en sentimenteel geworden. Ze gaat het liefst zitten wenen op een verlaten kerkhof – een rechtstreekse verwijzing naar een scène uit Feiths *Julia* waarin Eduard bij het graf van Julia treurt. Ook de door Fokke meermaals bekritiseerde woordcombinatie ‘van den Seraph tot den Wurm’ is terug te voeren op het werk van Feith.

Afb. 5. Eduard treurt om zijn geliefde Julia. Scène uit *Julia* van Rhijnvis Feith.

Hij gebruikt deze uitdrukking in *Julia* en *Het graf* (1792) om de keten der wezens mee aan te duiden, waarbij iedere volgende schakel volmaakter is.²⁶

Terecht hebben Van Deventer en Oosterholt erop gewezen dat Fokkes kritiek verder reikt dan alleen de sentimentele dichters: hij bekritiseert in feite alle onoprechtheid en veinzerij in de poëzie. Hij is een pleitbezorger van de authenticiteit: de ware dichter dient zich door oprechte gevoelens te laten leiden.²⁷ Apollo's mededeling dat er nauwelijks vraag is naar oprechte tranen is in dit verband veelzeggend. In zijn laboratorium maakt hij tranen door een mengsel van regenwater en keukenzout te laten koken en afkoelen. De ik-figuur wijst hem erop dat hij dan in feite pekkel fabriceert, maar dat deert Apollo niet: de zilte tranen die eigentijdse dichters storten, zijn niet te onderscheiden van neptranen. Als ideaalmodel grijpt Fokke terug op oude zeventiende-eeuwse dichters als Vondel, Cats, Huygens en Westerbaen, die, in tegenstelling tot de moderne poëten, de lezer stevige spijs wisten voor te zetten: 'er zit tienmaal meer voedsel in dat oude goed dan in het nieuwe', aldus Apollo. Op de hoogste trap staan echter de klassieke dichters (Homerus, Ovidius, Horatius). Fokke toont zich zo een fervent pleitbezorger van de klassieken en levert op deze wijze zijn eigen bijdrage aan de bij vlagen in binnen- en buitenland opflakkerende 'Querelles des anciens et des modernes'. Deze strijd stond in het teken van de vraag of de klassieke schrijvers superieur waren aan de moderne. Fokke meende van wel en bekrachtigde zijn standpunt later in *De antieke Helicon* (1803), waarin hij pleitte voor een wederopbloei van de Griekse dichtkunst.²⁸

Fokke was bepaald niet de enige bestrijder van de 'sentimentelen'. Dichters als Jacobus Bellamy en Johannes Kinker gingen hem daarin voor. In *De poëtische spectator* (1784-1786) opende Bellamy genadeloos de aanval op de sentimele dichters:

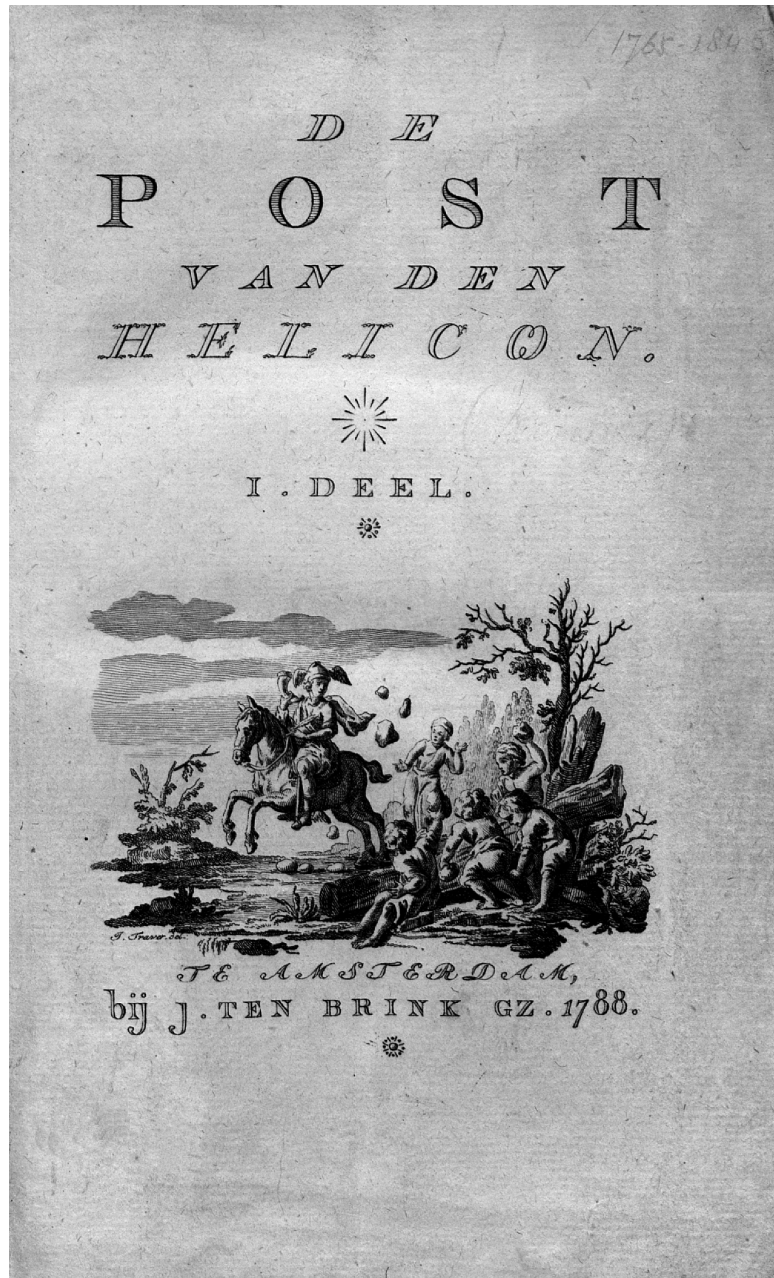
Men zag geheele zwermen van vaerzenmakende wezens, zich verëenigen, om een enkel traantje, sentimenteel, te bezingen. Zij schaarden zich rondöm het traantje – ieder ontdekte nieuwe schoonheden in het zelve; de verzwakte zenuwen kreegen een spannend – en – het traantje werd – een Ode! Deze soort van Oden noemt men het voedsel der gevoelige zielen; schoon zij

voor eene waarlijk gevoelige ziel het zelfde zijn, dat de zoete, kinderlijke lekkernij, voor een gezonde maag, is. Met andere woorden: zij verwekken walg.²⁹

Ook in de *Proeven voor het verstand, den smaak en het hart* (1784–1785) hekelde Bellamy de consequenties van het dwepen met emoties. In het ‘Fragment van eene sentimenteele historie’ ontdekken twee broers dat een naburig landhuis in brand staat. De ene broer, de sentimentele, verliest zich helemaal in zijn emoties en doet niets. De niet-sentimentele Hendrik handelt adequaat en redt de dochter des huisjes.³⁰

Ook Kinker trok in *De post van den Helicon* fel van leer tegen de sentimentelen en in het bijzonder Feith. In dit tijdschrift deed Kinker heet van de naald verslag van de literaire ontwikkelingen op de ‘Vaderlandschen Helicon’. Zo beschrijft hij hoe een stoet dichters de Helicon langs de ‘sentimenteelen weg’ probeert te benaderen en hoe een rel uitbreekt naar aanleiding van een positieve recensie van Feiths *Romanzen*.³¹ Ook wordt een epigoon van Feith gehemeld, namelijk de dichter Lambertus van Oyen, die klakkeloos en tot walgens toe uitdrukkingen van Feith herhaalt: ‘Uitgezochte spreekwijzen, die het blokken van zijn Zangster allerelendigst verraden, en gewoone termen van Mr. Reynvis Feith tot walgens toe herhaald en gezocht te pas gebracht; zo als den tegenstelling van den Worm tot den Seraph enz. – doen hier alles aan af’.³² Het valt op dat er tussen *De post van den Helicon* en *De moderne Helicon* soms woordelijk overeenkomsten bestaan. Het is goed mogelijk dat Fokke Kinkers satire op zijn bureau had liggen bij het schrijven van zijn eigen droomverhaal.³³

Zo kan ook Fokkes verwijzing naar het werk van de dichter Willem van Swaanenburg (1679–1728) geïnspireerd zijn op Kinkers tijdschrift. In *De post van den Helicon* vindt namelijk een ‘dodengesprek’ plaats tussen de twee overleden schrijvers Van Swaanenburg en de Franse dichter Nicolas Boileau-Despréaux.³⁴ Zij representeerden twee uitersten in de literatuur. Van Swaanenburg was een buitenbeentje in de Nederlandse literatuur en was berucht om zijn ongebruikelijke, tegendraadse rijmcombinaties en metaforen, terwijl Boileau als een autoriteit gold op het terrein van de classicistische regelgeving. Het moet duidelijk zijn dat zowel Fokke als Kinker meer affiniteit

Afb. 6. Titelpagina van het tijdschrift *De post van den Helicon* (1788) van Kinker.

Afb. 7. Landkaart van 'den Hollandschen Helicon' in Kinkers tijdschrift *De post van den Helicon* (1788). De rechte laan is de 'Sentimenteele weg'.

met de laatste hadden. Het blijkt ook uit de wijze waarop Fokke beide dichters opvoert in *De moderne Helicon*. Fokke citeert met instemming uit het werk van Boileau, terwijl Van Swaanenburg de verloering van de dichtkunst symboliseert: diens inboedel is opgekocht door de Piëridenzusters die daardoor een grote toeloop in hun winkel hebben.

Behalve door Kinkers tijdschrift zal Fokke zich hebben laten inspireren door het werk van de Amsterdamse koopman-dichter O.C.F.

Hoffham (1721–1799). Deze van oorsprong Duitse schrijver publiceerde in 1788 een spotpoëtica, getiteld *Proeve eener theorie der Nederduitsche poëzie* (1788). Daarin verzet hij zich tegen de schaaftaliteit van genootschapsdichters en het keurslijf van het rijm. Hoffham lardeert zijn betoog met een vracht aan citaten van bekende Nederlandse dichters om zijn ironisch bedoelde stellingen kracht bij te zetten. Een voorbeeld van zo'n absurdistische stelling:

Tusschen sommige rijmwoorden heerscht ware sympathie; en zy schynen voor elkander gemaakt te zyn; als, by voorbeeld: Spanje en Brittanje, prins en geenszins, veinzen en gepeinzen, helm en schelm, huigchelen en guichelen, wesp en egsp, heilig en veilig, kunst en gunst, kennis en schennis, winst en minst, kreupel en gepeupel, vergif en rif, schilderen en verwilderen, rups en hupsch, burger en wurger, purper en slurper, oordeel en voordeel, kogel en vogel, hoogte en droogte, koortsen en toorsten, geboorte en poorte, adem en vadem, lengte en engte, lustig en rustig, hobbelen en dobberle, flikkeren en blikkeren, schoonheid en gewoonheid, herwaarts en derwaarts, waereld en bepaereld, drosssem en bloessem, duivel en zuiver, en veele anderen meer.³⁵

Even verderop meldt Hoffham dat ieder land over een eigen 'rymagazyn' beschikt waar dichters inspiratie kunnen opdoen. Hij beschrijft een dergelijk magazijn als een soort openbaar toegankelijke ruimte waar dichters naar hartenlust op zoek kunnen gaan naar een geschikte rijmcombinatie. Ze bevatten 'algemeene waarheden, zinspreuken, beschryvingen en omschryvingen, die, van tyd tot tyd verzameld en aangegroeid uit den rykdom der voortreffelykste geesten voor allen openstaan'.³⁶ Er zijn verschillende vertrekken. Zo is er een kamer waar 'waardig of waard' boven staat met een keur aan vitrines waarop woorden staan als liefde, haat, lof en verachting. Een van de grootste zalen is die van de comparatieven, waar ontelbaar veel woorden te vinden zijn, zoals verwoeder, geruster, kwader, aangenamer, wijzer, luier, zwarter en allerlei bijpassende zelfstandige naamwoorden. Het kan bijna niet anders of deze passage heeft Fokke door het hoofd gespeeld toen hij *De moderne Helicon* schreef.

Illustratief voor de wijze waarop Fokke clichématige rijmcombinaties hekelt, is de passage waarin Apollo zijn collectie schragen en stutten toont. Ze kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om ‘den Hemel te schraagen’ of ‘om Wijsheid, Heldenmoed en Waare Deugd te schraagen’. De clichématige opsommingen waren maar al te herkenbaar voor tijdgenoten. Wijsheid, heldenmoed en deugd werden immers al snel van stal gehaald, wanneer een bekende figuur geprezen moest worden.³⁷

Navolging

Het concept van *De moderne Helicon* viel in goede aarde, want in de jaren erna verschenen maar liefst drie verhalen die erop geïnspireerd waren. In 1796 hield de boekverkoper en letterkundige P.G. Witsen Geysbeek (1774–1833) een lezing in Felix Meritis, getiteld *De hedendaagse Olympus, een droom*. Een jaar later, in 1797 kwam Fokke zelf met een vervolgverhaal, namelijk *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* (pas gepubliceerd in 1802). En in 1799 verscheen in het toneeltijdschrift *De toneelmaatige roskam* een droomvertelling van de hand van een onbekende auteur. In de eerste twee verhalen had Fokkes origineel een politieke lading gekregen, in het laatste waren de pijlen op het vaderlandse toneel gericht.

Nog voordat Fokke zelf met zijn vervolgverhaal kwam, publiceerde Witsen Geysbeek *De hedendaagse Olympus, een droom*. Behalve uit de titel blijkt uit de openingszinnen welke tekst als inspiratiebron fungeerde: ‘Gevallig lag *De moderne Helicon* van Arend Fokke, Simonsz, waardig medelid dezer maatschappy, by my op de tafel’.³⁸ Dat juist Witsen Geysbeek zich door Fokke liet inspireren is niet verbazingwekkend: ze kenden elkaar uit het Amsterdamse letterkundige circuit en schreven beiden graag met een ironische inslag. In zijn *Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters* (1821–1827, 6 dln) nam Witsen Geysbeek een zeer lovende levensbeschrijving van Fokke op.³⁹

De gelijkenissen met Fokkes origineel zijn treffend. Een ik-figuur valt in slaap en droomt dat hij zich op de Olympus bevindt, de verblijfplaats van oppergod Jupiter. Hij klopt aan bij diens huis. Er wordt

opengedaan door een meisje, dat hem naar 'burger Jupiter' brengt. Deze heeft al zijn goddelijke eigenschappen verloren en zit als treurige, verlepte oude man een pijpje te roken. De burgergod legt uit hoe het zover heeft kunnen komen: de recente revolutie heeft alle oude verhoudingen op de Olympus verstoord en hem in het verdomhoekje gedrukt.

Jupiter zet nauwkeurig alle gebeurtenissen op een rijtje. Eerst beviel de godin Minerva van een dochter genaamd Lumina (Verlichting). Zij verzamelde veel aanhangers om zich heen en vormde een steeds grotere bedreiging voor Jupiters almacht. Hij stuurde vervolgens zijn vrouw Juno eropuit om poolshoogte te nemen, maar die werd tegengehouden door een groep 'weerspanninge goden'. Vervolgens zond Jupiter Pluto om orde op zaken te stellen, maar ook dat hielp niet. Lumina beviel intussen van een drieling, Libertas, Equalitas en Fraternitas (Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap), en toen was het hek van de dam. Jupiter moest zijn godentitel afstaan en mocht zich voortaan alleen nog maar burger noemen. En nu moet hij lijdzaam toezien hoe het nieuwe bewind allerlei radicale hervormingen doorvoert. Hij zoekt troost in de drank.

Het moge duidelijk zijn: Jupiters relaas laat zich lezen als een allegorie op de actuele politieke ontwikkelingen. Zijn ervaringen zijn te vergelijken met die van stadhouder Willem v en Wilhemina van Pruisen, die in 1787 bij Goejanvervellesluis werd tegengehouden door een groep opstandige patriotten. In 1795 namen de patriotten de macht over en week het stadhouderlijke echtpaar uit naar Engeland. De sympathie van de schrijver ligt duidelijk bij de patriotten: Willem v en zijn echtgenote krijgen de volle laag. Maar ook de revolutionairen worden te kijk gezet: de onderlinge eensgezindsheid is ver te zoeken en het nieuwe politieke jargon leidt tot absurdistisch taalgebruik.

Dit laatste aspect staat ook centraal in Fokkes eigen vervolgverhaal, *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt*. Het is dan ook niet ondenkbaar dat Fokke zich op zijn beurt liet inspireren door Witsen Geysbeek. Fokke las zijn verhaal in de winter van 1797 voor in Felix Meritis, maar het verscheen pas in 1802 voor het eerst in druk. De uitgever, François Bohn, presenteerde het als een verhaal dat onmiddellijk in verband stond met *De moderne Helicon* en om die reden niet afzonderlijk kon worden uitgegeven.⁴⁰ Ook in latere uitgaves werden beide verhalen als een logische eenheid gepresenteerd.⁴¹

Opnieuw staan Apollo en zijn rijmwinkel centraal, maar ditmaal heeft de tekst een politieke lading gekregen. Apollo is veranderd in een sergeant en draagt een bijpassend uniform. Behalve zijn uiterlijk heeft hij zijn winkel aangepast aan de veranderde tijdsgeslacht: hij heeft er een 'Bataafsche oreer en rymfabriek' van gemaakt met een uitgebalanceerd assortiment. Hij verkoopt nu hydra's en andere monsters in plaats van wurmen en seraphs. Verder heeft hij vrijheidsbeelden in alle soorten en maten en een legioen nieuwe helden, onder wie Oldenbarneveldt, Hugo de Groot, de gebroeders De Witt en Bonaparte. De Engelse tuin is vervangen door een 'drilveld' ofwel paradeplaats en er is een kraamkamer gemaakt waar kleine Bataviertjes in hun wiegen met de kettingen liggen te rammelen. Een doorsnee bestellijstje ziet er als volgt uit:

Twee Despooten, vooral wat mooi.

Een Wieg met zijn toebehooren, en wat veel Kettingen er aan.

Een Vrijman en een Hydra,

NB. Gemest en den Dolbijn mede te brengen, want hij moet capot, we zullen zonder fout de huid franco terug zenden.

Een gevleugeld (...) Monster zo mooi als je ze hebt.

Twee douzein oude Batavieren met een Sevilius,

(Apollo lagte reis toen hij dat las.)

Een dito dito nieuwe.

Twaalf douzein kettingen, slaafsche banden, jukken enz. waar van zes douzein gebroken.

Een Palladium, dat hoeft zo mooi niet te wezen, we kunnen het wel met de minste soort af.

Twaalf plijster Vrijheids Beeldjens,

Een Constitutie, naamlijk de eerste, die niemand hebben wou, want daar ben ik zeer voor.

Drie risten Rijmwoorden, voor al met Oranje en Brittanje er bij.

Heil en Broederschap!⁴²

Aldus de wensenlijst van een dichter met de weinig goeds voorspellende naam Kako Demagogus (volksverleider).

Fokkes kritiek op de inspiratieloze dichters heeft plaats gemaakt voor een hekeling van de doorgeslagen revolutiegeest, die iedereen

Pl. III.

*Vrienden! wil je myn beestjen reis zien, enz.
Apollo Serg. Bladz. 125.*

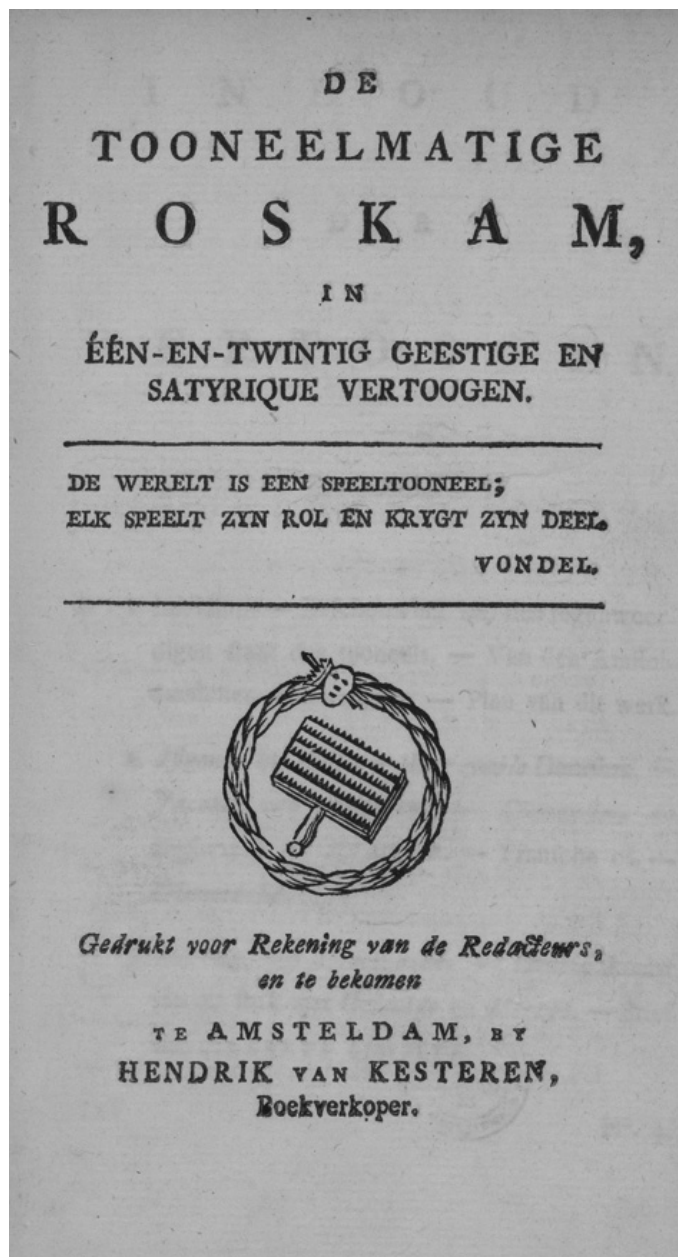
Afb. 9. Apollo laat zijn collectie zien met revolutionaire attributen.
Karikatuur uit *Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* (1802).

naar dezelfde 'Maatzang' doet 'huppelen'. Hoewel zijn aversie in eerste instantie gericht is tegen de dichters en hun clichématige taalgebruik, reikt zijn satire verder: hij verwerpt in feite de radicale uitwassen van de Bataafse omwenteling, zoals dwangmatigheid, despotisme en militarisme. Wie kritiekloos meemarcheert met het nieuwe bewind, zet zichzelf te kijk. Klakkeloze navolging van nieuwe idealen leidt tot nieuwe tirannie, zo lijkt Fokke de lezers te willen waarschuwen.

In 1799 verscheen een derde navolging van *De moderne Helicon*, namelijk in het satirische tijdschrift *De toneelmatige roskam* (1799). Dit tijdschrift, mogelijk geredigeerd door Witsen Geysbeek, hekelde het Amsterdamse schouwburgrepertoire.⁴³ Het vaderlandse toneel was volgens de redacteur in verval geraakt, omdat de directie zich tegenwoordig alleen door geldmotieven liet leiden. Opera's van bedenkelijke kwaliteit en buitenlandse prulstukken werden geprogrammeerd, terwijl kwaliteitsstukken van Nederlandse origine ongespeeld bleven. *De toneelmatige roskam* beloofde daarom flink huis te zullen houden in de vervuilde stal van de 'ouden kreupelen en blinden Pegasus', die 'in vroeger tyd de beste harddraver van Apollo' was.⁴⁴

In *De toneelmatige roskam* was een lang vervolgverhaal opgenomen, getiteld 'Droom'.⁴⁵ Het is ondertekend met het pseudoniem Arend Helicon Sz; het is maar de vraag wie de auteur van deze tekst is. Het zou natuurlijk Fokke zelf kunnen zijn, maar het is waarschijnlijker dat het hier om een imitator gaat, en dan ligt de naam van Witsen Geysbeek voor de hand. In een later tijdschrift, *Het weekblad zonder tytel* (1801), wordt hij namelijk getypeerd als een 'zeer gelukkige' na-aper van Fokke.⁴⁶ Deze uitspraak wordt gedaan in een toneeltijdschrift, wat het waarschijnlijk maakt dat hier op de tekst in *De toneelmatige roskam* wordt gedoeld. De typering kan echter ook terugslaan op Witsen Geysbeeks voordracht in Felix Meritis. Hoe het ook zij, het vervolgverhaal 'Droom' is minstens zo geestig als Fokkes origineel en heeft eveneens tot doel het belabberde peil van de vaderlandsche dichtkunst te bekritisieren. Ditmaal geldt de kritiek echter niet voor de sentimentele dichters en de clichérijmelaars, maar de toneelschrijvers.

De ik-figuur droomt dat hij zich op de berg Hymettus bevindt, waar Apollo zijn buitenverblijf heeft. Elk jaar nodigt hij daar de beste dichters en toneelspelers uit voor een feestmaaltijd. Het is er een drukte

Afb. 10. Titelpagina van *De tooneelmatige roskam* (1799).

van belang. Er worden zo'n dertig gasten verwacht, dus alle muzen helpen een handje mee in de keuken:

Ik was er, en zag vader Febus, uit een kort pypje rookende, yverig hout kloven en vuur stookten, terwyl Melpomene uijen zat te schillen en pieterselie te verlezen, Thalia hield zich onledig met frikedellen rollen, bot vergallen en beslag tot pannenkoken mengen, Euterpe was vlug in de weer met haazen larderen, Eendvogels plukken en een kalfsborst aan het spit te steeken, Calliopé schildte aardappelen, schraapte wortelen en sneed commers, Terpsichoré maakte palingpastytjes, Macaronni en Vermichelli à l'Italien, Polyhymnia schikte met Clio de tafel in orde, Erato roerde de pot en Urania spoelde glazen. Volgens de groote toebereidsels te oordeelen, zou deze maaltyd ten minsten uit honderd Couverts bestaan moeten hebben.⁴⁷

De ik-figuur knoopt intussen een praatje aan met de muzen en constateert dat Thalia (de muze van het blijspel) en Melpomene (de muze van het treurspel) louter nog Duits en Frans verstaan. Apollo legt uit hoe dat komt. Vroeger spanden Vondel, Hooft, De Marre, Van Merken en Nomsz de kroon, maar tegenwoordig heersen de 'rymelaars en knoeiers'. Deze hebben zich massaal op het maken van vertalingen gestort, omdat daar het meeste geld mee verdiend kan worden. Kotzebue doet hen likkebaarden, 'als of er een goudmyn uit te haalen ware'.⁴⁸ Volgens Apollo ligt dat vooral aan de hebzucht van de boekhandelaars en schouwburgcommissarissen: 'Ik geloof gaarne dat de voornaamste oorzaak van het heerschend Kotzebueïsme aan de schraapzugt der Boekverkoopers en Toneeldirecteurs toe te schrijven is, die om geld te winnen jammerlyk bedriegen en hunnen smaak verbasteren, maar om wiens gunst de boekhandelaars vechten'.⁴⁹ De boodschap voor de lezer was intussen wel duidelijk: dit kijkje in de keuken van de Helicon had als doel te laten zien hoe diep het vaderlandse toneel gezonken was. Buitenlandse wanproducties dicteerden de agenda, omdat die het meeste geld opbrachten.

De beschrijving van het feestmaal versterkt dat beeld. Behalve de muzen, Apollo en de ik-figuur nemen zo'n dertig andere personen plaats aan de lange tafel. De ene is nog betreurenswaardiger dan de

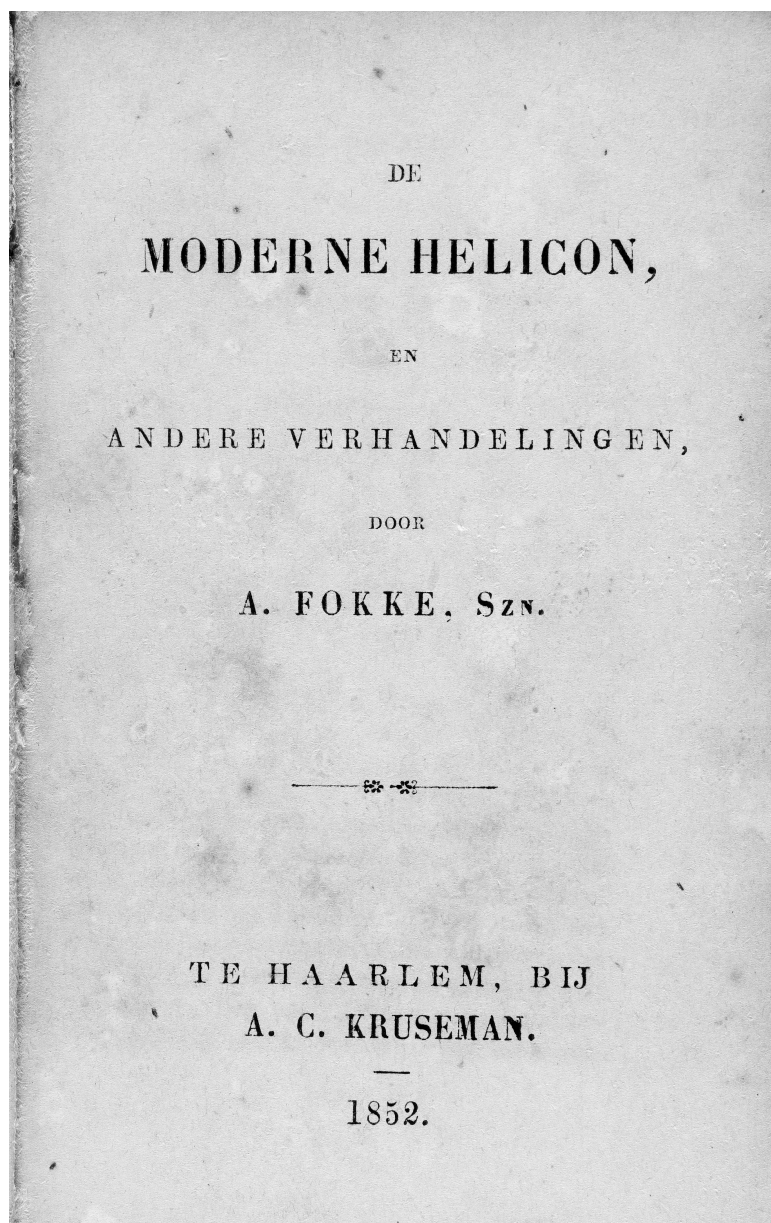
ander. Zo is er een dichter, 'een yverig arbeider in den wyngaard van Apollo', die door zijn vlijt het astronomische bedrag van 'f 70,3699 – 17 – 8' heeft opgestreken. Dan is er nog 'een ongebooren dichter', die 'door de operatie van 25 ducaten de dichterlyke bul verkregen had, waar door hy den toegang tot Apolloos tafel verkreeg'. Verder zijn er nog enkele 'drinkliedjes dichters' en 'een wegwynend sentimenteel Borstje'.⁵⁰ De auteur lijkt allerlei concrete personen, onder wie de schouwburchcommissarissen, op het oog te hebben, maar de verwijzingen zijn niet altijd gemakkelijk thuis te brengen. Dat is dan ook direct het grootste verschil met *De moderne Helicon* van Fokke. In *De tooneelmatige roskam* lijkt de hekeling van concrete personen uit het Amsterdamse theatercircuit centraal te staan, terwijl Fokkes tekst veel algemenere kritiek op de staat van de vaderlandse dichtkunst bevat.

Waardering

Hoe *De moderne Helicon* door tijdgenoten ontvangen werd, is moeilijk in te schatten. Uit het feit dat Fokkes droomverhaal niet alleen door anderen nagevolgd werd, maar dat hij zelf ook een vervolghaarschreef, blijkt dat het werk weerklank moet hebben gevonden – in elk geval bij het medegenootschaplid Witsen Geysbeek. Volgens hem 'behaagde' de tekst 'algemeen', maar zijn visie kan gekleurd zijn door zijn vooringenomenheid met Fokke.⁵¹

Er is ook een recensie bekend, verschenen in de *Vaderlandsche letteroefeningen* uit 1792.⁵² De (anonieme) recensent is te spreken over het geestige karakter van de tekst, maar hij vindt dat Fokke een al te negatief oordeel over zijn dichtende tijdgenoten velt: er zijn nog altijd heel wat bekwame dichters te vinden. Bovendien laat Fokke een 'te verregaande zucht voor de ouden' blijken. Dat blijkt wel uit het oude zeventiende-eeuwse voedsel dat de oude knol Pegasus voorgezet krijgt: Huygens, Westerbaan, Vondel en Cats. De recensent besluit met de relativerende opmerking dat dromen meestal bedrog zijn en dat een ieder maar zijn eigen oordeel over het waarheidsgehalte van Fokkes droom moet vellen.

Een zuinige reactie dus, maar dat laat onverlet dat *De moderne Helicon* gedurende de hele negentiende eeuw beschikbaar bleef door

Afb. 11. Herdruk van *De moderne Helicon* in de *Biliotheek van klassieke Nederlandsche auteurs* bij A.C. Kruseman (1852).

middel van herdrukken en bloemlezingen. Fokkes droomverhaal werd over het algemeen beschouwd als een zeer geslaagde en effectieve satire, die het sentimentalisme de doodsteek had gegeven.⁵³ Zo karakteriseerde de Amsterdamse hoogleraar Nicolaas van Kampen het verhaal als een 'meesterstuk' waarmee Fokke 'het sentimentele van onzen zangberg verdreven' had.⁵⁴ Collot d'Escury sloot zich bij dat oordeel aan in zijn *Holland's roem in kunsten en wetenschappen* (1824–1844).⁵⁵ J.C. van Kesteren, de uitgever van Fokkes verzamelde werk, dat tussen 1830 en 1835 in twaalf delen verscheen, was al even lovend: 'Buiten alle kijf is de *Moderne Helicon* Fokke's meesterstuk, een der geestigste hekelschrijften, welke enige letterkunde weet aan te wijzen; zij zelfs die anders niet hoog loopen met de werken van Fokke, zijn eenstemmig met de bewonderaard van 's mans genie, over dit geschrift'.⁵⁶ En de Haarlemse uitgever A.C. Kruseman schreef het werk canonieke status toe door het in 1852 op te nemen in de *Bibliotheek van klassieke Nederlandsche auteurs*.⁵⁷

Fokke werd dus neergezet als een geniale schrijver, die 'het sentimentele' definitief van het letterkundige landschap zou hebben weggevaagd. Deze oordelen, alle afkomstig van bezorgers van Fokkes werk, waren natuurlijk niet vrij van commerciële motieven. En ook het idee dat Fokke het sentimentalisme verjaagd zou hebben, was schromelijk overdreven: toen *De moderne Helicon* verscheen, was de kortstondige opflukkering van het sentimentalisme alweer over haar hoogtepunt heen; tussen Feiths *Julia* en *De moderne Helicon* gaapte een gat van tien jaar!

Maar toch, deze oordelen laten tegelijkertijd zien dat er waardering bestond voor Fokkes komische talent. Het is veelzeggend dat zelfs de meest kritische literatuurhistoricus van de negentiende eeuw, Conrad Busken Huet, waardering wist op te brengen voor Fokke. Volgens Huet mist Fokke weliswaar het talent van een Bilderdijk om zijn stukken op een hoger, wijsgerig plan te trekken, maar Fokke slaagde er desalniettemin in zijn publiek goed te vermaken. *De moderne Helicon* was 'op ver na de minste der broederen niet' en Fokke had als een 'clown van Dickens' ontelbare malen 'de levers doen schudden' van toehoorders bij Felix Meritis en de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, aldus Huet.⁵⁸ Lovende woorden dus van de doorgaans zo zuurpruimerige sribent.

In de twintigste eeuw raakte Fokkes werk in de vergetelheid, maar rond 1990 herleefde de waardering, onder meer dankzij de toegenomen belangstelling voor het achttiende-eeuwse genootschapsleven.⁵⁹ Een zijstraat van de Amsterdamse Grachtengordel herinnert nog aan zijn bestaan.

Verantwoording

Voor deze editie is gebruik gemaakt van een exemplaar van de eerste druk van *De moderne Helicon* (1792) uit de Universiteitsbibliotheek Leiden (signatuur: 1212 F 18:2).⁶⁰ De interpunctie en typografie zijn aangepast aan het hedendaagse gebruik, waar het de leesbaarheid ten goede komt (bijvoorbeeld er i.p.v. 'er; geen wisselende groottes in de kapitalen). Op p. 8 van deze uitgave wordt een verbetering genoemd ('Verzoekende voords den Leezer deze in 't oogloopende mistelling aldus te verbeeteren: Bladz 30 reg. 5 van boven staat: *nequis* lees: *metuis*'). Deze verbetering is doorgevoerd in de tekst, evenals enkele andere evidente zetfouten. Deze konden onder meer worden opgespoord dankzij een vergelijking met de tweede druk uit 1802. De verbeteringen in de Griekse citaten die daarin zijn doorgevoerd, hebben we overgenomen. We hebben echter de voorkeur gegeven aan de eerste druk, omdat deze een zelfstandige uitgave van *De moderne Helicon* vormt en bij Fokke zelf verscheen, terwijl de tweede druk door F. Bohn te Haarlem werd uitgegeven. De verschillen betreffen verder hoofdzakelijk de spelling en interpunctie. Op de twee plaatsen waar het verschil ingrijpender was, hebben we dit in een noot aangegeven.⁶¹ De drie karikaaturlaten uit de tweede druk zijn bij de relevante passages ingevoegd.

We hebben er bewust voor gekozen de 'Ophelderingen' achteraan de tekst te laten staan, conform de oorspronkelijke uitgave.⁶² De reden is dat ook deze 'Ophelderingen' verklarende annotaties behoeven; het zou een te gecompliceerde bladspiegel hebben opgeleverd om zowel de ophelderingen als de noten op de relevante plaatsen in te voegen. Kleine markeringen in de kantlijn attenderen de lezer op de aanwezigheid van een noot die naar een opheldering verwijst.

Voor de duiding van verschillende passages konden wij een beroep doen op de deskundigheid van André Hanou, Niek Janssen, Eveline

Koolhaas, Alicia Montoya, Johan Oosterman, Jan Rock, Riet Schenk-
veld-van der Dussen en Mieke de Vos. TAT Zetwerk te Utrecht heeft
ons geholpen met de vormgeving. De Commissie voor Opdrachten op
het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse Letterkunde van
de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde was bereid deze editie
met een opdracht te ondersteunen. Tot slot bedanken wij de Honours
Academy van de Radboud Universiteit Nijmegen, waarbinnen dit pro-
ject is uitgevoerd.

Noten

- 1 In 1802 verschenen beide verhalen samen in druk (bij F. Bohn te Haarlem), in 1835 vormden ze het twaalfde deel van Fokkes verzamelde werk (uitgegeven in de jaren 1830–1835 bij J.C. van Kesteren te Amsterdam) en in 1852 nam Kruseman beide teksten, samen met enkele andere verhalen van Fokke, op in de *Bibliotheek van klassieke Nederlandsche auteurs*.
- 2 Van Kampen 1834–1835, dl. 1, 222–231; Buitenrust Hetteema 1898, 61–72.
- 3 Vgl. Van Deventer 1925, 172.
- 4 Hij lijkt zelfs een ware comeback te maken, blijkens de pagina's die aan hem gewijd zijn in de door scholieren en studenten veel geraadpleegde digitale leeromgeving Literatuurgeschiedenis.nl (auteur: Marleen de Vries).
- 5 De kwalificaties 'broodspreker' en 'genootschapstijger' zijn te vinden bij De Niet 1997, 'boertige boekenwurm' bij Van Deventer 1925, 205.
- 6 Voor biografische informatie zie met name Frijlink 1884, Van Deventer 1925, De Niet 1990 en De Niet 1997.
- 7 Frijlink 1884, 68–78.
- 8 De Niet 1997.
- 9 Frijlink 1884, 20–22.
- 10 Van Deventer 1925, 181.
- 11 Fokke, Simonsz. 1830–1835, dl. 3, 8–9.
- 12 De Niet 1997.
- 13 Van Deventer 1925, 196–205; De Niet 1997.
- 14 Frijlink 1884, 68–77.
- 15 B.K. 1813, 16–17. De auteur is mogelijk Barend Klijn.
- 16 Buijnsters 1969.
- 17 *Reize door het Aapenland* bevat, evenals *De moderne Helicon*, ook kritiek op het sentimentalisme. Het werk opent met een scène waarin de echtgenote, de dienstmaagd, het paard en de hond van de ik-figuur tegelijkertijd in het water vallen. De ik-figuur twijfelt zo lang over wie hij het eerst zal redden dat ze alle vier verdrinken. Vgl. Schasz 2007, 110.
- 18 Over schrijvers in gevangenschap in de achttiende eeuw, zie De Haas 2002.
- 19 Jump 1972, 1–2.
- 20 In zijn *Verhandeling over den lach en het lachwekkende* (1788) betoogt Fokke, in navolging van Moses Mendelssohn, dat het contrast een essentiële eigenschap van humor is.
- 21 Van Overbeke 1998, 29–30.

- 22 De Niet 1990, 76.
- 23 Comes 1605, 341.
- 24 Het werd vertaald door Jan van den Bosch Melchiorisz.
- 25 Zie over Feiths sentimentalistische geschriften de inleiding van Kloek en Paasman in Feith 1982, 167 en Oosterholt 1998, 30–33.
- 26 Feith 1982, 133. Hij gebruikt dezelfde beeldspraak in *Het graf* (1792). Zie voor de desbetreffende passage Feith 1829 (3^e druk), 57.
- 27 Van Deventer 1925, 175, 182–183; Oosterholt 1998, 183–184.
- 28 Vgl. De Vries 2001, 77.
- 29 *De poëtische spectator* (1784), 2. Deze inleiding is ondertekend door ‘R.’. Voor de toeschrijving aan Bellamy, zie Nijland 1917, 42–45. Fokke hekelt in *De moderne Helicon* de ‘Moderne ode’ die hij afzet tegen de Pindarische of Horatiaanse ode.
- 30 *Proeven voor het verstand, den smaak en het hart* (1784), 191–194.
- 31 *De post van den Helicon* (1788) nr. 1, 1–8.
- 32 *De post van den Helicon* (1788) nr. 28, 219–220.
- 33 Zie bijvoorbeeld ook de door Kinker gebruikte uitdrukking: ‘en klimje niet, dan hebje niet’ (*De post van den Helicon* 1788, nr. 1, 6) versus ‘en loopje niet, dan hebje niet’ van Fokke (r. 872).
- 34 *De post van den Helicon* (1788), nr. 17, 129–136.
- 35 Hoffham 1809, 184.
- 36 Hoffham 1809, 190.
- 37 Deze woordcombinatie is bijvoorbeeld terug te vinden in een lofdicht van de genootschapsdichter Gerrit Brender à Brandis op de Leidse burgemeester Van der Werff: ‘Zijn Deugd, zijn Heldenmoed, zijn Wijsheid is zulks waard.’ Brender à Brandis 1784, 347. Dit voorbeeld is eenvoudig met vele andere aan te vullen.
- 38 Witsen Geysbeek 1796, 4.
- 39 Witsen Geysbeek 1822, 309–322. Na Fokkes dood publiceerde Witsen Geysbeek een grafdicht, waarin hij Fokke met enkele grote westerse satirici vergeleek. Het grafdicht is afgedrukt op een prent uit 1812 van W.P. Nieuwhoff (graveur) en Hendrik Willem Caspari (tekenaar). Zie afbeelding 2 in deze editie.
- 40 Zie het voorbericht bij de druk uit 1802: Fokke Simonsz 1802, viii.
- 41 Zie Fokkes verzamelde werk (1830–1835, dl. 12) en de uitgave van Kru-seman in 1852.
- 42 Fokke Simonsz. 1802, 122.
- 43 Meer over dit tijdschrift: Jensen 2010 en Jensen 2011 (te verschijnen).
- 44 *De tooneelmatige roskam* 1 (4 maart 1799), 3.
- 45 *De tooneelmatige roskam* 12 (20 mei 1799), 95–96; 13 (27 mei 1799), 97–104; 14 (3 juni 1799), 105–112; 15 (10 juni 1799), 113–118.

- 46 *Het weekblad zonder tytel* 5 (1801), 37.
- 47 *De tooneelmatige roskam* 12 (20 mei 1799), 96.
- 48 *De tooneelmatige roskam* 13 (27 mei 1799), 100.
- 49 *De tooneelmatige roskam* 13 (27 mei 1799), 102.
- 50 *De toneelmatige roskam* 14 (3 juni 1799), 112; 15 (10 juni 1799), 115–116.
- 51 Witsen Geysbeek 1822, 312.
- 52 *Vaderlandsche letteroefeningen* (1792), dl. 1, 170–176.
- 53 Zie de oordelen van Van Kampen 1834–1835, 17 en 27, Jonckbloet 1891, 276 en Te Winkel 1925, 117–120. Kalff heeft overigens een minder gunstig oordeel: volgens hem is het werk schromelijk overschat en geeft die overschatting het lage peil weer van de literatuur destijds. Zie Kalff 1910, 429.
- 54 Van Kampen 1821–1822, dl. 2, 658; Van Kampen 1834–1835, dl. 1, 17, 27.
- 55 Collot d’Escury 1830, 649.
- 56 Fokke Simonsz. 1830–1835, dl. 12, * 5.
- 57 De andere teksten in het deeltje waren *Apollo, serjant van de gewapende burgerwacht* [sic], *Het toekomstige jaar drieduizend* en *Zinledige uitdrukkingen*.
- 58 Busken Huet [1887], 68.
- 59 Zie met name De Niet 1990, De Niet 1997, Vierstra 1994 en De Vries 2001.
- 60 Een diplomatische weergave van deze tekst is te vinden in de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (www.dbnl.nl).
- 61 Zie r. 239 (‘Hecatoriken’) en Ophelderingen, r. 30–31 (‘Hippokrene’). Het voorbericht van de tweede druk is bovendien met een alinea uitgebreid, waarin wordt aangegeven dat *Apollo, serjeant van de gewapende burgermagt* is toegevoegd. Die uitbreiding hebben wij niet overgenomen.
- 62 In de bloemlezing van Buitenrust Hettema (1898) is de vormgeving veranderd en zijn deze ophelderingen als voetnoten onder de lopende tekst afgedrukt.

Geraadpleegde literatuur

- Bilderdijk, Willem, *De ziekte der geleerden*. Amsterdam / Den Haag 1807.
- B.K., 'Korte schets van het karakter en het leven van Arend Fokke, Simonsz'.
In: Fokke Simonsz, A., *Het leven is een droom* [...]. Amsterdam 1813, 1–28.
- Blécourt, Willem de, *Volksverhalen uit Utrecht en het Gooi*. Utrecht / Antwerpen 1979.
- Brender à Brandis, Gerrit, 'De rechtschaapen burgervader.' In: *Taal- dicht en letterkundig kabinet*. Deel 6, Amsterdam 1784, 331–350.
- Buijnsters, P.J., *Imaginaire reisverhalen in Nederland gedurende de 18e eeuw*. Groningen 1969.
- Buitenrust Hetteema, F., *Analecta. Nederlandsch lesboek voor gymnasia, hogere burgerscholen en normaalscholen*. Deel v: *Inleiding op Dichterstudie*. Utrecht 1898.
- Busken Huet, Cd., *Litterarische fantasien en kritieken*. Deel 24. Haarlem, [1887].
- Collot d'Escury, Hendrik, *Holland's roem in kunsten en wetenschappen*. Vierde deel, tweede stuk. 's-Gravenhage / Amsterdam, 1830.
- Comes, Natalis, *Mythologiae*. Parijs 1605.
- Dell'Aira, Robbie & Feico Hoekstra, *Faustius: een geschiedenis van Faust in Nederland*. Zaltbommel 2002.
- Desforges-Maillard, Paul, *Oeuvres en vers et en prose*. Deel 1. Amsterdam 1759.
- Deventer, L.W.R. van, 'Arend Fokke Simonsz. en zijn werken, gezien in het verband van hun tijd'. In: *Tijdschrift van taal en letteren* 13 (1925), 172–205.
- Feith, Rhijnvis, *Het graf, in vier zangen*. 's-Gravenhage 1829 (3^e druk).
- , *Julia*. Opnieuw uitgegeven en van een Inleiding, Aantekeningen en Bijlagen voorzien door J.J. Kloek en A.N. Paasman. 's-Gravenhage 1982.
- Focquenbroch, Willem Godschalk van, *Alle de werken*. Verzameld en uitgegeven door Abraham Bógaert. Amsterdam 1709.
- , Willem Godschalk van, *Typhon, of De reusen-strijdt*. Ingeleid en geannotteerd door L. Laureys. Zutphen 1978.
- Fokke Simonsz, Arend, *Verhandeling over den lach en het lachwekkende*. Amsterdam 1788.
- , *De moderne Helicon: een droom*. Amsterdam 1792.
- , *Leven van Jonckheere Ahrimanes, Typhon, Thammuz Beëlzebub, Ashmo-daeus, Sammael, Daemon, Lucifer de Groote: uit aloude en hedendaagsche Oostersche en Westersche berichten samengesteld*. Amsterdam 1799.

- , *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt [...]*. Haarlem 1802.
- , *Verzameling der werken*. Amsterdam 1830–1835, 12 dln.
- , *De moderne Helicon en andere verhandelingen*. Haarlem 1852.
- Frijlink, H., *Arend Fokke Simonsz. Zijn leven, denken en werken*. Amsterdam 1884.
- Haas, Anna de (red.), *Achter slot en grendel. Schrijvers in Nederlandse gevangenschap 1700–1800*. Met medewerking van Peter Altena. Zutphen 2002.
- Hoffham, O.C.F., *Proeve eener theorie der Nederduitsche poëzy*. Amsterdam 1809 (2^e druk).
- Homerus, *Ilias: de wrok van Achilles*. Ingeleid en vertaald in Nederlandse hexameters door H.J. de Roy van Zuydewijn. Amsterdam 1993 (2^e herz. druk).
- , *Ilias & Odyssee*. Vertaald door M.A. Schwartz. Amsterdam 2008.
- Horatius, *Ars poetica*. Ingeleid, verantwoord, vertaald en voorzien van een nabeschouwing over Horatius' dichterlijk voortleven bij Bilderdijk door P.H. Schrijvers. Amsterdam 1980.
- Jacobson, D.M. & M.P. Weitzman, 'What was Corinthian Bronze?' In: *American Journal of Archaeology* 96 (1992), 237–247.
- Jensen, Lotte, 'Een mijnenveld vol explosieven. Kritiek in Nederlandse toneel-tijdschriften rond 1800'. In: *De negentiende eeuw* 34 (2010) 1, 3–25.
- , "'Ten strijde tegen het 'Kotzebueïsmus'. *De Tooneelmatige Roskam, in één-en-twintig geestige en satyrique vertoogen* (1799)', in: Rietje van Vliet (red.), *Satirische tijdschriften in de achttiende eeuw* (Nijmegen 2011, te verschijnen).
- Jonckbloet, W.J.A., *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*. Deel 5: *De twee laatste eeuwen*. Groningen 1891 (4e druk).
- Jump, John D., *Burlesque*. Londen 1972.
- Kalff, G., *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*. Deel 6. Groningen 1910.
- Kampen, N.G. van, *Beknopte geschiedenis der letteren en wetenschappen in de Nederlanden, van de vroegste tijden af, tot op het begin der negentiende eeuw*. 's-Gravenhage 1821–1822, 2 dln.
- , *Bloemlezing uit Nederlandsche prozaschrijvers, van de zestiende tot de negentiende eeuw*. Haarlem 1834–1835, 3 dln.
- Library of Latin texts. Brepolis Publisher. Geraadpleegd via: <http://apps.brepolis.net/BrepolisPortal>.
- MacBean, Alexander, *A dictionary of ancient geography: explaining the local appellations in sacred, Grecian and Roman history*. London 1773.
- Meerdink, J., *De kerkzaal en het broederhuis der Evangelische Broedergemeente te Zeist*. Zeist 1968.

- Mertens, Frans Hendrik & Karel Lodewijk Torfs, *Geschiedenis van Antwerpen sedert de stichting der stad tot onze tyden*. Antwerpen 1975-1977, 8 dln (herdruk van de uitgave Antwerpen 1845-1853).
- Molhuysen, P.C. & P.J. Blok (red.), *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek*. Leiden 1911-1937, 10 dln.
- Moormann, Eric M. & Wilfried Uitterhoeve, *Van Achilles tot Zeus. Figuren uit de klassieke mythologie en geschiedenis, met hun voortleven na de oudheid*. Nijmegen 2007.
- Niet, Marco de, 'De neergang van een voordrachtskunstenaar. Over Arend Fokke Simonsz (1755-1812)'. In: *Mededelingen van de Stichting Jacob Campo Weyerman* 13 (1990) 3, 72-80.
- , *De zonderlinge talenten van Arend Fokke Simonsz (1755-1812)*. Versie 1997. Digitale publicatie op <http://home.versatel.nl/neasden/fokkebio.htm>.
- Nijland, Aleida J., *Leven en werken van Jacobus Bellamy (1757-1786)*. Leiden 1917.
- Oosterholt, Jan, *De ware dichter. De vaderlandse poëtische discussie in de periode 1775-1825*. Assen 1998.
- Overbeke, Aernout van, *Buyten gaets. Twee burleske reisbrieven van Aernout van Overbeke*. Door Marijke Barend-van Haften en Arie Jan Geldeblom. Hilversum 1998.
- Ovidius, *Metamorphosen*. Vert. M. d'Hane-Scheltema. Amsterdam 2009.
- , *Tristia; Ex ponto*. With an English translation by Arthur Leslie Wheeler. 2nd ed. Revised by G.P. Goold. Cambridge 1988.
- Pausanias, *Beschreibung Griechenlands*. Vert. Ernst Meyer. Zürich 1967.
- Plato, *Verzameld werk*. Vert. Xaveer de Win. Kapellen/Baarn 1999, 5 dln.
- Pluche, Antoine, *Heemgeschiedenis, overwoogen naer de denkbeelden der poëten der filosofen, en schrifte van Mozes*. Uit het Fransch vertaald, door Jan den Bosch, Melchiorisz. Amsterdam 1755 (2e druk).
- , *Histoire du ciel: considéré selon les idées des poëtes, des philosophes, et de Moïse*. Parijs 1739.
- Rutherford, Richard, *Classical Literature. A Concise History*. Oxford 2005.
- Schasz M.D., J.A., *Reize door het Aapenland*. Voorwoord Gerrit Komrij. Editie Peter Altena. Nijmegen 2007.
- Stoett, F.A., *Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden*. Zutphen 1923-1925, 2 dln.
- Thesaurus Linguae Graecae, A Digital Library of Greek Literature*. University of California 2010. Geraadpleegd via <http://www.tlg.uci.edu>.
- Vergilius, *Het verhaal van Aeneas*. Vertaald en toegelicht door M. d'Hane-Scheltema. Met een nawoord van David Rijser. Amsterdam 2008.

- Vierstra, Marike, “Een onwilligen glimlach”. Iets over het werk van de 18de-eeuwse voordrachtskunstenaar Arend Fokke Simonsz. In: *Mededelingen van de Stichting Jacob Campo Weyerman* 17 (1994) 2, 47–52.
- Vondel, Joost van den, *De werken van Vondel*. Ed. J.F.M. Sterck e.a. Amsterdam 1927–1937, 10 dln.
- Vries, Marleen de, *Beschaven! Letterkundige genootschappen in Nederland 1750–1800*. Nijmegen 2001.
- Winkel, J. te, *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde*. Deel 6: *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde in de eerste eeuw der Europeesche staatsomwentelingen*. Haarlem 1925 (2^e druk).
- Witsen Geysbeek, P.G., *De hedendaagse Olympus, een droom*. Amsterdam 1796.
- , *Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters*. Deel 2 CAB-GYZ. Amsterdam 1822.
- Wolff, Betje & Aagje Deken, *Historie van den heer Willem Leevend*. 's-Gravenhage 1784–1786, 9 dln.
- , *Brieven van Abraham Blankaart*. Den Haag 1787–1789, 3 dln.
- Woordenboek der Nederlandsche taal*. Instituut voor Nederlandse Lexicologie, 2007. Geraadpleegd via <http://wnt.inl.nl>.

Periodieken

- Kinker, Johannes. *De post van den Helicon* (1788).
- De poëtische spectator* (1784–1786).
- Proeven voor het verstand, de smaak en het hart* (1784–1785).
- De tooneelmaatige roskam* (1799).
- Vaderlandsche letteroefeningen* (1792).
- Het weekblad zonder tytel* (1801).

Verantwoording illustraties

- p. 11. Titelpagina Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon*. Amsterdam 1792. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 461 c 126.
- p. 13. Portret van Arend Fokke Simonsz. Met een gedicht van P.G. Witsen Geysbeek. Stadsarchief Amsterdam, 010097008448.
- p. 16. Titelpagina A. Fokke Simonsz, *Verzameling der werken*. Amsterdam 1835, dl. 12. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 719 c 3.
- p. 19. Titelpagina van Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt [...]*. Haarlem 1802. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104.
- p. 25. Afbeelding uit Rhijnvis Feith, *Julia*. Opnieuw uitgegeven en van Inleiding, Aantekeningen en Bijlagen voorzien door J.J. Kloek en A.N. Paasman. 's-Gravenhage 1982, 157.
- p. 28. Titelpagina van J. Kinker, *De post van den Helicon* (Amsterdam 1788). Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, OD 401 c 38.
- p. 29. Illustratie uit J. Kinker, *De post van den Helicon* (Amsterdam 1788). Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, OD 401 c 38.
- p. 33. Prent uit Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt [...]*. Haarlem 1802, 82. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104, 82.
- p. 35. Prent uit Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt [...]*. Haarlem 1802, 125. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104.
- p. 37. Titelpagina van *De tooneelmatige roskam* (1799). Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UvA) Bijzondere Collecties. OTM OK 76-320.
- p. 40. Titelpagina A. Fokke, Szn., *De moderne Helicon en andere verhandelingen*. Haarlem 1852. Privé-exemplaar.
- p. 72. Prent uit Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt [...]*. Haarlem 1802, 20. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104.

- p. 88. Prent uit Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* [...]. Haarlem 1802, 44. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104.
- p. 99. Prent uit Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon, een droom. Tweede druk. Waarbij gevoegd is Apollo, sergeant van de gewapende burgermagt* [...]. Haarlem 1802, 58. Bijzondere Collecties, Radboud Universiteit Nijmegen, 143 c 104.

D E
M O D E R N E
H E L I C O N.

EEN DROOM.

5 VOORGELEEZEN IN EN OPGE-
 DRAAGEN AAN DE
 MAATSCHAPPIJ DER VERDIENSTEN,
 ONDER DE ZINSPREUK:
 FELIX MERITIS,
10 DOOR
 AREND FOKKE, SIMONSZ.

15 *Medelid derzelve Maatschappij; Hoofdlied van het
 Amsterdamsch Dicht- en Letteroefenend Genootschap;
 Lid van het Genootschap: Oefening kweekt Kunst;
 en van het Rotterdamsch Dicht- en Letterlie-
 vende Genootschap, ter spreuke voerende:
 Stadium sciëntiarum genitrix.*

*Somnia non semper vana, si saepe patentur,
Somnia sunt varios hominum narrantia gustus.*

20 *Te AMSTERDAM, bij*
 AREND FOKKE, SIMONSZ.
 MDCXCII.

3 *Helicon*: dichtersberg. 6–9 *De maatschappij ... Meritis*: De Maatschappij der Verdiensten (opgericht in 1777), beter bekend onder de spreuk Felix Meritis, was het eerste genootschap waarvan Fokke lid werd. Hij was lid tussen 1782 en 1812 en bekleedde ook bestuurlijke functies. 17 *Stadium sciëntiarum genitrix*: studie is de moeder van de wetenschappen. 18–19 *Somnia ... gustus*: dromen zijn niet altijd bedrog, zoals wel wordt beweerd, dromen zijn een vertelling over het wezen van de mens.

Aan de Maatschappij der Verdiensten, onder de zinspreuk: Felix Meritis, vergaderende binnen de stad Amsterdam, wordt deze verhandeling betijld: De moderne Helicon. Een droom. opgedraagen, door derzelver Medelid, A. Fokke SIMONSZ.

VOORBERICHT.

Dit Stukjen is enkel ontworpen, om, door een Komisch Contrast van het verhevene met het gemeenzaame, voor een poos te vermaaken en den lach optewekken; hiermede eene proeve leverende van de opvolging
5 *der voorbeelden welke ik bereids in eene Verhandeling,* opzettelijk over dit onderwerp gedaan, aan de hand gegeven hebbe. Niemand dan verbeelde zig, dat er eenige de geringste toespeeling op een of ander Dichtwerk hoegenoemd in bedoeld zij. Het is er zelfs zo verre van af, dat de versen welke hier en daar bijgebracht worden, immers bij mijn weeten,*
10 *nergens in eenig Dichtstuk alzo gevonden worden. Er is, wel is waar, het ongepast, te menigvuldige maalen herhaald en zonder smaak overgenoomen, gebruik, of liever misbruik, van sommige buitenlandsche en andere Dichtsieraaden in berispt; maar niet het gepaste gebruik derzelve, onder welke er zelfs uitmuntend verhevene worden aangetroffen; wie*
15 *kan ontkennen dat, bij voorbeeld, de uitdrukking, van den Seraph tot den Wurm, geen verhevenheid in zig zoude bevatten; wanneer zij juist*

*Verhandeling over den Lach en het Lachwekkende, in twee afdeelingen. [Deze verhandeling van Fokke werd uitgegeven in 1788 te Amsterdam.]

2-3 *Komisch ... gemeenzame*: Fokke legt in zijn *Verhandeling over den lach en het lachwekkende* uit dat het contrast een essentiële eigenschap van humor is. Hij borduurt voort op de theorie van de Duitse filosoof Moses Mendelssohn (1729-1786), die meende dat lachen een tegenstelling is tussen het volmaakte en onvolmaakte. 3 *gemeenzame*: alledaagse. 4-5 *opvolging der voorbeelden*: reeks voorbeelden. 5 *bereids*: reeds. 5 *opzettelijk*: specifiek. 6 *aan ... hebbe*: aangeboden, gegeven heb. 13 *Dichtsieraaden*: vormen van poëtisch taalgebruik. 15-16 *van ... Wurm*: het hoge wezen - de engel - wordt hier met het lage wezen - de worm - verbonden. Deze poëtische uitdrukking wordt onder andere gehanteerd door de sentimentalistische auteur Rhijnvis Feith, bijvoorbeeld in *Julia* (1783) en *Het graf* (1792). In r. 334 en 541 komt de verteller hier op terug. 15 *Seraph*: oudtestamentische naam voor de hoogste soort engelen.

geplaatst en niet ad nauseam usque, of tot walgens toe, overal als bij gescheurd wierde; in zo een geval verliest het schoone zijn' prikkel en men wordt gewaar dat Homerus, als geöfend Menschkenner, met waarheid gezongen heeft:

20

Παντων μεν κορος εστι.
Eéns wordt men alles zat!

*Kan nu deze mijn droom iets toebrengen, om sommige te veel ingeslo-
pene en waarlijk redenlooze uitdrukkingen en valsch vernuft, in onze
Neêrduitsche Dichtwerken, tegen te gaan, en sommige schoone beelden 25
spaarzaamer, en, als 't ware, met meer ontzag, te doen bezigen, dan zal
mijn oogmerk met het uitgeeven van dit Werkjen, als ook dat van die
geenen mijner Vrienden, welke mij daar toe ten sterksten aangespoord
hebben, volkomen bereikt zijn. De nadere ophelderingen agter den tekst
geplaatst, zullen mijne waare bedoelingen ten duidelijksten doen kennen. 30*

17 *ad nauseam usque*: tot walgens toe. 17-18 *overal ... wierde*: overal erbij wordt gehaald. 19 *Homerus*: Homerus staat bekend als de dichter van de *Ilias* en de *Odysee*. 21-22 Παντων ... *zat!*: dit zegt de Griek Menelaos in de *Ilias*, nadat hij de Trojaan Peisandros heeft gedood. Het volledige citaat is: 'Alles verveelt op den duur, zelfs slapen, de liefde bedrijven, mooie muziek en gezang en een vlekkeloos verlopende reidans, - dingen waarvan je toch veel meer geniet dan vechten en oorlog.' (Homerus 1993, XIII, r. 638-639). 24 *redenlooze*: onzinnige. 24 *valsch vernuft*: geveinsd talent. 25 *Neêrduitsche*: Nederlandse.

*Wel Edele, zeer aanzienlyke Heeren, Beëfenaars,
Begunstigers van Kunsten en Weetenschappen!*

GEACHTE MEDELEDEN!

Welke zeldzaame uitwerkselen het lighaamsgestel op de ziel kan heb-
5 ben, is te bekend, dan dat ik 't UL. breedvoerig behoefte te betoogen.
Men weet, dat eene koortsige ongesteldheid somtijds de zonderling-
ste uitwerkingen op den geest oefent; dit immers kan ieder, die veel
met de herssens gewoon is te werken, aan zig zelve ondervinden: een
geval van dezen aart, mij zelve onlangs bejegend, zal, denk ik, niet ge-
10 heel UL. aandacht onwaardig zijn. Vergunt mij daarom een kleine poos
gehoor, ter voorlezing van eenen zonderlingen Droom, welke mij,
vóór eenige dagen, de nachtrust gestoord heeft; doch verschoont mij,
zoo het verwarde brein mij mooglijk dingen voor 't ziels-oog gebragt
hebbe, die niet na aller wijze van denken eveneens beoordeeld worden.
15 Droomen, weet men, alhoewel zij doorgaands zeer redenloos en para-
dox zijn, kunnen echter somtijds zo een natuurlijken samenhang heb-
ben, dat zij ons dikwijls, als 't ware, de Wolk voor Juno doen omhelzen,
waarom ook de Sceptische Wijsgeeren de droomen tot eenen grond

3 *Geachte medeleden*: Fokke richt zich hier tot zijn medeleden van Felix Meritis.
5 *UL.*: ulieden, u. 6 *ongesteldheid*: ziekte. 9 *bejegend*: overkomen. 12 *vóór
eenige dagen*: enkele dagen geleden. 12 *verschoont*: vergeef. 13-14 *voor ...
hebbe*: voor de geest heeft gehaald. 14 *die ... worden*: die niet op dezelfde, logische
manier beoordeeld worden. 15-16 *redenloos en paradox*: onzinnig en paradoxaal.
17 *wolk ... omhelzen*: volgens de klassieke mythe werd Ixion, de koning van de
Lapithen, verliefd op de godin Juno. De oppergod Jupiter, de echtgenoot van Juno,
had Ixions verliefdheid door en zond een wolk die precies op haar leek. Jupiter
betrapte Ixion toen hij met de wolk de liefde bedreef en zond hem als straf naar
de Tartaros, de Griekse onderwereld. De 'Wolk voor Juno' betekent dus iets dat
levensecht lijkt. 18-22 *Sceptische ... waakten*: sceptische wijsgeren houden echte
kennis voor principieel onmogelijk. Deze houding treffen we onder andere aan
bij Pyrrho uit Elis (360-270 v. Chr.). Sceptische invloeden komen we ook tegen
bij latere denkers als Montaigne, Descartes en Hume. In zijn *Meditationes* (1641)
gebruikt Descartes het argument van de droom als grond voor radicale twijfel: hij
stelt zich voor dat zijn leven tot dan toe niet meer dan een droom is geweest en dat
zijn waarnemingen niet te onderscheiden zijn van wat hij droomt. Hij gebruikt dit
droomexperiment om te achterhalen wat ware, zekere kennis is. 18 *grond*: reden.

namen, om de wezenlijkheid van onze gewaarwordingen in twijfel te trekken; daar zij, tusschen den waakenden en slaapenden stand, geen onderscheid meenden te zien, en geen' grond vonden, om zig te overtuigen, dat zij, waakende, werkelijk waakten. Men bestrijdt deze Wijsgeeren, door hen te doen opmerken, dat er in den droom maar zeer zelden een doorgaandsche aanëenschakeling van oorzaken en gevolgen plaats hebbe, welke integendeel in den waakenden stand bestendig opgemerkt wordt: dit gebrek van samenhang zal ook mogelijk in mijnen Droom voorkomen; doch, Gij, aanzienlijke Vergadering! Gij, die in een dubbelen zin waakenden genoemd moogt worden, verschoont deze onregelmatigheid; deze somtijds kruipende speeling eener bewolkte verbeelding.

Maar, zult ge mij mogelijk, stilzwijgend, toevoeren, zal het verhaal van dezen uwen droom, ons wel zo veel nuts toe brengen, dat ge, met eenig recht, van ons vorderen kunt, dat wij deszelfs natuurlijke onregelmatigheid, ter liefde van het aangeleerde, zullen kunnen veronächtzaamen? en deze uwe vraag, moet ik, hoe ongaarne ook, met een volmondig *Neen!* beantwoorden. Slechts enkelen onder mijne geachte Hooreren, zullen er eenige nuttige toepassingen uit kunnen afleiden; de overigen zullen er, mogelijk, alleen dat nut uit kunnen trekken, van zig eenige oogenblikken met de *grotesque figuren* van eenen bedwelmden schildergeest vermaakt te hebben. Daarom, gij allen! vergeet voor een poos het nuttig einde waartoe gij hier vergaderd zijt: vergeet dezen pragtigen en tot ernstiger oefeningen geschikten Tempel:

25 *bestendig*: telkens. 27-28 *Gij ... worden*: het publiek is in twee opzichten wakend, omdat het enerzijds wakker is, in tegenstelling tot de dromende verteller. Anderzijds is het publiek wakend, omdat het oplet en aandacht schenkt aan de verteller. 29 *kruipende speeling*: onopgemerkt voordoen van. 29-30 *bewolkte verbeelding*: hier wordt wederom bedoeld op de wolk van Juno. 31 *toevoeren*: tegenwerpen. 37 *Hooreren*: toehoorders, luisteraars. 39-40 *grotesque ... schildergeest*: 'grotesque' is een term waarmee classicistische kunstenaars hun afkeur uitspraken over fantastische, grillige en onlogische voorstellingen, zoals die onder andere voorkwamen in de barok- of rococostijl. Hierbij kan gedacht worden aan de architectonische fantasieën van Piranesi (1720-1778) en aan de wanddecoraties van de in Nederland werkzame Daniël Marot (1661-1752). 41 *einde*: doel. 42 *Tempel*: het gebouw van Felix Meritis, gelegen aan de Amsterdamse Keizersgracht, doet door zijn classicistische stijl en Korinthische zuilen denken aan een Griekse tempel.

trekt, even als of gij u ter nachtrust wildet voorbereiden, uwe aandacht geheel af van al wat u omringt: mijmert – droomt – met den droomer!

45 Vóór eenige dagen las ik, kort vóór dat ik mij ter ruste begaf, de *Courant* nog eens over, en wel, in 't bijzonder, de verscheidene *Advertentiën*, die mij altijd, om hun zonderling mengsel, zeer vermaaken. Ik begaf mij daarop ter ruste, maar geraakte, door zwaare verkouwdheid zeer ongesteld zijnde, welhaast aan 't mijmeren, en eindelijk aan
50 't droomen. Ik verbeelde mij nog bestendig in de *Courant* te leezen, en daarin deze Advertentie, met drie sterretjens aan den kant getekend, te vinden:

* * 'PHEBUS APOLLON DE DELOS^a *Marchand d'Instrumens Poëtiques au grand Magazin de Poësie & de Versification sur l'Helicon,* *
55 maakt aan alle Heeren en Dames, begunstigers en beoefenaars der thands zo zeer in den smaak zijnde *Rijmkunde*, bekend, dat hij onlangs, zo wel uit Duitschland als Vrankrijk, bekomen heeft, een aanmerkelijk *assortiment* der allernieuwste *Instrumens Poëtiques, Bouts rimez, Dictionnaires Poëtiques, enz.* dienstig voor allerlei soort van gedichten, welke, in deszelfs *Magazin Poëtique*, daaglijks voor ieder te zien, en tot de naaste prijzen, zo
60 wel te huur als te koop, te bekomen zijn; de Brieven franco. NB. Den liefhebberden wordt bericht, dat het *Schip der Verbeelding*, geduurig *vice versa* vaart. –'

46 *Courant*: vermoedelijk de *Amsterdamsche Courant*, waarvan Fokke later redacteur was. Bedoeld kan ook zijn de *Opregte Haarlemsche Courant*, die bekend stond om zijn vele advertenties. 50 *nog bestendig*: nog steeds. 53–54 *Phebus ... l'Helicon*: Phoebus Apollo van Delos: handelaar in poëtische hulpmiddelen in de grote poëzie- en rijmwinkel op de Helicon. Apollo is de god van de dichtkunst. De toevoeging 'Phebus' of 'stralende' verwijst naar zijn positie als zonnegod. Hij werd in het bijzonder vereerd in Delphi en op Delos. 56 *Rijmkunde*: een minderwaardige vorm van dichtbeoefening. 58–59 *Instrumens ... Poëtiques*: poëtische hulpmiddelen, rijmende spitsvondigheden en rijmwoordenboeken. 61 *naaste*: scherpste. 62 *Brieven franco*: brieven waarvan de vracht door de afzender is betaald. 63 *Schip der Verbeelding*: het 'Schip der Verbeelding' vaart in deze droom op en neer naar de winkel van Apollo. Het is te vergelijken met de mythe van Charon, die de Styx bevoer en de overledenen naar een andere wereld, het dodenrijk, bracht. 64 *geduurig*: voortdurend. 64 *vice versa*: heen en terug.

Deze zonderlinge *Advertentie*, wekte mijne nieuwsgierigheid op. Zulk 65
een God zo wonderlijk in een' hedendaagsch Winkelier hervormd te
zien, deedt mij zeer verlangen om dat reisjen eens te gaan doen, en,
gelijk het in den droom toegaat, ik bevond my werkelijk reeds in het
Schip der Verbeelding, en vorderde den weg met zo een ongemeene
snelheid, dat ik mij weldra aan den voet van den Parnas zag aange- 70
land. – Ik had mij een' hemelhoogen berg voorgesteld, maar ziet, ik
vond niet anders dan een gewoone duin, welke, door eenige andere
laagere heuvelen omringd was. Op de hoogte dier duin zag ik een
redelijk groot en vrij breed Winkelhuis, met zeer groote glazen en
uitstekende kasten, waar in allerlei natuurlijke voortbrengselen en 75
uitdraagerijën, nog al met veel smaak geschikt, ten toon hongen; bo-
ven de deur stondt een fraai geschilderd en groot bord, waarop alle
die waaren ook met bloemfestonnen omstrengeld, en rijkelijk ver-
guld, afgeschilderd waren, en daar onder met groote gouden lette-
ren: 80

MAGAZIN DE POESIE ET DE VERSIFICATION DE M^R. PHEBUS APOLLON DE
DELOS.

Voords een weinig laager, mede met gouden letteren:

HOCHTEUTSCHE REIMLADEN.

Ik dagt: ha! dat is toch te regt; maar twijfelde egter nog, om dat het 85
er zo vreemd uitzag: 'k zal toch eens vraagen, dacht ik bij mij zelve,
en schelde aan: naa een poos wagtens; want er was niemand in den
winkel, en het erf scheen zeer lang te zijn, kwam er een half fransch en

69 *ongemeene*: buitengewone. 70 *Parnas*: een berg in Griekenland, gewijd aan de muzen en Apollo. 74–75 *glazen ... kasten*: vensters en uitstekende etalages. 75–76 *voortbrengselen en uitdraagerijën*: producten en opgekochte voorwerpen. 76 *hongen*: hingen. 78 *bloemfestonnen*: geschilderde of gebeeldhouwde versiering van bloemen. 82 *MAGAZIN ... DELOS*: poëzie- en rijmwinkel van meneer Phoebus Apollo van Delos. 83 *een weinig*: iets, een beetje. 84 *HOCHTEUTSCHE REIMLADEN*: Hoogduitse rijmwinkel. 85 *dat is toch te regt*: ik ben toch op de juiste plaats. 87 *schelde aan*: trok aan de bel.

half hoogduitsch Winkelmeisjen ten voorschijn, en opende de deur:
 90 ik vroeg of dit het verblijf van den God der Dichteren ware? – zy ant-
 woorde in gebroken taal, terwijl ze mij met veel bevreemding onder de
 oogen zag: *Plait-il, Monsieur! pardonnez moi*, Kotte? *non ce n'est pas ici*
 Kotte; *c'est ici le Magazin de Mr. Phebus de Delos!* Juist daar ben ik te
 regt – mag ik mijne opwachting bij hem maaken? Zij, daarop weder,
 95 eenigzins bedremmeld: *Wollen sie ihm sprechen, ik werde ihnen bald*
andienen; zij kwam terstond terug, en geleide mij door den geheelen
 langen winkel heen, tot in een redelijk nieuwerwetsch gemeubileerd,
 maar wat donker, vertrekken, agter denzelven, waarin ik een oud Man,
 die, in zijn jeugd toch eene schoone gestalte en fraai besneden aange-
 100 zicht scheen gehad te hebben, met de hand onder 't hoofd, in eenige
 Winkelboeken zag zitten schrijven. *Le voila, Monsieur!* zeide het Meis-
 jen tot mij, terwijl zij de deur agter zig toe haalde, en mij met den
 Grijsaart alleen liet. – Ik wist in dat oogenblik niet hoe mij te gedraa-
 gen, daar deze vreemde ontmoeting mij ten eenemaal verbijsterd hadt;
 105 doch mij schoot ijlings de verheven aanspraak in, waar mede welëer de
 Priester *Chryses*, bij HOMERUS, dezen God, bejegend hadde; ik verhief
 dan, niet zonder eenige gemaakte deftigheid, mijne stemme, en sprak
 deze grieksche Versen uit:

Κλυθή μεν Ἀργυροτόξ, ὅς Χρύσην ἀμφιβέβηκας, Κίλλαν τε
 110 ζαθέην, Τενέδοιό τε Ἴφι ἀνάσσεις. Σμινθεῦ.

Ilias, Lib. I. vers. 37, 38, 39.

92–93 *Plait-il, ... Delos!*: Pardon meneer. Excuseer. Kotte? Er is hier geen Kotte, dit is de winkel van meneer Phoebus van Delos! 93 *Kotte*: omdat de bediende half Duits en half Frans spreekt, verhaspelt ze het Duitse woord 'Gotte' voor 'Kotte'. Zij vraagt zich af wie de ik-figuur met God bedoelt. 95–96 *Wollen ... andienen*: Als u hem wilt spreken, zal ik u meteen aankondigen. 99–100 *besneden aangezicht*: welgevormd gezicht. 101 *Winkelboeken*: kasboeken. 101 *Le voila, Monsieur!*: Hier is hij, meneer! 104 *ten eenemaal*: volledig, totaal. 105 *ijlings*: snel. 109–114 *Κλυθή ... Smintheus!*: in de *Ilias* wil de Trojaanse priester Chryses zijn dochter terugkopen van de Grieken. De Griekse legeraanvoerder Agamemnon weigert, waarna Chryses zijn god Apollo om wraak smeekt met deze woorden. De Roy van Zuydewijn vertaalt deze passage als volgt: 'Hoor mij, god van de zilveren boog, Beschermers van Chryse en het heilige Killa en Tenedos' machtige heersers, Smintheus!' (Homerus 1993, I, r. 38–39).

Gij, zilvren Boogenaar! die Chrijses staêg beschermdet,
Gij, die in Tenedos en Cilla kragtig heerscht!

* ô Smintheus!^b

Den ouden Man schooten de traanen in de oogen, toen hij mij zò 115
hoorde galmen, en te gelijk zag ik, onder die traanen, een' onwilligen
glimlach gemengd, die zijn aangezicht in zo eene wonderlijke plooi
stelde, dat ik mij haast niet onthouden konde van mede te lagchen,
zoo de eerbied 't mij niet belet hadde. ô, Mijn goede vriend! sprak hij
eindelijk, naa een poos stilzwijgen, wie zijt gij en van waar komt gij? 120
Ik heb in zeer langen tijd die taal hier niet gehoord; zij doet mij nog
aan mijn' ouden blinden vriend *Homerus* gedenken, en, wilt ge wel
gelooven, dat mij dit waarlijk treft; maar dat ik in de daad lagchen
moet om het zeldzaam contrast, dat deze uwe aanspraak men mijn
tegenwoordige omstandigheid maakt; Neen, Vriend! Ik mag wel, met 125
VIRGILIUS, roemrijker gedachtenis, uitroepen:

Fuit Ilium!

TROJE IS ER GEWEEST!

116–117 *een' onwilligen glimlach*: in *Verhandeling over den lach en het lachwekkende* categoriseert Fokke verschillende soorten personen, hun temperamenten en hun lach. Een onwillige glimlach is eigen aan een zwartgallig en, volgens de temperamentenleer, melancholisch persoon. 122 *ouden blinden vriend Homerus*: men ging ervan uit dat Homerus blind was. 124 *contrast*: dit contrast bestaat tussen de verheven God die Apollo eens was en zijn huidige positie als bijna-menselijke winkeleigenaar. Hier wordt benadrukt, evenals in het voorbericht, dat het contrast een belangrijke eigenschap van humor is. 126 *Vergilius*: Publius Vergilius Maro (70–19 v. Chr.), auteur van de *Aeneis*. 126 *roemrijker gedachtenis*: roemvollere herinnering. 127–128 *Fuit ... geweest!*: het citaat 'Fuit Ilium' of 'Fuimus Troes, fuit Ilium et ingens gloria Teucrorum' komt uit de *Aeneis* van Vergilius. Wanneer Aeneas Panthus, de priester van de burcht van Apollo, vraagt hoe de slag verloopt, zegt Panthus dat Troje verloren is. d'Hane-Scheltema vertaalt deze passage als volgt: 'Trojanen, Ilium, al onze Trojaanse roem – het is voorbij.' (Vergilius 2008, II, r. 325–326).

Wel ja, ik zie er thands wel *kragtig heerschende* uit; Man! daar is
 130 sedert dien tijd, waarvan gij spreekt, zo veel water ten dale geloopen,
 dat ik 't u in geen' geheelen dag alles zou kunnen vertellen; maar toch,
 om de zeldzaamheid van de ontmoeting, en om dat het schijnt dat ge
 er nog niets van weet, en zeekerlijk alleen met het oogmerk komt om
 iets van mij te verneemen, gelijk ik reeds veele zulke oude kunstvrien-
 135 den bij mij gehad hebbe, zo doe mij het plaisier van mij een weinig
 gezelschap te houden, en wat met mij te keuvelen; zet u hier, als 't u
 gelieft, wij zullen eens een pijpjes stoppen, en dan zult ge wonderen
 hooren. Hij kreeg werkelijk pijpen, tabak en een morgendrankjen, uit
 een Bufet dat nevens hem stondt, en, naa hij gescheld hadt, kwam er
 140 een zeer eenvoudig Zusjen, netjes in 't hair gekapt, binnen, en bragt
 een comfoir met vuur. Hoe, zeide ik, rookt gy, ô groote Apollo! ook
 even als wij menschen! Wel ja, was zijn antwoord, daar heeft onze klug-
 tige FOCQUENBROCH* my nog aangebragt, ge kent immers zijn aartige
 rijmpjens wel. – Nu kan ik het waarlijk bezwaarlijk laten; want snui-
 145 ven dat is me toch wat te onzindelijk. Ben ik niet vrij wat ontgod se-
 dert dien ouden tijd, waarvan gij zo even spraakt? – Hij stak voords
 werkelijk met mij op, en dampte uit den treuren. Ik dagt bij mij zel-
 ven, dat schijnt al een heel gemeenzaame God geworden te zijn. Neem
 mij niet kwalijk vriend! zeide hij al schrijvende, naa dat hij zijn pijp

**Typhon*, of Reuzen strijd. Eerste zang. [In *Typhon of de Reusen-strijt* (1665) van Focquenbroch, een bewerking van Paul Scarrons *Typhon ou la Gigantomachie* (1644), raadt Mercurius Apollo aan om tabak te gebruiken in plaats van te staren naar het laurierblad, het attribuut van Apollo (Focquenbroch 1978, zang 1, r. 341–364). Focquenbrochs lijfspreuk luidde bovendien *Fumus gloria mundi*: 'rook is de glorie van de wereld' of 'wereldse roem is niets dan rook'.]

130 zo ... *gelopen*: zo veel gebeurd. Wellicht ook een ironische verwijzing naar het sentimentalisme. 136 *zet u hier*: ga hier zitten. 138 *morgendrankjen*: wijn of sterke drank die gedronken wordt voor de maaltijd. 139 *Bufet*: een meubelstuk, waarin het tafelgerei en de drank werd bewaard. 140 *Zusjen*: meisje. 140 *in 't hair gekapt*: met een net kapsel. 141 *comfoir met vuur*: een toestel met daarin een klein vuurtje, waarmee een pijp kon worden aangemaakt. 143 *klugtige*: grappige. 143 *Focquenbroch*: W.G. van Focquenbroch (1640–1670) schreef burleske gedichten. Zijn bekendste werk is *Thalia, of de geurige zanggodin* (1665–1668). 145 *snui-ven*: fijn gemalen tabak in de neus opsnuiven. 145 *onzindelijk*: onnet. 145 *ontgod*: vermenselijkt.

opgestooken hadt, dat ik eerst dit postjen nog eens overdraage, 't schiet 150
 mij anders uit het geheugen; want de jaaren en de ongewoonte nood-
 zaaken mij tot dubbele oplettenheid; en daar is nog al veel waardij
 aan. – Naa dat hij nu eenige regels, terwijl ik een pijp stopte en op-
 stak, geschreeven hadt, sloeg hy zyne schrijfboeken toe en vervolgde:
 wilt ge wel gelooven vriend! dat ik daar een' post boeke, dien ik al ge- 155
 noegzaam voor verlooren acht, en 't is egter geen kleintjen, een ge-
 heele scheepsloading donders, blixems, aconijt, stroppen, raderen, en
 al diergelyk tuig, dat mij toch waarlijk een heele hand vol geld kost, om
 dat ik alles, toen ik deze affaire begon, althands het houtwerk, nieuw
 heb moeten laten maaken: ik heb al dat spul onlangs verhuurd aan 160
 een jong en vuurig Dichter, die een zeer sterk politiecq Dichtstuk, van
 een langen adem, onderhanden wilde neemen, waar al zulke ingredi-
 enten by menigte in te pas komen, en nu hoor ik dat men hem gear-
 resteed en mijne geheele kraam in beslag genomen heeft, en dat ik
 zeer waarschijnlijk geen duit er van zal zien, en daarbij het goed nog 165
 daarenboven kwijt zyn. – Toen ik dien welëer zo verheven God, der-
 wijze hoorde uitvaaren, moet ik zeggen, dat ik waarlijk als verstomd
 stond en niet wist hoe ik hem vooraan betijtelen moest; want mij
 dagt 's Mans taal was alles behalven goddelijk: ik begon dus ook maar
 voor mij heen te *Mijn Heeren*, en zeide: Maar, Mijn Heer! ik kan mij 170
 niet genoeg verwonderen, dat ik mij zo zeer in mijn denkbeeld be-
 drogen vinde? Zijt gij de alöm gewierookte God Apollo, de vader der

150 *postjen ... overdraage*: dit bedrag nog even in het kasboek opschrijf.
 152–153 *daar ... aan*: daaraan wordt nogal veel waarde aangehecht. 156 *ge-
 noegzaam*: zo goed als. 157 *aconijt*: akoniet, vergif. 157 *raderen*: martelwerk-
 tuigen om iemand mee te radbraken. 158 *diergelyk tuig*: soortgelijke middelen.
 159 *affaire*: zaak. 161 *jong en vuurig Dichter*: mogelijk wordt verwezen naar Ja-
 cob Eduard Witte (1763–1853), die in de jaren 1784–1790 gevangen zat en sterk
 politiek geëngageerd was. Het kan ook zijn dat een meer algemeen beeld wordt
 oproepen: schrijvers belandden in deze jaren wel vaker in de gevangenis vanwege
 hun denkbeelden. 161–162 *van ... adem*: met een grote omvang. 164 *mijne
 geheele kraam*: al mijn handelswaar. 165 *het goed*: de goederen. 170 *voor mij
 heen te Mijn Heeren*: minder formeel te spreken.

Dicht- en Geneeskunde, de minnaar der schoone Daphne! is dit de Helicon! – Ja, man! is dat geen groote verandering? ô Ik ben thands zo
 175 een burgerlyk God geworden, die waarlijk werk heeft om zijn dingen in goede orde te houden en het jaar rond te schieten; 't is nog al 't best, dat de Rijmmateriaalen mij juist zo veel niet kosten, als ik ze wel in reekening kan brengen; want waarlijk dat de Heeren moderne Rijmdichters mij ten duursten betaalen, laat ik somtijds op inboedels en markten, zo
 180 in Holland als Vrankrijk, Duitschland en Engeland, voor een prijsjen opkooopen, en maak dan een regte Apothecars rekening, waar ze geen letter wijs uit kunnen worden; zie, ik spreek zo tegen u, om dat ik toch wel, uit uw' aanhef hoorde, dat gij niet veel bij mij besteeden zult. – En om dat ik daaruit terstond bemerkte dat ge ook nog zo wat van de
 185 oude dingen meê weet te praaten, moeten we nog een poosjen over die dingen redeneeren; een oud voerman, zegt men, hoort nog gaarne het klappen van de zweep, en mijn hart gaat open, als ik nog aan de dagen mijner jeugd gedenk; wat is het toch droevig, niet waar, dat men in zijn' ouden dag nog zò sukkelen moet. De Menschen zeggen, met
 190 recht, *waar kan een Mensch niet al toe komen!* ik mag ook wel zeggen, *waar kan een God niet al toe komen!* Hoor, toen die verd., hier vloekte hij, en ik zat my te schamen van wegen den ouden man, toen die – Turken Atheenen verwoest hebben, is waarlijk mijn fortuin wel vijftig percent gedaald. ô Wat was dat van te vooren eerst een tijd, die goede
 195 HOMERUS, die groote SOPHOCLES, die bevallige THEOCRITUS, die lief-

173 *Daphne*: volgens de klassieke mythe beledigde Apollo de god van de liefde, Cupido. Om wraak te nemen schoot Cupido twee pijlen af: een gouden en een loden. De gouden pijl raakte Apollo, waardoor hij op slag verliefd werd op de nimf Daphne. De loden pijl werd op Daphne afgeschoten, waardoor zij juist afschuw voelde voor Apollo. Nadat Apollo de nimf lange tijd achterna had gezeten, veranderde de watergod Peneus zijn dochter Daphne in een laurierboom. Omdat Apollo nog steeds verliefd was, plukte hij een aantal laurierbladeren om bij zich te houden. Om die reden is de laurier een attribuut van Apollo. 176 *het jaar ... schieten*: rond te komen. 181 *een regte*: een typische. 181 *Apothecars rekening*: een onbegrijpelijke of een veel te hoge rekening. 186–187 *oud ... zweep*: iemand hoort of doet nog graag waarmee hij zich in zijn jeugd heeft vermaakt. 186 *voerman*: wagenmenner. 191 *verd.*: verdomde. 193 *Turken ... hebben*: in 1458 werd Athene veroverd door de Ottomanen. 195 *Sophocles*: de Griekse tragedieschrijver Sophocles (496–406 v. Chr.). 195 *Theocritus*: Griekse dichter (3^e eeuw v. Chr.), die vooral bekend stond om zijn pastorale poëzie.

felijke ANACREON! dat waren eerst Mannen! En de Romeinen, voerde ik hem toe, gij zult, hoop ik, uwen HORATIUS, uwen VIRGILIUS, en al de vrienden van dien tijd, niet vergeeten; – neen, waarlijk niet! deze groote Mannen vergeet ik nooit

Semper nomenque eorum laudesque manebunt. 200

Voor altijd duur' hun naam en onwaardeerbare lof.

Zij eerden mij, zij hebben mij de kroon op 't hoofd gezet, waarvan dat ellendig volk van Monnikken en Kloosterlingen, die het Rijm in de waereld gebragt hebben, mij sedert beroofde; doch er is al weder een goed voor mij uit dat zelfde kwaad ontstaan, want ware het Rijm niet in gebruik gekomen, ik zoude nu in mijn' ouden dag geheel geen bestaan hebben. Sedert dat de grieksche taal geheel niet meer verstaan en de latijnsche alleen in de Apotheeken gebruikt werdt, ging het hoe langer hoe meer met mij agter uit. Ik verloor 't eene gebied naa 't ander, *Tenedos* en *Cilla* raakte ik ook geheel kwijt; wat zoude ik doen? 205
* De *Pieriden*^c die mij altijd vijandig geweest zijn, zo als ge zekerlijk wel weeten zult, begonnen een' Winkel te doen van duitsche en fransche Rijm-instrumenten, als ook eenige Meubilen die ze op den inboe- 210

196 *Anacreon*: Griekse dichter (6^e eeuw v. Chr.) van liefdespoëzie. 197 *Horatius*: Horatius (65–8 v. Chr.) schreef onder meer het leerdicht *Ars Poetica*. 200–201 *Semper ... lof*: in de *Aeneis* zegt Aeneas dit tegen Dido, nadat zij de Trojanen haar gastvrijheid heeft aangeboden. Het volledige citaat luidt: 'Zolang rivieren zeewaarts gaan, zolang zich schaduw over bergen en dalen tekent, en de ether sterren voedt, zullen uw naam altijd bekend zijn, waar ter wereld ik komen mag' (Vergilius 2008, 1, r. 607). Het citaat is enigszins aangepast. Het oorspronkelijke Latijnse citaat luidt namelijk: 'semper honos nomen que tuum laudes que manebunt.' 203–204 *ellendig ... hebben*: Apollo heeft een hekel aan geestelijken omdat zij het rijm, mede vanwege de memoratieve functie, introduceerden. Dit negatieve beeld van de middeleeuwen kan begrepen worden vanuit Fokkes eigen verlichte tijd, waarin enerzijds het proza dominant werd en anderzijds het rijmloze vers in opkomst was. 210 *Tenedos en Cilla*: Homerus beschrijft de plaatsen Tenedos (het tegenwoordige Bozcaada in Turkije) en Killa (stad in het noordwesten van Turkije, die al in de eerste eeuw na Christus uitgestorven was) als twee heiligdommen van Apollo. Zie ook r. 113.

del van *Swaanenburg* hadden laten koopen, en nu zo wat fransche
 215 en hoogduitsche naamen gaven; dit was een nieuwtjen, en hadt een
 grooten toeloop in den begin; al mijn kennissen en vrienden zakten
 allengskens van mij af, en ik zoude zelfs haast gebrek geleden hebben;
 ware 't nog om mij alleen, daar zou ik geen zorg in 't minst voor gehad
 hebben; want al ben ik oud, ik heb nog al mijn vermogens, ik ben nog
 220 gezond en sterk; 't zou mij niet scheelen kunnen wat ik deede; maar
 ik heb er, gelijk ge weet zo'n negen gelijk op mijn dak, daar hoort toch
 wat toe, en altemaal vrouwen, die ook al heur jaaren krijgen, en die ik
 toch maar zo niet voor weêr en wind in heur' ouden dag kan laten
 zwerven. Ik kan u dan wel zeggen, dat ik in dien tijd liep of ik zin-
 225 loos ware, zo brak ik mijn hoofd met zorgen en practiseeren; terwijl
 ik intusschen zag dat de juffrouwen *Piëriden*, met heure Exterbekken,
 fraai in 't hair gekapt gingen, met twee goude horologiën te gelijk op
 zij, dat hen evenwel al heel geestig stondt, gelijk ge wel denken kunt;
 wel, dagt ik bij mij zelve, ben ik niet dwaas! de weg is immers voor
 230 mij ook niet opgegraaven; mijn geld is immers zo goed als 't heure, en
 de Jooden en Uitdraagers zullen mij zo wel al dat gerij willen bezorgen,
 als aan haar! Wat ging ik dan doen! Ik had een heele menigte urnen,
 met oude Grieksche en Romeinsche gouden en zilveren penningen,
 welke die goede luiden mij welêer geofferd hadden; schoon ik nu wel
 235 wenschte, dat dit wat meer gebeurd ware; want ze gaven doorgaandsch
 meest lauërkranssen en bloemen, daar men toch niet veel aan heeft, of
 honderd ossen^d te gelijk, waarvan de Priesters wel voeren, en waarvan *
 ik niet anders dan de stank van het braadvet kreeg; ja, ze hebben me

214 *Swaanenburg*: de dichter Willem van Swaanenburg (1679–1728) werd bekend met het huwelijksvers 'Parnasdreun' (1723). Hij kwam hiermee in de aandacht omdat hij zich ergerde aan clichématige metaforiek en daarom ongebruikelijke beelden gebruikte. Hij verwijst regelmatig naar reukwaren en edelstenen: zaken die de Piëriden zeer goed zouden kunnen verkopen. 215 *nieuwtjen*: nieuwigheid. 216–217 *zakten ... af*: gingen langzaamaan bij mij weg. 221 *negen*: de negen muzen. 221–222 *daar ... toe*: die hebben ook hun behoeftes. 225 *zinloos*: dwaas, zonder verstand. 225 *practiseeren*: praktiseren, piekeren. 228 *geestig*: fraai. 229–230 *weg ... opgegraaven*: ik word ook niet in mijn voortgang belet. 231 *Jooden*: Joden hadden in deze tijd de naam zich met handel bezig te houden. 231 *Uitdraagers*: opkopers en verkopers van tweedehands goederen. 231 *gerij*: materiaal. 233 *penningen*: muntstukken. 234 *luiden*: lieden, mensen. 237 *waarvan ... wel voeren*: waar de priesters zich tegoed aan deden.

met die *Hecatoriken* wel wat gekweld! Nu dat is nu geheel afgedaan,
 daar heeft Keizer CONSTANTIJN *de Groot!* als 't dan toch zo weezen 240
 moet, *de Groot!* wel voor gezorgd, en ik ben er juist niet rouwig om;
 want de geldöffers zouden toch nu ook al niet veel weezen; ik liet dan,
 zo gezegd, zo gedaan, al dat goud onder de menschen te koop veilen;
 ook verkogt ik aan een Afbreukkooper de afbreuk van myn kostelijke
 Warande, die ik hier op den Helicon hadde. Hy wilde er heel wel aan, 245
 want er was nog een goed deel oud oprecht Corinthisch koper, of *Ori-*
 * *chalcum*,^e bij, en nog een heel Hoofd van dat groote beeld^f dat de braave
 Rhodiërs, in die dagen, nog voor mij lieten oprigten: Ik liet er toch de
 Statuën van voornaame dichters en groote mannen, eerst uitneemen
 en ook al tot geld maaken, en sedert zijn de kabinetten der *Antiquarii*, 250
 gelijk ge wel denken kunt, ook niet weinig verrijkt geworden, 't hadt
 * den naam dat dit alles uit het *Herculanum*^g te *Portici* opgegraaven was;
 maar ik wist wel beter en maakte netjes, van myne gesloopte Warande,
 een' Engelschen Tuin, die toch nu in den smaak is en my niet half zo
 kostbaar uit kwam. *Enfin*, daar kwam al een mooie stuiver voor, welke 255
 penningen ik in Duitschland en elders besteedde tot aankoop van alle
 die goederen welke de *Soeurs Piërides* in heur Magazijn hadden; en nog
 veel meer, zo dat ik wel zeggen kan, dat mijn Magazijn nog vrij wat bril-
 lanter is, dan 't heure: ik zal 't u zo straks eens laten zien, en gij zult
 er u over verwonderen. Ik moet bekennen, Mijn Heer! zeide ik, dat de 260
 nieuwsgierigheid mij juist tot dat einde hier heenen voert, en gij mij
 dus uitneemend plaisieren zult, met uwe waaren mij eens te vertoonen.

239 *Hecatoriken*: offers van ossen in honderdtallen. In de tweede druk uit 1802 is dit woord gewijzigd in het meer gebruikelijke *Hecatomben*. 240 *Keizer CONSTANTIJN de Groot*: Constantijn I de Grote (ca. 272–337) was een Romeinse keizer. Hij wordt de eerste christelijke keizer genoemd, omdat hij een einde maakte aan de christenvervolgingen, zelf naar het christendom neigde en in 325 het concilie van Nicaea bijwoonde. 244 *Afbreukkoper*: opkoper van de afbraak van gesloopte gebouwen. De schrijfwijze van Fokke ('afbreuk' in plaats van 'afbraak') is geheel in strijd met het gangbare taalgebruik in deze tijd. 244 *afbreuk*: afbraak. 244 *kostelijke*: waardevolle. 245 *Warande*: landgoed. 245 *Hy ... aan*: hij wilde het graag hebben. 246 *oprecht*: echt. 249 *Statuën*: standbeelden. 250 *kabinetten der Antiquarii*: antiekwinkels. 254 *Engelschen Tuin*: de Engelse tuin raakte in de achttiende eeuw in de mode. Het is een landschapstuin zonder enige symmetrie, waarin versieringen als standbeelden en paviljoenen schaars zijn. Apollo spot met deze trend: een Engelse tuin heeft immers weinig onderhoud nodig. 257 *Soeurs Piërides*: Piëridenzussen. 259 *brillanter*: schitterender.

Mooglijk koop of huur ik er wel eenigen van, zoo ze niet te geldig zijn en wij kunnen accordeeren; maar inmiddels hoe vaaren toch de Zang-
 265 godinnen? Ik hoop ook gelegenheid te zullen vinden, om mijne op-
 wagting bij haar te maaken. Och! – was zijn antwoord, hoe zouden ze
 vaaren, op weinige naa, alle oud en zwak, ze vergaan als sneeuw voor de
 zon; ge moet denken 't is haar ook altemaal geen plaisier, en 't gaat toch
 in de kleëren niet zitten. – Wel *Thalia*, zeide ik, is altijd toch een vrolijk
 270 meisjes geweest, die zal zeekerlijk nog wel fris zijn? – ô *Thalia!* spreek
 me daar niet van, die is de ergste en neteligste van allen; ze is zo lastig
 van humeur geworden dat wy er al vrij wat mede overbrengen moeten;
 ze zit en schrijft nu den geheelen dag niet anders dan Pamphlets en Sa-
 tyren, en tusschen ons, ze drinkt wel eens een druppeltjen; maar neen,
 275 het regte *Komische* vuur is er uit: ze is altijd, van kindsbeen af, wel wat
 wonderlijk van humeur geweest; want als ik dien tijd van ARISTOPHA-
 NES^h naadenk, wat was ze toen ook al wild en lastig, ja ze heeft mij van *
 heur leven wel wat verdriets veroorzaakt; ik heb nooit beter met haar
 over weg kunnen komen, als toen ze met MENANDER, PLAUTUS en TE-
 280 RENTIUS verkeerde, en nu nog vóór eene eeuw heeft ze ook een heele
 goede bui gehad, ten tijde van MOLIERE en HOLBERG, maar thands is er
 niet veel aan, ze verkeert nu te veel met laage characters van Brood- en
 Straatpoeëten, die hier ook al Rijnwaaren komen koopen of huuren,
 en wat zal ik er tegen doen, hun geld is zo goed als dat van een an-
 285 der. Maar, zeide ik, Mijn Heer, *Melpomené* zal hoop ik nog al in heur'

263 *geldig*: prijzig. 264 *kunnen accordeeren*: het eens kunnen worden. 269 *Thalia*: de muze van de komedie. 270 *fris*: in goede gezondheid. 271 *neteligste*: driftigste. 272 *overbrengen*: bijleggen. 279 *Menander*: de Griekse schrijver Menander (ca. 342–291 v. Chr.) was de belangrijkste representant van de Nieuwe Komedie. 279 *Plautus*: Titus Macchius Plautus (ca. 254–184 v. Chr.) was een Romeinse dichter van komedies. Plautus richt zich in zijn werken vooral op humoristische procédés en taalgrappen. 280 *Terentius*: Publius Terentius Afer (ca. 195–159 v. Chr.) was evenals Plautus een komedieschrijver. In tegenstelling tot Plautus worden zijn werken als veel netter en burgerlijker beschouwd. 281 *Moliere*: Jean Baptiste Poquelin (1622–1673), beter bekend onder zijn pseudoniem Molière, was een Franse acteur en toneelschrijver, die vooral bekend is geworden door zijn satirische komedies. 281 *Holberg*: de Deense schrijver Ludvig Holberg (1684–1754) schreef onder meer het blijspel *Jeppe paa Bjerget* (1722). In 1804 vertaalde Fokke een van zijn werken: *Don Ranudo de Colibrados: een blijspel*. 285 *Melpomené*: de muze van de tragedie.

vorigen staat zijn! dat was altijd een ernstige en verstandige maagd. –
 Ook al veranderd, Man! ook al veranderd! die is nu al over het ernstige
 heen en wordt dweepig en knorrig, in één woord, *Sentimenteel*, al wat
 ze nog doet is in dien wonderlijken smaak, ik kan mij dan maar gantsch
 niet met heur aaklig humeur vereenen; maar, weet ge wie zig nog al het 290
 best houdt, *Terpsichoré*, die maakt druk *Opera's* en ziet er nu uit als een
dame du ton en *Clio* houdt zig ook nog al redelijk wel, ze helpt nog
 al eens een of ander aan een Heldendicht of groot Zangstuk, doch 't
 is ook al na den nieuwen smaak, *Erato* is ziekelijk en sukkel magtig,
Urania heeft het in 't kort zeer druk gehad met nieuwe ontdekkingen 295
 te doen, *Caliope*, *Euterpe* en *Polyhymnia* hebben nooit veel wonders
 gedaan en schikken zig mede al na den tijd. – Maar kom aan, hebt ge
 nu plaisier om eens met mij rond te wandelen, dan zullen wij onze pij-
 pen neêrleggen; want ik heb veel brandstoffen in mijn Magazijn, en
 een ongelukjen, ligt, gelijk men zegt, in een klein hoekjen; wij zullen 300
 wel eenige van de zusters aantreffen; want ze zijn nu elk aan heur be-
 zigheeden. Dit zeggende kreeg hij een groot bos sleutels die hij aan het
 zedig meisjes in handen gaf welke ons ook vóórging; hij rees op en ver-
 zocht mij hem te volgen; 't geen ik, met groote nieuwsgierigheid en vol
 verwondering over mijne zonderlinge ontmoeting, ook ijlings deed. – 305
 Onder het gaan door een zeer langen gang, vroeg ik hem of dit meisje
 ook een Dichteresse ware? – Wel zou ze niet! laat haar maar loopen,
 zo stilletjens als ze er uitziet, ze heeft ze agter den mouw, dat beloof ik
 u! dat is nu eigenlijk een *beschroomde Zangnymph* die *niet ter feest-*
zaal in durft treden; maar ze is ondertusschen op allerlei gastmaalen 310
 en bruiloften te vinden en ge kunt wel denken, dat er dan vrij wat voor

288 *dweepig*: dweepziek. 290 *met ... vereenen*: met haar akelige humeur omgaan.
 291 *Terpsichoré*: de muze van de dans en de lyrische poëzie. 292 *dame du ton*: een
 kokette en wellustige vrouw. In de spectatoriale geschriften wordt zij gebruikt als
 een typetje. 292 *Clio*: de muze van de geschiedschrijving. 293–294 *doch ... smaak*:
 ook heldendichten en grote dichtwerken worden volgens de nieuwe sentimentele
 smaak opgesteld. 294 *Erato*: de muze van de lyrische poëzie en de liefdespo-
 ezie. 295 *Urania*: de muze van de astronomie. 295 *in 't kort*: kort gezegd.
 296 *Caliope*: de muze van de epiek, filosofie en retoriek. 296 *Euterpe*: de muze
 van het fluitspel. 296 *Polyhymnia*: de muze van de welsprekendheid, hymne en
 pantomime. 308 *ze ... mouw*: ze is geslepen. 309–310 *beschroomde ... treden*:
 sneer naar het dichterlijke gebruik om de muzen te pas en te onpas aan te roepen.

haar overschiet; ik heb er nog meer van die soort, maar ik verhuur ze ook altemaal; de overigen zijn thands alle uit; want het is nu druk met trouwen en gastmaalen, dat is altijd om dezen tijd van 't jaar; maar
 315 toch meest tegen *Mei*, dan heb ik er ook zelden één thuis. Deze houde ik voor keukenmeid, want, dat moet ik zeggen, zij kan best koken! – Maar wat was dat toch voor een meisjes dat mij de deur opende, zeide ik voords tegen hem, terwijl onze voorgangster de deur van een winkelkamer opensloot, en de luiken van de glazen nam; – dat zal ik u zeg-
 320 gen, dat was weêr een heel ander soort van een Zangnymph, die zou op geen bruiloft komen, Man! al kon ze er schatten meê verdienen, ô! dat is zo een trotsch ding! Dat was eigenlijk de hedendaagsche *Oden Zangster*, die verhuur ik maar enkel aan Dichters die *Prijversen* of andere verheven gedichten maaken, en zij brengt mij vrij wat op. Ter-
 325 wijl hij dit zeide traden wij in dit eerste Magazijn, waar ik de volgende zeldzaamheden terstond in 't oog kreeg. Ik zag vooreerst een groote glazen kas, en in dezelve eenige gevleugelde beelden die er magtig versleeten uitzagen; agter deze beelden waren planken geslagen, waarop een groote menigte spaanen doosjens stonden, ik vroeg *Apollo* wat dit
 330 alles beduide, en of dit ook al in 't rijm te pas kwam? – Wel zonder twijfel! antwoorde hij mij, daar is nu wel het grootste vertier in; als ik dit goed niet had' was ik een aas te ligt; al wat ge hier ziet komt meest in de *hooge Ode* te pas, te weeten niet de *Pindarische* of *Horatiaansche*,

312 *overschiet*: overblijft. 315 *Mei*: van oudsher is de maand mei de trouwmaand. 319 *opensloot*: open deed. 319 *glazen*: ramen. 322–323 *Oden Zangster*: deze eigentijdse muze wordt uitgeleend als een odedichteres. 323 *Prijversen*: gedichten naar aanleiding van de prijsvragen van genootschappen. Hier wordt gespot met de genootschapscultuur. 327 *gefleugelde beelden*: de serafijnen die *Apollo* verkoopt zijn gevleugelde beeldjes. Hier wordt ook bedoeld op 'gefleugelde woorden', veel gebruikte uitdrukkingen. 329 *spaanen doosjes*: doosjes van zeer dun en buigzaam hout. 331–332 *als ... ligt*: als ik dit product niet zou hebben, dan zou ik een lokkertje moeten missen. 333 *Pindarische*: een klassieke variant van de ode, zoals die geschreven werd door Pindarus (520–445 v. Chr.). De Pindarische ode is meestal en loflicht en bestaat uit een veelheid van de driedeling zang, tegenzang en toezang. 333 *Horatiaansche*: een klassieke variant van de ode, zoals die geschreven werd door Horatius. In tegenstelling tot de Pindarische vorm heeft de Horatiaanse ode geen strofische opbouw.

Pl. I.

J. Smits, inv. et delin.

21. Verbruggen, fecit.

Die beelden zyn eigentlyk Seraphs — en die
doosjens zyn vol Wurmen enz.

Mod. Helicon

Bladz. 20.

maar de *Moderne*; die beelden, waarna gij vraagt, zijn eigenlijk *Seraphs*,¹
 335 *schoon ze zeekerlijk, door 't menigvuldig gebruiken, (want de* *
eene Poëet valt wel wat slordiger dan de ander,) wel eêr Theraphim ge-
lijken, en die doosjens zijn vol Wurmen, die we daar in een beetjen
aarde in 't leven houden; want telkens naar den tuin te loopen is te
 340 *daaglijksch vraag en ontbod van een Seraph met zijn toebehooren, nu*
dat is een Wurm; ook worden ze wel eens elk afzonderlijk gebruikt;
maar dat gebeurt toch zo dikwijls niet, een Wurm en een Seraph ko-
men al meest bij elkander; ik heb er ten minsten heden meer dan twaalf
 345 *douzijn onder den man, en zoo ik er niet schielijk wat terug krijg, zal*
ik genoodzaakt zijn om er weder nieuwe te maaken; ja, ik schrik te-
gen dat er een Oden dichter, die een vijftig Coupletten vullen moet, zig
bij mij aanbiedt; want er komen in zo een lang rijm, ten minsten wel
twaalf voor; nu is 't met de Wurmen nog al niet met al; want die hebben
 350 *we genoeg in den tuin, maar de Seraphs, moet ik toch allemaal laten*
beeldhouden, en als ik er dan zo verlegen om ben, roffelen de werk-
lieden ze maar zo wat voort, en zo doende worden ze hoe langer hoe
slegter. – Mijn oog viel vervolgens op een klein kasjen waarin eenige
groote en zeer kleine vlessen, met eenig nat gevuld, stonden; dat is het
 355 *Traanen kasjen zeide hij mij, omdat hij zag dat ik daar mijn oog naar*
wende; die groote vlessen zijn vol traanen, elk van een bijzonder soort;
dit zijn liefde traanen; dit traanen van berouw; dat weder van droef-
heid; die daar naast staan van vreugd, gelijk gij er op ziet geschreeven,
want men kan alles zo net niet van buiten, en er gebeurt toch nog wel
 360 *eens een ongelukjen mede, dat wij somtijds wel eens, als 't wat in den*
schemer avond is, en er reis een haastige Poëet komt, de eene vles voor
de andere neemen, zo dat er dan op een bruiloft wel eens traanen van

334 *Moderne*: met de 'Moderne' of de 'hooge' ode doelt Apollo op de ode ge-
 schreven in een sentimentalistische stijl, die afwijkt van de Pindarische of Horati-
 aanse ode. 335 *Seraphs*: net als in het voorbericht (r. 15–16) wordt hier bedoeld
 op het poëtisch cliché 'van den Seraph tot den Wurm'. Zie ook verderop, r. 541.
 335–336 *want ... ander*: want de ene dichter is kwistiger dan de andere. 340 *ont-*
bod: aanvraag. 344 *schielijk*: spoedig. 345–346 *schrik tegen*: ben er bang voor.
 350 *verlegen om ben*: een tekort aan heb. 350–351 *roffelen ... voort*: raffelen de
 werklieden het zo maar af. 353 *nat*: vloeistof, tranen. 358 *kan*: kent. 360 *reis*: eens.

berouw, in plaats van *vreugde traanen*, geschreid worden. – Maar, Mijn Heer! vroeg ik hem, hoe komt ge toch aan zo veel traanen; want als uw voorraad toch eens op is, moeten de vlessen immers weêr aangevuld worden. O! antwoorde hij, dat is de minste zwaarigheid, ik wou wel dat ik zo veel geld als traanen maaken kon: we hebben bij dit Magazijn ook een *Laboratorium*, dat ik u straks wijzen zal; nu daar worden de traanen in gemaakt en dat geschiedt slegts door een eenvoudige vermenging van zuiver regenwater met een behoorlijke *dosis* fijn gemaakt keukenzout, dat we laten kookken en aldus behoorlijk onder een mengen, als dat dan koud geworden is, hebben we traanen zo mooi als er maar op zit. – Maar, zeide ik, mij dunkt dat ge dan pekkel hebt! – Wel nu! wat zijn *zilte traanen*,^k anders dan *pekkel*? antwoorde hij mij, wel ja! er is wel een klein vlesjen met oprechte traanen, doch die worden in 't Magazijn weinig gevraagd; zie daar staat het in dat hoekjen; bij dat kleine vlesjen met *Attisch zout*: – Daar boven, vroeg ik, waar al die stof op ligt! – Ja, zeide hij, we hebben 't zo zelden noodig, dat we er niet om denken om 't schoon te maaken; en ik heb niet graag dat de meiden er aankomen, ik ben altijd bang dat ze 't breeken zullen; althands dat met het zout, want dat zou ik met geen mooglijkheid nu weder kunnen bekomen, 'k moet 't ook zo zorgvuldig gesloten houden, en nog is 't wel tot op de helft vervlogen. *Thalia* pleeg 't eerst te bewaaren, maar sedert dat ze *grof zout* begon te gebruiken, heb ik 't maar in bewaaring genomen; ze kan 't toch altijd van mij krijgen, als ze 't eens noodig mogt hebben. – Ik wilde u maar toonen dat wij wel echte traanen hebben, maar die zijn al te kostbaar; want er zijn somtijds dichters, die hunne geheele lange Rijmwerken met *zilte traanen* doorweeken en dan geven we maar *pekkel traanen*; ze zouden anders te kostbaar vallen, wel ja! koper geld koperen zielmis, ge woudt er wel aan; daar is zo veel ander gerij in een gedicht noodig, dat een sober dichter zijn heele armoedjen

365 *zwaarigheid*: moeite. 371–372 *als ... zit*: als het maar kan. 373 *zilte tranen*: zilte tranen is wederom een poëtisch cliché. Volgens Feith zat zijn *Julia* vol met 'verkwikkelijke, zilte en stille tranen'. 376 *Attisch zout*: vernuft, geestigheid. 382 *vervlogen*: verdampst. 383 *grof zout*: grove humor. 388 *pekkel tranen*: neptranen gemaakt van pekkel. 388 *te kostbaar vallen*: te duur zijn. 389 *koper ... zielmis*: we moeten altijd rekening houden met geld, voor niets gaat de zon op. 389 *ge ... aan*: je moet er toch aan geloven. 390 *armoedjen*: schamele bezit.

somtjids wel alleen aan *traanen* noodig zou hebben, en hoe kwam hij dan aan al 't overige. Neen Man! 't zit er thands zo dik bij de meeste Poëeten niet; weet ge wel wat *Des Forges Maillard* verhaalt, dat zijn vader altijd, en met recht, op de versenmakers zeide, even dat de vader
395 van onzen OVIDIUS er reeds van afgaf:

*Disant que l'art des vers est un art infertile,
Que la pauvreté suit.**

Het rijmen, sprak hij, is een vruchtloos herssen breeken,
Waarop vaëk de armoë volgt.

400 Hij hadt waarlijk algeheel geen ongelijk, zeide ik, maar, wat is er toch in die kleine vlesjens? in welke, zeide hij, die daar onder 't zout staan; dat is *aconijt*, *slangenspog* en ander vergif, ô daar moeten wij zo voorzichtig meê weezen, en inzonderheid als we 's avonds *traanen* verkoope of verhuuren; want het zou leelijk uitkomen, als we dan *slangenspog* ga-
405 ven, en 't ziet er toch al zo omtrent even eens uit: – Dat is waarlijk zo, Mijn Heer! maar ik meende die heele kleine vlesjens daar beneden. – Ja die dingen bruijen mij nog 't meest van allen, was 't antwoord, in elk van die vlesjens is eigenlijk *één traan*,¹ en wel bepaald maar *één*. *
O! wij moeten die zo voorzichtig uit de groote vlessen laten drupp-
410 pen, dat men er 't geduld bij verliest, even of men druppeltjens Medicijnen wil inneemen, en nog luistert het veel naauwkeuriger, want het lijkt maltentigheid, maar indedaad als er *twéé* traanen tegelijk in het vlesjen drupten en wij dat zo aan een' dichter wilden geeven, was het geheele Couplet, waarin hij ze gebruiken wilde, bedorven; en dan

*Oeuvres de *Des Forges Maillard*, Preface Pag. xi. [Paul Desforges-Maillard, *Oeuvres en vers et en prose*, Amsterdam 1759, dl. 1, ix.]

393 *Des Forges Maillard*: de Franse dichter Paul Desforges-Maillard (1669–1772). 394–395 *even ... afgaf*: de vader van Ovidius moedigde zijn zoon aan het dichten op te geeven en in de advocatuur werkzaam te blijven. Pas na de dood van zijn vader gaf Ovidius zijn advocatenpraktijk op en besloot hij zich volledig op de dichtkunst te storten (*Tristia* IV, elegie x). 395 *Ovidius*: Publius Ovidius Naso (43 v. Chr. – 17 n. Chr.), auteur van de *Metamorphosen*. 395 *er ... van afgaf*: beweerde. 402 *slangenspog*: slangengif. 403 *inzonderheid*: vooral. 407 *bruijen*: ergeren, plagen. 412 *maltentigheid*: overdreven precies.

komt er somtijds nog een lastiger post bij, en dat is dat ze dikwijls *één* 415
heeten traan willen hebben; maar dat is lastig, inzonderheid als ze er
 wat veel noodig hebben. Ge moest ons laatst, toen wij die groote leve-
 rantie hadden, mij en al de zusters, eens hebben zien wurmen; elk met
 een test met vuur voor ons, en elk zo'n klein kinderglaasjen daarover
 warmende, en dat nog het lastigst er van is, als men denkt dat het ef- 420
 fen heet genoeg is, dan springen die weërgasche vlesjens stuk en al de
 moeite is verlooren; want sommigen willen maar enkel *één' warmen*
traan hebben, en dat gaat nog al gemakkelijk, maar *één' heeten traan*
 daar hebben we altijd een saturday spel mede, ik kan u wel verklaa- 425
 ren dat de zusters somtijds, den geheelen winter door, met zulke dikke
 poffers van winter handen zitten, van dat broeijen over die vuurtes-
 ten als 't wat druk loopt, en dan versmeeren ze op hun handen meer
 aan beerenvet, als we somtijds op de geheele leverantie winnen: en we
 moeten er allen te gelijk aan; want anders zouden de traanen al te ver- 430
 slagen zijn, eer de dichters ze konden gebruiken: als we dan altemaal
 wel te gelijk klaar zijn, dan worden de vlesjens in een soort van Theeke-
 tel, waar het vuur boven in hangt, gezet en wel in stroo gepakt, voor 't
 schudden, zo worden ze dan afgescheept, en dan blijven ze ook goed,
 als er maar wel opgepast wordt dat het vuur niet dooft. – Maar kom
 aan, laten wij hier weder uitgaan, want er is nog zo veel te zien dat 435
 we anders tijd te kort zouden komen, laten wij nu oversteeken aan
 de andere zijde van den gang. Onze voorgangster opende weder een
 ruim vertrek, maar dat geleek wel een *Theatrum anatomicum* alzo er
 niet dan anatomische praeparaaten in de kassen waren. Toen wij hier
 intraden verzocht het meisjes aan *Apollo*, welligt uit afkeerigheid van 440
 't geen hier bewaard werdt, of hij de sleutels wilde overnemen, alzo zij
 * noodzaakelijk in de keuken moest zijn; wijl zij *Zangdrift*^m te vuur hadt,
 die zij vreesde dat aan mogt branden. – *Zangdrift!* Mijn Heer! vroeg ik,
 naa dat het meisjes vertrokken was, wat is dat voor een spijs! Hebt ge

415 *post*: eis. 418 *leverantie*: levering. 418 *wurmen*: ploeteren. 419 *test met vuur*: aardewerken pot of schaal, bedoeld voor vuur. 419 *kinderglaasjen*: een soort apothekersflesje. 421 *weërgasche*: verdomde. 424 *een saturday spel*: veel moeite. 426 *poffers van winter handen*: gezwollen handen. 426 *broeijen*: heet worden. 430 *verslagen*: afgekoeld. 433 *afgescheept*: vervoerd. 438 *Theatrum anatomicum*: een anatomisch theater is een ruimte waar anatomische lessen werden gegeven. 439 *kassen*: kasten.

445 die nooit geproefd? antwoorde *Apollo*; wel dat is wel heel smaakelijk. Ik krijg hier veel dichters, gelijk ge denken kunt, ten eeten; want als ze eenige bestellingen doen, zoude het wat lomp staan, om hen ten minsten niet mijn tafel, voor dien dag aantebieden; nu dan is een ragout van *Gestoofde Zangdrift* en een bout van een' *Geroosten Indiaan*, meest-
 450 al onze voorspijs en eenige vruchten *in 't vuur der zon gestoofd*, ons dessert; want ik maak niet veel omslag, wij drinken dan doorgaandsch over tafel een glaasjen uit de Hippocreen, dat is dan nog al een rareitjen dat men zo overal niet vindt. – Ge zult zeekerlijk dezen middag mij de eer doen om familiair op de portie te blijven! Ik, wederom,
 455 Mijn heer! neem mij niet kwalijk dat ik UEd. moet refuseeren, ik heb bereids mijn woord gegeven; doch het spijt mij geweldig. Nu dan bij eene andere gelegenheid, vervolgde *Apollo*, terwijl hij eenige kassen in dit vertrekjen, waar wij intraden, opende: Zie daar, Mijn Heer! ging hij voort, dat is nu meest alles egte waar; dat kamertjen kost mij ook al zo
 460 wat moeite en kosten en ware ik geen kenner van de ontleedkunst en in mijn' jongen tijd, helaas! zelfs God van de Genees- en Heelkunde geweest, dan zou ik er nog zo goedkoop niet aankomen, kijk, dat heb ik ook al boven de *Soeurs Piërides* vooruit! laten ze me dat reis naa doen, he! Ik krijg de Cadavers overal door doodgraavers knechts voor
 465 een fooitjen van Kerkhoven en andere gemeene begraafplaatzen, waar zo naauw juist niet op gezien wordt, en dan ontleed ik ze zelf: gelijk ge ziet dat ik hier een ontleedtafel en al de spullen bij elkander heb; ja, men moet al zo wat doen voor de kost. – Nu, oude Heer! zeide ik, hem op den schouder kloppende, want ik begon ook al hoe langer hoe
 470 gemeenzaamer met hem te worden, ge houdt er u nog al vrolijk onder. Wel ja, voerde hij mij toe; dat is ook nog zo wat alles eige liefhebberij,

448–450 *nu ... gestoofd*: hekeling van poëtische clichés (verschroeiende, verzen-gende hitte) die worden gebruikt bij het beschrijven van het verre oosten. 449 *Geroosten Indiaan*: zongeblikerde inwoner van Indië. 451 *omslag*: poespas. 452 *Hippocreen*: de heilige bron op de Helicon, gemaakt door een hoefslag van Pegasus. Volgens de mythe zou het bronwater dichters helpen aan inspiratie. 453 *rareitjen*: bijzonderheid. 454 *op ... blijven*: te blijven eten. 455 *UEd.*: Uwe Edelheid, u. 455 *refuseeren*: weigeren. 461 *in mijn' jongen tijd*: toen ik nog jong was. 461 *God ... Heelkunde*: van oudsher werd *Apollo* geassocieerd met de geneeskunst. Later ging deze functie over op zijn zoon *Aesculapius*. 462–463 *dat ... vooruit*: dat heb ik ook al voor op de *Piëridenzussen*. 470 *gemeenzaamer*: vertrouwelijker.

ge weet ik heb daar altijd nog al wat in gedaan. Kijk, hebtge wel ooit zo een praeparaat gezien? daar zijn die van *Ruisch* nog maar niet met al bij; ik durf het ook haast niet uitleenen, daarom wordt het zelden gebruikt – Hij toonde mij daarop een vles, waarin ik eenige darmen en ander goed zag, dat mij juist zo heel mooi niet toescheen; maar ik heb er niet veel kennis van, en gelijk men zegt *ignoti nulla cupido, wat de boer niet kent, eet hij niet*. Ei! ei! dat is fraai! zeide ik egter, want wat zal men doen; 't scheen mij de goede man zijn zwak te zijn, dat zag ik uit het vuur dat in zijn oogen blonk, toen hij hiervan begon op te dreunen. Ei! dat is waarlijk fraai! – Ja maar ge ziet er, wed ik, nog al 't fraaije niet van; kijk als ge 't een weinig schudt! zie nu eens! zie! hoe 't beeft! – wel ja! zeide ik al weêr ('k dagt waarlijk dat de man begon te ijlen) wel ja, ja, 't beeft; – nu dat is hier de groote kunst van opspuiten, * dit is nu eigenlijk *een lillend ingewand*,ⁿ kijk dat is altemaal met fijne koperdraadjens aan elkander gehecht, ô daar heb ik dan een satan van een werk aan gehad. – Dat wil ik zeer wel gelooven, zeide ik, de vles voorzichtig neêrzettende; want ik was bang dat hij uit mijn handen zou schieten en ik de heele lillende boel, met al de soupe, over mijn lighaam zou krijgen; ik dacht aan het waare zeggen van NASO:

Frangere dum metuis frangis Chrystallina vasa!

Wanneer ge een Christalyn al te angstig vreest te breeken,
Ontschiet u ligt het glas!

473 *Ruisch*: de Nederlandse anatoom Frederik Ruysch (1638–1731) bezat een grote en diverse collectie preparaten. In 1691 publiceerde hij *Tesarum Animalium*, een overzicht van zijn verzameling. 477 *ignoti nulla cupido*: er is geen liefde voor het onbekende. 478 *Ei*: ach. 480–481 *hiervan begon op te dreunen*: hierover begon te spreken. 484 *opspuiten*: inspuiten van bepaalde stoffen, zodat het goed bewaard blijft. 485 *een lillend ingewand*: een bevend ingewand. Hier wordt een poëtisch cliché bedoeld, dat onder andere gebruikt is door Wolff en Deken in *Brieven van Abraham Blankaart* (1787–1789, dl. 2, 166) en later door Bilderdijk in *De ziekte der geleerden* (1807, 76). 486–487 *satan ... werk*: duivels veel werk. 489 *soupe*: vloeistof. 490 *Naso*: Publius Ovidius Naso. 491 *Frangere ... vasa*: deze uitspraak wordt door Apollo ten onrechte aan Ovidius toegeschreven. Het is in werkelijkheid afkomstig uit *Epigrammen* van Marcus Valerius Martialis (40–103). De tekst is bovendien verhaspeld; de originele tekst luidt: 'Frangere dum metuis franges chrystallina' (14, III, 1).

Ge moogt 't wel wat harder aantasten, zeide mij de Exgod, 't moet
 495 hier tegen een stootjen kunnen – ik weder: ja; maar Mijn Heer! ik heb
 liever dat gij er zo meê omspringt dan ik, maar *à propos* ik hoorde u
 daar zo even van den Satan spreken, ken UEd. dien ook al? – Wel zou
 ik niet, wel bekend, ik heb er zo veel, van allerhande soort, straks zul-
 len wij er bijkomen; denkt ge niet, als er eens een verkooping is dat ik
 500 er ook bij ben als de pikken: toen het kabinet van MILTON, in Enge-
 land, verkogt werdt, heb ik er vrij wat opgedaan, maar 't spijt mij nog
 van een klein kreupel en gebocheld Satantjen, dat is me ontgaan en dat
 hebben zij gekreegen, weetje, die vriendelijke *Tantes Piëriden*: 't wordt
 wel juist niet veel gevraagd, want de groote regtschappen Duitsche Sa-
 505 tans zijn nog al meer in gebruik; maar 't is al te met nog zo reis voor
 een aartigheidjen – maar laat ons verder zien; ziet ge dat kleine kasjen
 wel, dat ginder staat; ja wel Mijn Heer, zeide ik, daar lijken wel been-
 deren in te weezen. – Zo is 't ook, 't zijn eigenlijk dorre beenen, er
 is juist niet veel aan, ik verhuur er wel eens eenigen van, inzonderheid
 510 een dijbeen, of zo iets, als de honger in de versen aan zo een been moet
 knaagen, daar ze toch niet veel af kan haalen; maar onder dat dekkleed,
 zeide ik, Mijn Heer, wat is daar toch onder? – Dat zullen we liever toe-
 gedekt laten, zeide hij, want dat zie ik zelf niet gaarne; en echter heb
 ik er somtijds wel eens vraag na gehad. Maar zeg mij dan, als 't u gelieft
 515 ten minsten wat het is? of is 't een geheim, Mijn Heer! dan vraag ik u
 wel versooning voor mijn nieuwsgierigheid. – ô Neen, zeide hij, in
 't minst niet, 't is geen geheim 't is eigenlijk:

499–500 *dat ... pikken*: dat ik er als de kippen bij ben. 500 *kabinet van Milton*: Miltons nalatenschap. De Britse auteur John Milton (1608–1674) was vermaard om zijn dichtwerken *Paradise Lost* (1667) en *Paradise Regained* (1671). Beide gaan over de rol van Satan in de zondeval en in het leven van Christus. De duivel wordt veelvuldig aangehaald. 504–505 *Duitsche Satans*: hier wordt bedoeld op Mephistopheles uit de Faustsage. Deze duivel werd bekend door Duitse volksvertellingen en toneeladaptaties, zoals die van Christopher Marlowe (1565–1593). Later volgde de tragedie *Faust* van J.W. von Goethe. Hoewel het uiteindelijke twee deel pas in 1832 werd gepubliceerd, verscheen er in 1790 al een kort gedeelte: *Faust, Ein Fragment*. Ook in Nederland heeft de Faustlegende invloed gehad, wat bijvoorbeeld te zien is in de vele griezelverhalen uit de achttiende eeuw. Fokke schreef in 1799 *Leven van Lucifer*, een komisch werk over de duivel. 508–509 *er ... aan*: woordspel: er zit (letterlijk) weinig vlees aan de beenderen en ze zijn oninteressant (figuurlijk).

Een hart, dat bloedig en van etterbuilen zwelt,

Kijk, dat zult ge immers toch niet graag zien! – ô Neen! neen! riep
 ik, laat maar toe, Mijn Heer! laat maar toe; en laten wij maar een 520
 andere kamer gaan zien, want ik ben dat goed zo gewoon niet en wordt
 wat kwalijk, dat mogelijk van de *spiritus* lucht komen zal. – Kom wij
 zullen dan gaan, zeide daarop de goede man, dien ik toch, tegen zijnen
 zin, van zijn stokpaardjen stootte, maar kom hier nog reis aan 't raam,
 vervolgde hij, hier is 't wat luchtiger, en zie nog dit fraai praeparaatjen 525
 * eens, dat is nu een veritabel *angstig, kloppend en jaagend^o hart*, ziet
 ge wel hoe 't jaagt? Ja zeide ik, maar kan dat vlesjen ook breeken?
 Neen toch niet, neem 't gerust aan! Ik moest ook zulke beevende en
 kloppende harten in menigte hebben, maar ge kunt wel denken dat ik
 die in geen een cadaver vinden konde, wat deed ik dan, ik ging heen 530
 en ik holde sommige harten uit en besloeg ze van binnen met blik;
 daar hing ik een klein onrustjen, aan een staalen veër in, even als er
 onder een klok hangen, en hoor 't nu eens tikken en jaagen, is dat
 niet aartig! wel zeeker is 't aartig, zeide ik hem, met een' glimlach. –
 Hij vervolgde, ja, maar weet ge wat mij geweldig spijt; wat ik doe, of 535
 * niet doe, ik kan maar nog geen *bonzend hart^p* maaken, en daar komt
 toch geen dag aan den Hemel of er wordt hier druk na gevraagd, ja,
 wat er nog 't ergste van is, de *Piëriden* verkoopen die bij douzeinen;
 maar, hoe ze die maaken, ja, dat weet ik niet! ik heb ze zelf, door de
 tweede en derde hand, bij haar moeten laten haalen; want ik zoude 540
 er anders een zeer goeden klant, die al vrij wat *Seraphs* en *Wurmen* in
 een jaar slijt, om verlooren hebben. – Ik heb ze ook werkelijk gekreegen
 en in mijn pooten gehad, dat ik er nog pooten van maak, ja, ik word
 kregel als ik er om denk, en meent ge dat ik domkop! kon vinden

518 *Een ... zwelt*: absurdistisch poëtisch cliché. 520 *toe*: bedekt. 522 *kwalijk*:
 onwel. 526 *veritabel*: echt, waarlijk. 529 *in menigte hebben*: in een grote hoeveel-
 heid hebben. 532 *onrustjen*: een soort tandwiel uit uurwerken. Wanneer het in
 beweging wordt gebracht, blijft het een lange tijd schommelen. 539–540 *door ...*
hand: door tussenpersonen. 541 *Seraphs en Wurmen*: vgl. voorbericht, r. 15–16
 en hiervoor r. 334. 543 *pooten*: handen. Apollo bezigt hier ruw, volks taalgebruik.
 543 *dat ... maak*: Apollo speelt met de dubbele woordbetekenis van 'poot' dat ook
 een klein geldstukje kan betekenen; hij heeft de bonzende harten voor flink wat
 geldstukken verkocht. 544 *kregel*: humeurig, prikkelbaar.

545 hoe de boel in mekaar zat, ja morgen! Het bonsde ondertusschen zo
geweldig, dat ik blijd was, dat de dingen weêr uit mijn huis gingen;
want ik zou er nachts niet van hebben kunnen slaapen. – En tot den
hedigen dag toe, moet ik u betuigen dat ik nog niet weet hoe ze ze
in malkander knoeijen. – Maar, kom aan, voerde hij, eenigzins spijtig,
550 voort, ik zie wel dat ge juist geen groot liefhebber van de Anatomische
praeparaten zijt, laten wij in het naaste vertrekjen gaan, daar zal be-
ter lief hebberij voor u weezen. Met alle plaisier, was mijn antwoord,
en ik was eêr uit de kamer dan mijn goede Gastheer, die de deur agter
zig toetrok. – In dit kabinetjen, waar hij mij nu in bragt, zag ik allerlei
555 nette nootenboomen kastjens, met mooie laadjens, en rondom den
wand nog verscheide rariteiten. Er hongen gouden Zonnen, zilveren
Maanen, en Wolkjens aan den zolder. Wel heden! zeide ik, dat gelijkt
er beter na; hier zijn ten minsten meer mooijigheeden. – Ja, ja, zeide
hij, dat is ook het Juweel kabinetjen, kijk nu maar wel rond, daar op
560 die tafel ligt vooreerst die Zilveren boog, waar van gij zo even spraakt,
en daar bij staat mijn Gouden Lier, met zilveren snaaren, maar hij is
nu wat ontsteld; want de lust gaat er bij mij geheel en al af: doch ik
heb er mijn eigen vermaak in, als ik ze reis verhuur, dat ik nog wel
eens aan een of ander goed vriend, dien ik wel kenne, doe; want dan
565 zijn er sommigen die zitten er op te *tokkelen* te *tokkelen* dat het een
aart heeft, en daar komt al zo veel klank uit, als uit een kluw saijet;
dan hebje 't gooijen in de glazen, *Apollo uw lier is heel ontsteld*, ja,
denk ik dan, hij is wel ontsteld; maar gij liên zijt ook de regte Muzi-
kanten voor bij geloopen; – ik heb ook nog veele andere oude lieren,
570 die verhuur ik maar aan allerlei dichters; want ik krijg ze toch zelden
wêrom; ze laten die overal hier en daar aan de boomen hangen, en
kunnen ze dan zelf niet weêr vinden. Nu zal ik u weêr wat anders laten

545 *ja morgen*: nooit van mijn leven. 557 *den zolder*: het plafond. 560 *Zilveren boog*: de boog is een attribuut van Apollo. 560 *waar ... spraakt*: zie r. 106–114. 561 *Gouden Lier*: de lier is evenals de boog een attribuut van Apollo. 561–562 *maar ... ontsteld*: met het symbool van een ontstemde lier doelt Apollo erop dat het slecht ervoor staat met de dichtkunst. 562 *ontsteld*: ontstemd. 565 *er op te tokkelen*: amateuristisch op te spelen. 565–566 *dat ... heeft*: dat het een lieve lust is. 566 *kluw saijet*: kluwe wollen garen. 567 *dan ... glazen*: dan heb je de poppen aan het dansen. 571 *ze ... hangen*: zinspelning op het spreekwoord de lier aan de wilgen hangen (ophouden met dichten).

zien, kijk trek die laadjens maar eens open, ik deed het, en zag er
ook allerlei steenen in, zo gecouleurde als ongecouleurde, Diamanten,
Esmarauden, Topaasen, Hyacinthen, Jaspis, Paerlen, in een woord al 575
wat men maar moois bedenken kan. Verhuurt ge die kostbaare stukken
ook al? Mijn Heer! vroeg ik, met verwondering; hoe durft ge dat toch
zo waagen! daar kon ligt een pover Rijmertjen, reis meê voortgaan,
en dat zou waarlijk geen kleine schade zijn. – Ja! ja, zacht wat, zacht
wat, antwoorde hij mij, ik weet heel wel aan wien ik dat kostbaar goed 580
geef, dat krijgt niemand uit mijn handen dien ik niet wel voor zeer
rijk en eerlijk kenne; ge moet niet denken dat thands al de Poeëten
juist sukkels zijn; neen, Man! er zijn enkele heele gegoede lieden ook
onder, dien ik waarlijk, al vroegen ze om dat heele kastjen te gelijk, het
niet in mijn hart zou durven neemen om 't te weigeren; maar ik geef 585
't egter niet, of ik moet wel degelijk weeten dat het zo goed bewaard
is, als in mijn eigen huis. – Maar, vroeg ik, Mijn Heer! als evenwel
nu een Burger Poëet, die 't juist zo breed niet heeft, dat goed noodig
heeft, hoe dan! Wel als ik ze voor eerlijke lieden ken, dan stap ik er
nog al eens over heen; maar thands toch zo ligt niet, als toen ik de 590
affaire eerst begon; want ik heb er al te veel leergeld van betaald, en
men kan thands zijn eigen broeder naauwlijks betrouwen; trouwens
* broêr *Mercurius*^q zou ze al vast niet van mij hebben; want 't spijt mij
dat ik het van mijn eigen famielje zeggen moet, maar Man! hij heeft
mijn Magazijn, toen 't nog een nieuwetjen was, ook eens gezien; en 595
dan ook dit vertrekjen, maar toen hij vertrokken was en ik de boel
weêr wat opredderde, ja! weg was een van mijn mooiste oriëntaalsche
agaaten; en wat zou ik er tegen doen, de man was op 't kerkhof; ik zeide
hem naaderhand wel dat ik wat miste; maar hij heeft zijn tong zo wel
tot zijn' wil, dat ik op honderd geen een kon antwoorden en, perslot 600
van reekening, Monsieur mijn' lieven gaauwdief van een broêr, nog

575 *Esmarauden*: smaragden. 575 *Hyacinthen*: hyacinttopazen. 578 *ligt*: gemakkelijck. 578 *Rijmertjen*: rijmelaar. 579 *zacht wat*: rustig. 588 *Burger Poëet*: burger met literaire aspiraties, te denken valt aan de genootschapsdichters. 589–590 *dan ... heen*: ben ik er weleens toe geneigd. 591 *want ... betaald*: want ik ben door schade en schande wijs geworden. 593 *hebben*: krijgen. 597 *opredderde*: opruimde. 598 *de ... kerkhof*: de man was nergens te vinden. Daarnaast is Mercurius de bode van de goden, die de doden naar de onderwereld begeleidt. 600 *dat ... antwoorden*: dat ik hem nergens van kon beschuldigen.

wel excus moest verzoeken; maar nooit komt hij hier ook weder in, zo lang als mijn oogen in mijn hoofd staan. – 't Is zelfs een grap als hij eens komt en schelt, en wij hem door de glazen kunnen zien; dan pakt
 605 ieder wat hij los heeft liggen, weg; dan is 't: ô Je, daar is Mercurius! Ja 't is verdrietig als men zulke subjecten in zijn familie heeft, en hij kan 't toch niet helpen, want het is hem aangebooren. Nu dat is tot daaraan toe! – Zo is 't, Mijn Heer! zeide ik, wij zouden ook wel geheel van ons onderwerp af raaken, ik wilde u nog even vraagen hoe ge toch die
 610 dichters te vreden stelt, dien ge die schatten niet vertrouwt, en die ze toch in Bruilofsgedichten, als anderszins even min ontbeeren kunnen dan de rijken. – Wel, was 't wederwoord, ziet ge dan daar die groote kas met die planken niet, die is ook vol Juweelen, maar 't zijn Juweelen van glas, nu die geef ik hen dan; als er dan al reis een niet weêrom komt,
 615 is 't nog de heele waereld niet, en die krijg ik ook alle wel trouw terug; somtijds wordt er toch wel reis een enkel steentjen aan een of andere Tooneel-Lief hebberij verkwanseld, maar, och heer! dat is ook 't al niet. Kijk, daar staan wel heele manden vol met glazen paerlen, om voor daauw in de Landgedichten en ook wel voor traanen te dienen. Eer wij
 620 even wel hier van daan gaan, moet ik u nog het allerkostbaarste stuk dat ik bezit eens laten zien. Terwijl hij dit zeide, haalde hij een lade voor den dag, die meer dan een mans lengte hadt, hij schoof dezelve open, maar wat was ik verbaasd, toen ik er een poort met deuren en een boog van enkel diamanten in zag liggen: Mijn tijd! riep ik uit, dat
 625 is onbedenklijk kostbaar, ik geloof geen vorst op de geheele aarde zo een schat bezit. Dat moet ook voor een Hemelpoort dienen, en niemand zal u die zó toonen: Hij gunde mij naauwlijks tijd dat ik dit stuk naauwkeurig beschouwde, maar sloot alles, als 't ware, met eenig wantrouwen, spoedig toe, en vervolgde: Kom, gaa nu reis hier met mij,
 630 zie daar; tevens leide hij mij in een ander vertrek, daar hebt ge nu al wat tot een minnedicht^r behoort; dat zijn nu geen praeparaaten; want dat *

602 *excus moest verzoeken*: mijn excuses moest aanbieden. 606 *subjecten*: subjecten, onbetrouwbare figuren. 607 *want ... aangebooren*: Mercurius is naast de god van de handel, ook de god van de dieven. Toen Mercurius pas was geboren, stal hij vijftig koeien van Apollo, waarvan hij er twee opat. 619 *Landgedichten*: pastorale poëzie, zoals herders- en veldzangen. 624 *Mijn tijd!*: mijn hemel! 625 *onbedenklijk*: onvoorstelbaar.

zou wat te doodsch in een minnedicht zijn. Zie! dat zijn twee *albaste borsten*, weetje, als de alkassen waar de kindren meê knikkeren; kijk, dat is een fraai *geëmailleerde arm*, en hier is een laadjen met *Coraale lippen* en *perlamoure tanden*, van dat goed heb ik een heele menigte; 635 ik heb er zelfs van in den tuin liggen; want dat is juist zo zeer duur niet. Zie daar eenige van ijvoir; ik heb er ook van minder soort, och! dat goed krijg ik zelden weêrom. Laat ons dat nu maar voor gezien houden; – want wij dienen ons wat te spoeden, nu zullen we eens in het *Laboratorium* gaan; wel! dagt ge wel dat ik hier zo een' grooten' 640 omslag hadt, zeide hij, terwijl hij mij, over een binnen plaats geleide: – Neen, waarlijk niet, Mijn Heer! ik had er indedaad een geheel andere verbeelding van; maar waar zijn de Juffrouwen; Zanggodinnen? UEd. zeide mij dat wij ze wel zouden aantreffen, en ik heb er tot heden toe nog geene van gezien: – Die zullen alle wel bij elkander in de groote 645 zaal zijn; die op den tuin uitziet; want dat houden we zo wat voor een Huishoudvertrek, ik zal er U zo straks brengen. Ga intusschen hier in; maar neem niet kwalijk, 't rookt hier wat; want mijn volkjen is nu juist bezig met stookten. – 'T was inderdaad zo als hij zeide, want 't rookte hier als een bokkenhang. Ik zag er, onder anderen, drie groote kaerels 650 werken, dien ik weldra aan hun één oog, dat vlak voor hun voorhoofd staat, en aanstonds in 't gezicht valt, voor de *Cyclopen*^s erkende; ha! dat is ook kennis, sprak ik daarop tot mijn' geleidsman, hoe komt ge toch aan die klanten? Mijn Heer! – Dat zal ik u wel zeggen, zeide hij, * mijn Oom *Vulcaan*^t is er zo wat half en half uitgescheiden; want er 655 is toch in de smeedrij, even als in meest alle andere ambagten, een

632–633 *albaste borsten*: poëtisch cliché, gebruikt door dichters om de vrouwelijke schoonheid te illustreren. Wolff en Deken spotten al met dit cliché in *Historie van den heer Willem Leevend* (1784–1786, dl.3, 248): 'De liefde bindt van Spaan aan zyne Bruid zo vast, / Dat hy vol vreugd vaart in een hemel van albast.' In hetzelfde stuk geven zij een opsomming van gestolen poëtische huisraad met 'als mede een groote party Marmer, Albast, en Yvoor, door haar Ed. gebezigd tot het maaken van Halzen, Handen, Armen en Boezems.' (Wolff en Deken 1784–1786, dl.3, 252). Ook Focquenbroch spot ermee in 'Op de boezem van Klorenie.' (Focquenbroch 1709, 114). 633 *alkassen*: albasten knikkers. 635 *perlamoure*: parelmoeren. 637 *ijvoir*: ivoor. 640–641 *een' grooten' omslag*: veel ruimte. 650 *bokkenhang*: schuur waarin vissen worden gerookt. 652 *aanstonds ... valt*: meteen in het oog springt (woordspel). 653 *kennis*: een bekende. 653 *geleidsman*: gids. 654 *klanten*: kerels.

groot verval; er is nog wel werk genoeg; maar de betaalingen gaan zo slegt, dat mijn Oom, die zijn koetjens, gelijk men zegt, toch al op 't droog heeft, en behalven dat, hoe ouder hoe kreupeler wordt, zo dat
 660 hij alles niet meer zo naa kan lopen als in zijn jeugd, niet veel werk meer aanneemt, en om dat dit volkjen, dat toch oude en trouwe knechts van hem zijn, in hun ouden dag niet geheel leeg zou lopen, heeft hij mij verzogt of ik ze ook in mijn fabriek kon plaatsens: nu, wat zou ik doen, ik had toch werkvolk noodig, en ge weet men kan dat dan nog
 665 al zo niet weigeren; maar ze zijn wat al te ruuw en onhandig voor onze fabriek: ô ze breeken me meer dan ze voor mij verdienen; ik verlang al weêr tot het eens weêr oorlog wordt; want dan raak ik ze weêr een poosjen kwijt: ik heb ze nu ook eerst sedert den vrede met de Turken gekreegen. – Bediende Mijn Heer uw Oom de Turken dan? vroeg ik. –
 670 Neen zo is 't niet, dat heeft hij eens vooral verzegd; want met dat volk is niet te handelen, ze moeten alles voor half geld hebben, en dan zijn ze bij mijn' Oom al heel niet aan 't regte comptoir; maar hij heeft, uit oude kennis wegen, den Roomschen Keizer nog eens gerijfd om dat deszelfs Voorzaaten hem nog al, in die vroege tijden, reis met de een
 675 of andere offerhande begunstigd hadden, kijk de eene vriendschap is de andere waard. – Maar laat ik u hier iets aanwijzen, we zouden ook al onzen tijd wel versnappen, zie daar, die ovens moeten wij bestendig heet houden, om altijd *gloeiende harten, ingewanden, aderen*^v en zo *

658 *koetjens*: Apollo verdraait het spreekwoord 'zijn schaapjes op het droge hebben' bewust; Mercurius stal immers vijftig koeien van Apollo. 659 *kreupeler*: Vulcanus, de smid van de goden, werd mank, doordat een van zijn ouders hem uit woede van de Olympus naar beneden gooide. De andere goden spotten vaak met zijn mankheid. 662 *leeg zou lopen*: zonder bezigheden zou zijn. 667–668 *ik ... kwijt*: in de oorlog gebruikt de oppergod Jupiter bliksemschichten als wapens, die door de Cyclopen worden gemaakt. 668 *vrede met de Turken*: van de zestiende eeuw tot Fokkes tijd hebben de Grieken en de Turken oorlog gevoerd om Grieks gebied. Apollo doelt waarschijnlijk op de periode na 1774, toen de toestand enigszins verbeterde en Griekenland meer privileges kreeg van het Ottomaanse Rijk. 670 *verzegd*: geweigerd. 672 *aan 't regte comptoir*: aan het juiste adres. 672–673 *uit oude kennis wegen*: vanwege oude vriendschapsbetrekkingen. 673 *den Roomschen Keizer*: vermoedelijk doelt Apollo op de kruistochten die vanaf de elfde eeuw vanuit Rome tegen de Turken werden ondernomen. 673 *gerijfd*: geplezierd. 674–675 *deszelfs Voorzaten ... hadden*: Fokke doelt op de oudere keizers die de klassieke goden, onder wie Vulcanus, vereerden. 677 *versnappen*: verkletsen. 677 *bestendig*: constant.

wat van dat goedjen klaar te hebben, als er vraag na komt, zie! hier
 liggen ze in die kist, want dat is hier alles bij de hand; komt er dan 680
 iemand, dan leggen we dat goedjen, zo veel als er gevraagd wordt,
 maar op een plaat, net als de bakkers de bollen, en dan zijn ze in een
 oogenblik klaar, want dat gaat dan maar in den vollen vlam. – Maar,
 Mijn Heer! verbranden ze dan niet! vroeg ik, verwonderd. – Wel neen;
 hou daar! neem maar reis aan! Kijk 't is altemaal ijzerwerk. Ge kunt 685
 immers wel denken dat de Dichters zó dwaas niet zijn, om wezenlijke
harten, aderen en ingewanden, gloeiend te vraagen: Neen, neen! 't is
 wel heel suffisant ijzer! – Zo, zo, zeide ik, dat is wat anders; ja nu begrijp
 ik de zaak; ik meende eerst dat ge er uwe praeparaten toe gebruiktet,
 maar dat is ook waar, die zouden ook verbranden. Dit zeggende trad ik 690
 wat ter zijde af, om eens rond te kijken. Voorzichtig daar in dien hoek,
 Mijn Heer! riep hij mij, dit ziende, toe, ge zoudt u daar ligt heel morssig
 kunnen maaken; ik zag ook werkelijk een heele Mesthoop kort nevens
 mij en bedankte mijn' Gastheer voor zijn waarschuwing; maar wat is
 dat toch voor modder? vroeg ik; dat is, zeide hij: 695

* *Gloeiend puin, doorweekt met bloed en traanen.*^x

Daar wordt maar zo veel te gelijk van in den oven gegloeid, als wij
 noodig hebben, en daarom houde ik het hier bij de hand: anders zoude
 ik het wel buiten deur laten liggen, maar 't is hier toch ook maar een
 werkplaats; zie daar, aan die tafel worden nu de donderklooten en de 700
 blixems gemaakt; maar ik heb er thands geen een thuis; want, zo als
 ik u gezegd heb, daar is een geheel schip vol, mogelijk weg; en dus
 zullen we schielijk met alle man weêr aan 't werk moeten om nieuwe
 te maaken. Kom aan! willen we nu eens zien of er gezelschap in de
 zaal is; met veel plaisier, zeide ik, en wilde uittreden; maar welhaast 705
 kwam er een *Cycloop*, met een schoenschuiër mij de voeten veegen,
 ja! dacht ik! dat is ook waar, en 't koste mij een gulden; want ik had

685 *hou daar*: hou dat vast. 688 *suffisant*: goed, geschikt. 692 *morssig*: vies.
 693 *kort nevens*: vlakbij. 700 *donderklooten*: bliksemslagen. 703 *schielijk*: vlug.
 706 *schoenschuiër*: schoenenborstel.

er geen staat opgemaakt, om zesthalven bij mij te steeken; Apollo was
 inmiddels bereids den gang ingetreden, die op een deur uitliep, welke
 710 de zaaldeur was. Ik volgde hem zo dra als ik mij van den eenöog ont-
 slagen vond, die mij intusschen wel twintig *dank u Mijn Heers!* in 't
 grieksch naariet. De zaal was een zeer fraai half rond vertrek, met veel
 raamen, die in den tuin uitzagen, tusschen deze raamen stonden al
 de voornaamste Goden en Godinnen in nissen; 't scheenen al houten
 715 geschilderde beelden te zijn, en de geheele kamer geelk wel een Pan-
 theon of aller Goden tempel. – Zie daar Mijn Heer! zeide Apollo, in-
 tredende, dit is nu ons gewoon huishoudvertrek. – Wel zo Mijn Heer!
 wel zo, zeide ik; dat is zeker al een heel ruim luchtig en licht vertrek en
 een mooi vrolijk uitzicht, maar kunt ge hier ook stookten, Mijn Heer! –
 720 Als een koning, antwoorde hij mij, daar in dien kagchel. Man! ik heb
 nog een oude Zon, die ik, zo als ge weet, in mijn' voorigen staat pleeg
 te mennem, die heb ik aan stukken laten slaan, om dat ik ze toch nu
 niet meer gebruik, en die stukken zijn allerbeste steenkoolen: ô ik kan
 't hier zo warm maaken, dat men in 't felst van den vorst zit te zwee-
 725 ten. Nu, antwoorde ik, dat wil ik dan ook heel wel gelooven. Zo als
 ik dit zeide, werdt ik eenige oude dames in den hoek der zaal gewaar,
 die te samen op de kaart scheenen te spelen; ik maakte mijn compli-
 ment en bemerkte weldra dat het *Clio, Euterpe, Therpsichoré, Polyhym-*
nia, Erato en *Calliopé* waren; zij groetten mij beleefd weder, vragende
 730 wat ik van het Magazijn dacht! wel 't is boven mijn verwagting, Me-
 juffrouwen, antwoorde ik; maar, als ik zo vrij mag vragem; met wat
 spel diverteeren de Dames zig? na gedachten à *l'Hombre* en *Quadrille!*
 Och! Mijn Heer antwoorde *Clio*, 't gelijkt er niet na, ja, daar zouden wij
 in zo een drukke affaire ons wel mede op kunnen houden! Wij zitten

708 *geen staat opgemaakt*: niet op gelet. 708 *zesthalven*: oude zilveren munten,
 met een waarde van 27½ cent. 708 *bij mij te steeken*: met me mee te nemen.
 710–711 *mij ... vond*: mij losgemaakt had van de cycloop. 715–716 *Pantheon*
 ... *tempel*: het Griekse woord 'Pantheon' betekent letterlijk 'gewijd aan alle goden'.
 Het Pantheon in Rome werd rond 27 voor Christus gebouwd door Marcus Agrippa
 ter verering van alle Romeinse goden. 721–722 *oude ... mennem*: de zonnegod
 Helios, die vaak wordt gelijkgesteld aan Apollo, rijdt met een zonnewagen door de
 hemel, voortgetrokken door paarden of griffioenen. 732 *diverteeren*: vermaken.
 732 *na gedachten*: naar ik meen. 732 *à l'Hombre*: ombre is een van origine Spaans
 kaartspel, dat in hogere kringen werd gespeeld. 732 *Quadrille*: omberspel voor
 vier personen.

Pl. II.

Wy zitten eigentlyk Rymwoorden te verleezen.
Mod. Helicon *Bladz. 44.*

735 eigenlijk *Rijmwoorden te verleezen*,^y en schrijven op kaartjens die wel- *
ke zo wat bij elkander passen; zo als *Hemel, gewemel, Vader nader,*
Moeder behoeder, Liefde grievede enz. want als er zo een stel schielijk
gevraagd wordt en we hebben er dan geen in voorraad, dan zijn we
maar verlegen, en ik zeg altijd de voorbaat is den armen goed; we
740 geeven er dan ook een pakjen streepjens en verwonderings tekens
bij, somtijds bijna zo veel als woorden. Geduurende dit ons gesprek
kwam *Melpomené* binnen, maar dat geleek wel een oud besjen, zij was
zo triest en zo droevig in 't pak dat 't aakelig was om te zien; Apollo
vroeg haar waar de overige zusters waren, en heur antwoord was: *Och!*
745 *wat gaat dat mij aan! de natuur is woest en ledig voor mij!* O! fluis-
terde hij mij daarop in: laat haar maar stil afzakken; ze heeft weêr heur
kwaade bui en ge krijgt toch nu geen goed woord van haar. – Zij ging
mij ook werkelijk voorbij zonder mij eens aan te zien, sluipende een an-
dere deur uit. Ik beschouwde inmiddels de beelden, en sprak: dat zijn
750 heele fraaije statuën, Mijn Heer! Ja, was 't antwoord, maar de originee-
len, die ik alle van marmor gehad heb, waren nog veel mooier, doch
die zijn, gelijk ik u verhaald hebbe, reeds gesprongen, en tot geld ge-
maakt! deze houten copijen kunnen 't mij nu ook wel doen, zo is 't niet.
O, ik pleeg die houten beelden in zo een menigte te hebben; want daar
755 pleeg ik zelfs in ouden tijd al negotie in te doen, daar hebben de oude

735 *te verleezen*: uit te zoeken. 739 *verlegen*: in verlegenheid gebracht. 739 *de ... goed*: voordeel is altijd mooi meegenomen. 740 *streepjens ... tekens*: hier wordt gespot met de sentimentalistische auteurs, die vaak gedachtestreepjes en uitroep-tekens gebruiken. 745 *de natuur ... mij*: vgl. Genesis 1:1–2: 'De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond; en de Geest Gods zweefde op de wateren.' 746 *afzakken*: weggaan. 750 *statuën*: standbeelden. 752 *gesprongen*: gebarsten. 755 *ouden ... doen*: Apollo doelt hier waarschijnlijk op religieuze beelden van hout uit de Geometrische periode (900–720 v. Chr.). De aardrijkskundige Pausanias beschrijft tal van deze beelden, die hij xoana (ξόανα) noemt in zijn *Beschrijving van Griekenland*. Deze beelden worden beschouwd als de oudste vorm van Griekse beeldhouwkunst. 755 *negotie*: handel. 755–757 *daar ... gegrasduind*: Ovidius heeft in het zijn *Metamorphosen* over deze houten beelden, wanneer hij vertelt over het heiligdom van de godin Cybele: 'Er was vlak naast de tempel een kapel met weinig daglicht, grotachtig, overkoepeld door natuursteen, een vanouds sacrale plek. De priester had er vele houten beelden van oude goden neergezet.' (Ovidius 2009, x, r. 691–693).

Dichters in dien tijd van HESIODUS en OVIDIUS ook al rijkelijk in grasduind, maar nu wordt er geen een meer gevraagd, is dat niet wonderlijk? Ik hou ze nu maar hier voor Pourtraiten van mijn familie; want het zijn altemaal Broêrs, Zusters, Oomen, Neeven en Nichten van mij, gelijk gij weet; ja daar staat die aartsgaauwdief ook nog bij, die mij mijn 760
 agaat verduisterd heeft; dit zeggende wees hij op het beeld van *Mercurus*. *Urania* zal zeekerlijk weêr op 't dak zitten; vervolgde hij voords tegen *Calliopé*. Zij wederom: ja, Broêr, ze zag zo even een nieuwen vlek in de zon, en daarop is ze voort naar boven gegaan! – Ja, zeide Apollo! dat zit daar nu weêr in de zon te braaden, dat het een aart heeft, en dat 765
 is zo in allerlei weêr; ze zal nog ziek worden; maar waar is toch *Thalia*? vroeg hij voords aan de Dames, en een van dezelve antwoorde: in den *Banketwinkel* Broêr! Dat is ook waar, antwoorde hij, nu we zullen haar ook eens gaan zien. – In den *Banketwinkel*! herhaalde ik, met verwondering. Och ja! antwoorde Apollo dat is zo een aartigheidjen even 770
 als te *Zeist*, weet ge niet, als men daar het *Broederhuis* ziet, wordt men eindelijk in den banketwinkel gebragt, ook moeten wij dikwijls *Confituuren* en *Suikerwerk* voor de affaire hebben; want dat wordt dikwijls in het rijm gevonden; als een Dichter, bij voorbeeld, het woord *goedheid* onmisbaar gesteld heeft; dan moeten wij hem terstond wat 775
zoetheid leveren, zal hij voortkomen: treed maar in. Mijn Heer zeide hij voords, terwijl wij de zaal weder uit gingen en weêr door den gang in een ander vertrek kwamen, waarin een heele banketbakkers winkel opgeslagen was; ik zag er suikeren harten, en allerlei ledemaaten van suiker, ook allerlei koekjens en gebak; agter den toonbank stondt 780
Thalia en vroeg mij, met veel leevendigheid, en met een aanzicht dat vrij wat boven den gewoonen toon bloosde; want er scheen weêr wat gebruikt te weezen, of ik ergens van gediend geliefde te zijn? – Wat zoude ik doen, mijn oog viel 't eerst op de koekjens, wat zijn dit voor

756 *Hesiodus*: de Griekse dichter Hesiodus (8ste eeuw v. Chr.), met name bekend om zijn *Werken en Dagen*. 770–771 *even ... ziet*: het *Broederhuis* maakte deel uit van het Slot Zeist, dat bewoond werd door een christelijke orde. Om in hun eigen onderhoud te voorzien, richtten de bewoners een aantal bedrijven op, zoals een knopenfabriek en een bakkerij. De vele producten werden verkocht in het *Broederhuis*. In de achttiende eeuw verwierf het slot internationaal faam; het werd onder andere door tsaar Alexander I bezocht. 775 *gesteld*: geplaatst. 783 *gebruikt te weezen*: gedronken te zijn.

785 koekjens, Mejuffrouw, en hoe veel kosten ze? Mijn Heer, die koekjens
 noemen wij *suikerzoete woordjens*,^z en verkoopen ze tegen 12 st. het *
 pond. – Wel geef me dan reis een half pond, zeide ik; want ik moest
 toch wat koopen, 't was zo een half bedel werkjen: zij woog mij de-
 zelve, ontving de schelling, en vroeg of er nog iets meer van mijn' dienst
 790 ware? ik daarop geandwoord hebbende, voor deze keer niet, Mejuf-
 frouw! want ik heb niet veel tijd meer, zo wenkte Apollo mij, die mij
 aan de deur wagtte, want hij schaamde zig toch wat van wegens zijn
 zuster. Kom dan, Mijn Heer! Hier is ook niet veel te zien en ik wilde
 u nog gaarne den Tuin en ons Pakhuis, waarin nog wat groote Meu-
 795 bilen staan, laten bezigtigen. Wij gingen daarop een deur uit in den
 tuin, welke in den Engelschen smaak aangelegd was; overal vond ik
 plekjens met laage Heestertjens beplant, welke in een aartigen smaak
 bij elkander geplaatst en met *kronkelende beekjens* doorsneden waren;
 ook stonden er een menigte van *Roozen*, zo wel inlandsche met, als
 800 uitlandsche, zonder doornen; ik vond er ook verscheide andere bloe-
 men! Dat behoort ook al tot de affaire, zeide Apollo, mij die bloemen
 wijzende, winter en zomer door moet ik roozen maaken te hebben;
 want dat is dan geweldig zo veel vraag daar na is; wel wat dunkt u van
 mijn' hof? zeide hij, glimlagchende. Ik antwoorde: 't is me, om u de
 805 waarheid te zeggen, hier wat zonnig, ik geloof als dat goed wat meer
 opgeschoten zal zijn, dat het dan beter zal weezen; maar foei! wat is
 het ook nu voor een heeten dag! – Heden, vind ge dat? zeide Apollo,
 neen! daar weet ik nu juist zo veel niet van; trouwens 't is ook het eerst
 niet dat ik in de zon sta; Kom, laat ons dan gindsch wat in dat boschjen
 810 gaan; maar voorzichtig met die beekjens, als men er niet om denkt, kan
 men er ligt, met praaten, in struikelen; de zusters durven ook daarom,
 bij avond, in dezen tuin niet komen; want ze zijn bang om de beenen
 te breeken, daar hadden wij in onze voorige warande geen nood van,
 dat was alles hoog en droog. Dit boschjen, zeide hij, mij eenige boo-
 815 men toonende, is enkel van *Cypressen* en *Treurwilligen* geplant. Man!
 Melpomené heeft er, uit aartigheid, zo wat zerken en doodshoofden in

786 st.: stuivers. 788 *half bedel werken*: armoedig zaakje. 789 *schelling*: oude munt ter waarde van zes stuivers. 808–809 *trouwens ... sta*: als zonnegod is Apollo natuurlijk gewend aan de hitte. 815–819 *Melpomené ... Kerkhof*: Melpomene creëert een scène uit Feiths *Julia*, waarin Eduard bij het graf van Julia treurt.

laten zetten; als er nu de maan op schijnt, dan gaat ze heen, en zit er
 te klaagen en te zuchten, uw leven zo niet; ô, zeggen we dan, zo onder
 ons, *ze is weêr op heur' Kerkhof*. Man! ge weet niet wat een verzending
 van boomen ik uit die kweekerij hebbe, ze brengt mij haast zo veel op 820
 als al 't overige. Ginder staan ook *Lauërboomen*; maar die kan ik nog
 * zonder droefheid niet aanzien, ge zult wel weeten waarom!^{aa} Laat ons
 liever eens bij die kom gaan: Kijk, zei Apollo, mij op een looden buis
 wijzende, die in een kommetjen met spartelende vischjens stondt, dat
 is welêer de oorsprong van de *Hippokreen*, of oude vermaarde bron, 825
 geweest. Ja, dat is ook waar, viel ik hem in, ik heb u al willen vraa-
 gen, waar toch nu die hooge Berg *Parnassus* ware, en hoe *Pegasus* 't al
 heeft. Die staat op stal, voer hij voort, we zullen den ouden knecht ook
 eens gaan bezoeken. Gij vroegt mij na den berg, wel, ik heb dien groo-
 ten rompslomp maar laten slegten, en het zand en de aarde dat er af 830
 kwam, ook al mede laten verkoopen, toen ik deze affaire begon, ge-
 gelijk ik u, meen ik, reeds gezegd hebbe; ik dagt, alle beetjens helpen. En
 ik ben er nu van achteren niet rouwig om; want wat hebben we niet al
 schrikken en ongemakken met dien hoogen berg uitgestaan. Hemel en
 aarde! Wat hebben wij de arme dichters wel zien zwoegen om er tegen 835
 op te klauteren, en dan rolden ze somtijds, hals over kop, naar beneden,
 dat we ons hart vast hielden; zie, nu is de opgang veel gemakkelijker,
 en 't zou, in deze omstandigheid van affaire, mijne calanten volstrekt
 onmogelijk geweest zijn, om mij de gunst te kunnen doen, van bij mij
 te komen koopen: dat is ook al mede een van de voornaamste rede- 840
 nen geweest, waarom ik al dien omslag heb laten weg neemen, en
 zelfs deze heuvel is sommigen nog te hoog, die gaan dan bij de *Soeurs*
Piëriden, want die hebben een platte stoep, en daar trekken ze ook al
 menig een' calant meê. Maar, Mijn Heer! zeide ik, hoe is 't toch moog-
 lijk, dat zo een hooge en groote berg zodanig laag geslegt heeft kunnen 845
 worden? – O, dat was 't minst, ge hebt immers, in ons stookhuis, die

819 *verzending*: lading. 827 *Pegasus*: Pegasus is een mythisch paard met vleugels,
 dat de held Bellerophon hielp bij het verslaan van het monster Chimaera. De
 Hippocrene werd gemaakt door een hoefslag van Pegasus. 830 *laten slegten*:
 met de grond gelijk laten maken. 838 *calanten*: klanten. 843 *want ... stoep*: een
 bezoek aan de Piëriden is laagdrempeliger dan het beklimmen van de Parnassus.
 846 't *minst*: een kleine moeite.

Cyclopen wel gezien, die kunnen u meer ruïneeren in één dag dan ze in
 een heel jaar weër kunnen opbouwen; dat beloof ik u; dat is nu zo als ik
 u zeide, nog de spruit van die vermaarde bron; wij gebruiken dat water
 850 nu voor ons huishouden, en hebben ook, dat kan ik u zeggen, nooit
 gebrek. Maar, vroeg ik, wordt het niet druk door de Dichters gehaald?
 O, neen! antwoorde hij, dat is gedaan, 't heeft ook al zijn kragt, wat dat
 betreft, sedert eenigen tijd geheel verlooren; ik kan het den Dichteren
 dus ook niet aanraaden; want ik wil niet gaerne iemand bedriegen, en,
 855 wezenlijk, een goed glas rooden wijn, of punch, zou hen meer dienst
 doen dan een geheele kan van dit water. Ja, 't wordt nog wel eens ge-
 bruikt, om dat het den naam heeft, even als het *Seltzer*, *Pijrmonts* en
Utrechts Water, doch men moet er zo wat een gestel na hebben, om
 er, althands in de kunst, nog wat gebruik van te hebben. 'T heeft van
 860 zijn leven al wat kragtiger geweest, dat beloof ik u; ja, dat is al heel
 wonderlijk ontdekt; ik zal u zeggen, ik moet nog lagchen als ik er om
 denk, ik zou eens, in mijn jeugd, met zuster Diana, want het is nu al
 vrij wat jaaren geleden, een tourtjen ter jacht gaan doen, met onzen
 ouden knol, die daar op stal staat, en toen nog in zijn beste vuur was,
 865 maar meent ge dat de drommel 't toen in zijn' kop hadt om mij op te
 neemen: hij sloeg achteruit, man! uw leven zo niet; ieder was er meê
 begaan; de zusters waren er ook alle nog bij, 't staat mij nog zo klaar
 voor als de dag van gisteren; en daar geef ik je hem een ouden met de
 zweep, dat hij met bei zijn pooten zo geweldig tegen den berg aan sloeg,

847–848 *Cyclopen ... opbouwen*: Homerus vertelt in de *Odyssee* dat Cyclopen
 zo veel kracht hebben, dat zij eenvoudig bergtoppen weg kunnen slingeren.
 849 *spruit*: waterloop. 852–853 *O ... verlooren*: evenals de Helicon staat de Hippo-
 crene symbool voor de dichtkunst. Zijn slechte toestand geeft eveneens de toestand
 van de dichtkunst aan. 855 *punch*: een alcoholische mengdrank. 857–858 *Selt-
 zer ... Water*: water uit drie verschillende bronnen. 'Seltzer Water', afkomstig uit
 het bronnen van Niederselter, is een van nature koolzuurhoudend water waaraan
 geneeskrachtige werkingen werden toegeschreven. 'Pijrmonts Water' komt uit het
 Duitse kuuroord Bad Pyrmont, dat vroeger eveneens bekend stond om zijn ge-
 neeskrachtige bronnen. Ook Utrecht had een bekend type bronwater. 862 *Diana*:
 Diana, de godin van de natuur, de jacht en de vruchtbaarheid, is de tweelingzuster
 van Apollo. 864 *in ... was*: in goede conditie was. 865 *in zijn' kop hadt*: zin had.
 865–866 *om mij op te neemen*: om mij op zijn rug te nemen. 866 *uw leven zo niet*:
 uw leven was niet zeker. 868 *ouden*: flinke klap. 869 *bei zijn*: beide.

dat het daverde; daar komt, in eenen, een watersprong, wat ben je me 870
groot, ons allen om de ooren spuiten, dat we zo nat werden als een kat,
en 't was maar loopje niet dan hebje niet; al ons best, en dat is altijd
sedert dien tijd zo blijven springen, zo dat, ik mag wel zeggen, dat die
bron, meer bij geluk dan wijsheid, en even als de *Echo te Muiderberg*,
ontdekt is. – Maar kom, laten wij het oude beest nu ook eens gaan 875
bezoeken, 't is nu zo'n springer lang na niet meer. Wij traden in een'
stal, die daar nabij stondt, en daar vond ik waarlijk het oude paard op
zijn knieën voor een krib liggen, waarin eenige oude boeken, waarvan
de banden afgescheurd waren, lagen. – Hé, Knol! zeide Apollo, tegen
hem, hem met de hand over de maanen strijkende, waarop hij aan- 880
stonds, egter met veel moeite, oprees; 't was een oud mager beest, 't
hadt evenwel een paar vleugels, dat al zeer wonderlijk voor een paard
stondt. – Wat geeft ge hem daar voor voêr? Mijn Heer! vroeg ik aan
Apollo. Ja, dat zoudt ge niet raaden, 'k zal u zeggen: Hij is altijd met
de werken van de oude Grieksche en Latijnsche Dichters in zijn jeugd 885
gevoed geweest, maar sedert hunnen tijd, heb ik hem met de werken
die daaglijks uitkwamen moeten voêren. Maar, Man! in 't kort is hij zo
magtig afgevallen, om dat ik hem onmooglijk zo veel daags kon geeven
als hij er wel van op kon; want de nieuwe werken zijn zo beestig duur,
en 't is of er geen kracht of voedsel voor 't dier in is, 't is stook op en haal 890
meer; wat heb ik nu gedaan, ik heb op Boekverkoopingen, die er thands
al heel veel zijn, afgesneden oude Poëeten laten opkopen; want die
worden toch half weggegeeven; bij voorbeeld, *Huigens*, *Westerbaan*,

870 *daverde*: dreunde. 870 *watersprong*: straal water. 872 *en ... niet*: en als je niet hard wegloupt, dan blijf je niet droog. 873 *springen*: spuiten. 874 *Echo te Muiderberg*: in Muiderberg, vlakbij de IJsselmeerdijk, staat een muur die elk geluid zou versterken en een echo zou creëren. Volgens een volksverhaal uit deze streek komt dit verschijnsel door de tovenaer Timon, die bezoekers voor de gek houdt. Daarnaast heeft P.C. Hooft heeft dit verhaal gebruikt in *Geeraerd van Velsen* (1613). 889 *beestig*: verschrikkelijk. 890 *en ... is*: eigentijdse literatuur is van zo'n slechte kwaliteit, dat Pegasus zich er niet mee kan voeden. 893 *Huigens*: de dichter-diplomaat Constantijn Huygens (1596–1687) schreef onder meer *Hofwijck* (1651) en *Korenbloemen* (1658). 893 *Westerbaan*: de veelzijdige dichter Jacob Westerbaen (1599–1670) publiceerde onder meer *Minnedichten* (1624) en het hofdicht *Arctoa Tempe*. *Ockenburgh* (1653).

eenige nadrukken van *Vondels* Treurspelen, de nadrukken van *Cats*,
 895 en diergelijke boeken; de kracht is er toch het zelfde in, als in de on-
 afgesneden groot papieren, maar ik trek er de banden af, en nu zie
 ik dat hij van dag tot dag weêr aanneemt; want er zit tienmaal meer
 voedsel in dat oude goed dan in het nieuwe. Hij streelde voords het
 paard nog eens, en tradt vervolgens met mij in 't Pakhuis. Mijn oog
 900 viel daar aanstonds op een heele partij groote monstreuse beelden; 't
 leek *den Eekhof te Antwerpen*^{bb} wel; ik zag er met hoornen, klaauwen, *
 staarten, stroppen, dolken, *summa summarum*, 't was om van te droo-
 men! – Daar heb je nu die collectie van *Satans*,^{cc} waarvan ik u zo even *
 sprak, zeide Apollo, toen hij zag dat ik er naar keek, die scheeve, mis-
 905 maakte en manke, zijn oprechte Engelsche, en die groote, kloeke, zijn
 Hoogduitsche; die met de stroppen en dolken zijn Doods- en Wurg-
 Engelen, dat is *veritabel* duitsch goedjen. Maar kijk reis op, wat daar al
 hangt. – Ik zag, opziende, allerlei geschilderde vloerzijlen op stokken
 hangen, en vroeg, wat zal dat beduiden? Wel, dat is, zeide hij, voor de
 910 beschrijving van den dageraad, dat zijn eigenlijk *Azuure Gewelven* en
Purperroode Kimmen.^{dd} Ik heb hier dat groote goed maar bij malkan- *
 der gepakt, om dat het zo veel plaats in den winkel wegneemt; maar val
 daar niet, ze hebben daar dien Boom ook al heel mal in de voeten ge-
 legen; dat is *een Honderdjarige Eik*,^{ee} die door een storm omgerukt is, *
 915 men vraagt die veel in Lijkzangen; och! dat is altemaal zo wat prullerij,
 men moet het toch alles naahouden; maar kijk, ziet ge dien bak wel

894 *nadrukken*: herdrukken. 894 *Vondels' Treurspelen*: Joost van den Vondel (1587–1679) schreef in zijn leven een groot aantal tragedies, zoals *Gysbreght van Aemstel* (1637), *Jeptha of offerbelofte* (1659) en *Adam in ballingschap, of aller treurspelen treurspel* (1664). 894 *Cats*: Jacob Cats (1577–1660) schreef moraliserende gedichten, zoals *Spiegel van den ouden en nieuwen tyt* (1632) en de *Trouwingh* (1637). 896 *onafgesneden*: niet op de kanten gelijk gesneden. 896 *groot papieren*: boeken op groot papier. 900 *monstreuse*: monsterlijke. 902 *summa summarum*: alles bijeengenomen, kortom. 905–906 *Engelsche ... Hoogduitsche*: zie r. 501–506. 905 *kloeke*: stevige, sterke. 906–907 *Doods- en Wurg-Engelen*: engelen die dood en verderf zaaien. 907 *veritabel*: waarachtig. 908 *vloerzijlen*: vloerbedekking. 912 *malkander*: elkaar. 913–914 *in de voeten gelegen*: in de weg gelegd. 915 *prullerij*: rotzooi. 916 *naahouden*: in voorraad houden.

met die aarde er in en dat water er boven op? Ja wel, zeide ik. Nu dat is
 * een *bruischend Pekelveld*;^{ff} kijk, als ge dat wat roert, dan schuimt het:
 't is niet anders dan zeepsap. – Maar die houten dingen die daar staan,
 waar dienen die toe? vroeg ik hem, naar eenig houtwerk wijzende. – 920
 * Dat zijn *Schraagen*^{gg} en Stutten. Die heele groote, die daar staat, is om
den Hemel te schraagen, die kan ook met stukken aan elkander gezet en
 nog grooter gemaakt worden, en die kleine dienen om onder andere
 dingen te plaatsen, maar als ze *een' throon* moeten *schraagen*, beplak-
 ken wij ze met goud papier, om dat het anders zo ruw staat. Wij hebben 925
 ook nog andere *Schraagen*, doch die kan ik u niet toonen; wijl 't enkel
 Ætherische wezens zijn, 't valt ook zeer moeilijk om die afteleveren;
 wij moeten die in vlessen bewaaren, even als de kunstluchten. – Waar
 toe gebruiken, vroeg ik, de Dichters dan deze *Ætherische Schraagen*?
 Wel, zeide Apollo, om onder onlighaamljke dingen te zetten, bij voor- 930
 beeld:

Om Wijsheid, Heldenmoed en Waare Deugd te schraagen!

Zo, zeide ik, dan kan men er toch niets van zien! Maar wat zijn dat
 toch voor groote roode planken, die daar ginder tegen elkander gesta-
 * peld staan? – O! was 't antwoord, dat is *een bloedig Moordschavot*;^{hh} 935
 ik heb er veel zo; want ze worden zeer dikwijls gebruikt, zelfs plaat-
 sen de Dichters die, tot in het *oude Judaea*, *Griekenland* en *Romen*,
 waar 't mij, die bij die oude Volken toch nog al meen bekend geweest
 te zijn, niet geheugt, ze ooit te hebben zien gebruiken. Maar zie hier
 eens, zodanig een instrument zult ge zeeker van uw leven niet meer 940
 * gezien hebben; dat is eigenlijk een Fransch *Univers*,ⁱⁱ of een *Heeläl*, dat
 komt nu oprecht uit Vrankrijk. – Hij wees mij, hier op, een zeer groot
 raam, met Zonnen, Maanen, Starren en Aardklooten beschilderd; al-
 lerhande mooglijke figuren scheenen er op verbeeld te zijn. Wel, dat

919 *zeepsap*: zeepsop. 922 *schraagen*: stutten, ondersteunen. 927 *Ætherische*:
 onstoffelijke, vluchtige. 930 *onlighaamljke*: onstoffelijke. 932 *Om ... schraagen*:
 clichématige opsomming (Fokkes eigen fabricaat). 937 *oude Judaea*: Judea is
 een deel van het huidige Israël. Hier wordt bedoeld op de kruisiging van Jezus.
 939 *geheugt*: herinner. 943 *Aardklooten*: hemelbollen die op de aarde lijken.

945 is waarlijk een raar groot ding, zeide ik tegen hem. – Niet waar? en het
 kan nog oneindig grooter gemaakt worden, als 't altemaal in elkander
 gezet is; want, al wat ge daar ziet liggen, behoort er nog toe, maar
 dan kan 't hier niet staan. Dan noemen we het 't *groot Heeläl*, maar
 zo als 't hier is, kan 't nog kleiner en als een ordinair kraamschut
 950 gemaakt worden, en dan is 't een *Heelälletjen*, dat men wel in zijn
 binnenkeuken voor de tocht, of voor een schutjen, kan gebruiken. –
 Dat is waarlijk kunstig, zeide ik, maar is hier nog al wat vraag na! –
 Of er vraag na is, dagelijks! dagelijks! ik heb er ook meer dan één;
 want hier moet iets aan veranderd worden, om dat het gebroken is,
 955 daarom is 't t'huis. Hoe komt dat, vroeg ik! Och, dat komt veel daarvan
 daan, antwoorde hij, dat de Dichters er niet mede weeten te regt te
 komen; want, als men er een pen uithaalt, moet alles, tot zeeker einde,
 in malkander kunnen storten, even als *Phaëton's*, mijn armen Zoons,
 wagen, in voorige jaaren, op den Schouwburg; en die dat wel weet te
 960 doen, kan een magtige kracht aan zijn vers geeven. Maar dan rukken
 ze altemet een verkeerde pen er uit, en in plaats van dat het dan los
 zal gaan, breeken ze 't, en sturen 't me dan maar zo, bij stukken en
 brokken, weeröm; dan heeft het, *quasi*, niet gedeugd. – Waar is dan die
 regte pen, Mijn Heer! vroeg ik, ik wilde wel eens zien, als 't u niet te
 965 veel moeite is, hoe deze machine bewerkt wierde. – O! met alle plaisier;
 maar ge moet niet schrikken, dat zeg ik u vooruit, weet ge hoe ze er meê
 moeten leeven; kijk, zo: ze zeggen, bij voorbeeld:

Daar stort het groot Heeläl ter neder!

949 *ordinair*: gewoon. 949 *kraamschut*: een wand die het kraambed tegen tocht
 beschut. 951 *voor een schutjen*: als beschutting. 952 *kunstig*: knap. 956–957 *er*
 ... *komen*: er niet mee kunnen omgaan. 957 *tot zeeker einde*: met dat doel.
 958–959 *Phaëton's ... wagen*: Phaëton is de zoon van de zonnegod Helios, die vaak
 gelijkgesteld wordt aan Apollo. Van zijn vader mocht hij een dag de zonnewagen
 mennen. Hij verloor echter de controle en werd door Jupiter met een bliksem-
 schicht gedood. 958–959 *Phaëton's ... Schouwburg*: Vondels *Faëton* (1663) werd
 in de achttiende eeuw met regelmaat opgevoerd. Fokke publiceerde in 1810 een
 toelichting op het treurspel: *Voorloopige ophelderingen betreffende den inhoud van*
J. van Vondels Faëton, of Reukelooze stoutheid. 961 *altemet*: soms. 963 *quasi*:
 zogenaamd. 966 *vooruit*: van tevoren. 967 *leeven*: omgaan. 968 *Daar ... neder*:
 Apollo fabriceert een Vondeliaanse alexandrijn, die vaag doet denken aan passages
 uit *Lucifer* en *Faëton*.

Nu, dan moeten ze te gelijk zó aan deze pen trekken. – Hij rukte er, terwijl hij dit zeide, de pen uit, en daar kwam de geheele Machine, met 970 zulk een ijsselijken slag, van boven neêr, dat ik dacht, dat de geheele waereld vergong! Waar van ik, ondanks zijn waarschouwing, zodanig schrikte, dat ik, met een' schreeuw, ontwaakte!

Pl. III.

Daar stort het groot Heeläl ter neder!
Mod. Helicon *Bladz. 58.*

OPHELDERINGEN.

p. 59, noot a

Phoebus Apollon de Delos, of *Phoebus Apollo van Delos*, om dat er, buiten dezen nog drie Apollos door de oude Fabelschrijvers genoemd
5 worden, was een Zoon van *Jupiter* en *Latona*, die eene dochter was van den Titan, of geweldigen Vorst *Coeus*. Hij werdt, ter eener dragt, met *Diana*, op het eiland *Delos*, waar *Latona* zig ophieldt om de minijverige vervolgingen van *Juno* te ontwijken, gebooren. Men houdt hem voor den vinder der Dicht- Toon- en Geneeskunst; en deedt hem God-
10 lijke eere aan, daar men in *Delphos*, eene Stad in Beotië, een' Tempel ter zijner dienste stichtte, en Priesteressen aanstelde, die, als door zinnen invloed beziel, voorzeggingen en oraculen uitspraken. Ons oogmerk niet zijnde om dit Mythologisch beeld verder te ontwikkelen, zullen wij hier alleen zeggen dat de *Apollo* der Grieken, allerwaar-
15 schijnlijkst, niet anders dan een navolging van den *Horus* der Egyptenaars is,* welke Volken gewoon zijnde den Landlieden wegens het

*PLUCHE Hemelgeschied. 1e. Deel. [*Histoire du ciel: considéré selon les idées des poëtes, des philosophes, et de Moïse* (1739) van de Franse priester Noël-Antoine Pluche (1688–1761). De vertaling door Jan van den Bosch Melchiorz, *Heemel geschiedenis, overwoogen naer de denkbeelden der poëten, der filosofen, en van Mozes*, dateert uit 1743.]

4 *nog ... Apollos*: Cicero (106–43 v. Chr.) schrijft in *De natura deorum* over meerdere Apollo's, zoals de zoon van Vulcanus, de zoon van Corybas en een Arcadische Apollo. De Apollo in *De moderne Helicon*, de zoon van Jupiter en Latona, is de belangrijkste Apollo in de klassieke mythologie. Fokke kan dergelijke informatie gevonden hebben in een compendium als dat van Natalis Comes, *Mythologiae* (1567), waarin gesproken wordt van 'Apollines plures'. 6 *Titan ... Coeus*: Coeus is een van de twaalf titanen, reuzen uit de klassieke mythen. 6 *ter eener dragt*: Latona beviel van de tweeling Apollo en Diana. 8 *minijverige*: jaloerse. 9 *vinder*: stichter. 9 *Dicht- Toon- en Geneeskunst*: dichtkunst, muziek en geneeskunde. 11–12 *Priesteressen ... uitspraken*: de Pythia, het medium van goddelijke voorspellingen, bevond zich volgens de verhalen in het heiligdom van Apollo. Ze werd bedwelmd door dampen die uit een rotsspleet kwamen, en bereikte zo een staat van extase. 12–13 *Ons ... zijnde*: ons doel is het niet. 13 *te ontwikkelen*: op te helderen. 15 *Horus*: hoewel Horus normaliter geassocieerd wordt met de hemel en de onderwereld, laten Pluche en Fokke hem optreden als de god van de aarde en de landbouw.

overvloeijen van den Nijl, door hunne Priesters openbaare waarschu-
 wingen te laten doen, wegens den tijd der overvloeiing en weder af-
 loop van de wateren des Nijls, daartoe het beeld van *Horus* bezigden,
 welke bij hen bestendig de aarde verbeelde, terwijl *Osiris* de Zon en 20
Isis de Maan voorstelde; dit beeld werdt om den afloop der wateren
 aantewijzen met een *Lier* en *Boog* voorgesteld, om aanteduiden dat de
 land rust ieder tot Jacht en Snaarenspeel uitlokke, en hem werden ne-
 gen *Isissen* tot gezellinnen gegeven, verbeeldende de negen vrouwen 25
 beelden den naam van *Muzen* verkreegen, van het woord *Mosché*, dat,
uit het water getogen, beduidt; men gaf deze beelden eenig speeltuig of
 werktuig, tot de bezigheeden in die maanden geschikt, in handen; en
 hier van hebben de Grieken, die de betekenis dier beelden niet ken-
 den, hunne *Negen Zanggodinnen* gesmeed, die zij met *Apollo* op den
 berg *Helicon* in *Aoniën* plaatsten, op welken berg een bron door den 30
 Hoefslag van het Paard *Pegasus* verwekt werdt, welke de *Hippokrene*
 genoemd werdt, en den vloed *Permessus* veroorzaakte; men hielt het
 daarvoor dat elk groot Dichter als 't ware den hoogen *Helicon* beklom-
 men, en, in gezelschap van *Apollo* en de negen *Zanggodinnen*, uit die
 bron gedronken hadde, wier water men voor het geschiktste middel 35
 hielt om het brein Dichterlijk te versterken.

p. 62, noot b

Tenedos en *Cilla* waren twee Steden in de Nabuurschap van Troije,
 welke inzonderheid onder de bescherming van *Apollo* stonden. –

17 *overvloeijen*: overstroomen. 20 *Osiris*: Osiris is een belangrijke god binnen
 de Egyptische mythologie. Volgens Pluche symboliseert Osiris de zon. 21 *Isis*:
 Isis is in de Egyptische mythologie de zuster van Osiris. Volgens Pluche is zij de
 uitbeelding van de terugkerende gebeurtenissen in het jaar, zoals de oogsttijd en
 de seizoenen. Daarnaast symboliseert een weergave van Isis de maan, die – net als
 Isis in verhouding met Osiris – lager in hiërarchie staat dan de zon. 22–23 *de*
land rust: het moment waarop de Nijl niet meer overstroomt. 25–26 *Mosché*
 ... *beduidt*: de profeet Mozes werd om dezelfde reden zo genoemd. Vgl. Exodus
 2:10. 26–27 *speeltuig of werktuig*: muziekinstrument of attribuut. 30 *Aoni-*
en: Ionië is een landstreek in het westen van het huidige Turkije. 32 *vloed*: rivier.
 32 *Permessus*: de Permessus is een rivier bij de Helicon, die vaak gelijkgesteld wordt
 aan de Hippocrene. In de tweede druk uit 1802 is toegevoegd dat Hippocrene is
 afgeleid van de woorden Hippos (paard) en Krene (bron). 32–33 *men ... daarvoor*:
 men meende daarom. 38 *Nabuurschap*: nabijheid.

40 *Smintheus* is een eertitel van dien God welken hij verkreeg van de
Mysiërs, in wiens landstreek hij welëer, om zekeren, hem aangedaanen,
 hoon, eene plaag van Muizen zondt, die al de veldvruchten verteer-
 den; doch welken hij, op het gebed der inwooners, ook weder zelve
 door zijne pijlen verdelgde, waarom de *Mysiërs* hem, in hun *dialect*, van
 45 het woord $\sigma\mu\nu\theta\alpha\iota$, dat bij hen *Muizen* beteekende, den bijnaam *Smin-*
theus, of den *Muisgod*, gaven, even gelijk *Hercules* somtijds den *Vlieg-*
god, overeenkomstig met den *Baal Zebub* der *Phoeniciërs*, genoemd
 wordt. –

p. 66, noot c

50 *Piëringen*, of *Piëriden*, waren negen dochters van *Piërus*, een voor-
 naam man in *Macedonie*; deze meisjes, die zig op de Zang- en Dicht-
 kunst bevljigtiden, waren zodanig verwaand, dat ze het eindelijk waag-
 den met de Zanggodinnen zelve in Zangstrijd te treden, welke ten
 heuren naadeele, volgens de uitwijzing der Vliet Nymphen, die men
 55 onderling tot Rechters gekoozen hadt, uitviel; waarom de Zanggodin-
 nen deze heure vermetenheid straffen, met haar in *exters* te doen ver-
 anderen. Sedert bleeven zij Apollo en der Zanggodinnen geduurig nij-
 dig, en hinderden hen op allerlei wijzen, door hen in hunne rust met
 heur extergeklap te komen stooren, dat is een valschen smaak inte-
 60 voeren. Men vindt deze fabel omstandig verhaald bij OVIDIUS *Metam.*
Lib. v.

41 *Mysiërs*: bewoners van het huidige Pierië, een gebied in het noorden van Grie-
 kenland. 41 *welëer*: vroeger. 45 $\sigma\mu\nu\theta\alpha\iota$: 'sminthai'. 46–48 *even ... wordt*:
 de god Hercules werd onder andere vereerd in Klein-Azië, waar hij gelijkgesteld
 werd met de Fenisische godheid Baäl. Om te spotten met Baäl Zebub, noemden
 de Hebreuwen deze vreemde god Beëlzebub, wat 'heer der vliegen' betekent.
 Hercules heeft deze spotnaam dus van Baäl geërfd. Daarnaast zit hier wellicht een
 spottende ondertoon in: de held Hercules, die het op heeft genomen tegen tal van
 gevaarlijke dieren, wordt hier als vliegendoder aangeduid. 47 *Phoeniciërs*: het
 volk uit Fenicië, het huidige Libanon. 51–52 *die ... bevljigtiden*: die de zang-
 en dichtkunst beoefenden. 54 *de uitwijzing*: het oordeel. 54 *Vliet Nymphen*:
 waternimfen, de zogenaamde naiaden. 56 *vermetenheid*: hoogmoed, arrogantie.
 59 *extergeklap*: ekstergeslag. 59–60 *dat ... intevoeren*: ofwel een valse toon aan
 te leren. 60–61 *Ovidius ... v.*: vgl. Ovidius' *Metamorphosen*, v, r. 294–678.

p. 67, noot d

Honderd Ossen. Dit getal van slachtbeesten gelijk te offeren was een blijk van groot vermogen en tevens van groote dankbaarheid voor een ongemeene gunst van de Goden ontvangen. Zij werdt *Hecatombe* 65
 ἑκατομβη, van de grieksche woorden ἑκατον dat honderd en βους dat ossen beteekent, geheeten. *Pythagoras* schonk zulk een offer aan de Goden toen hij gevonden hadt, dat het vierkant van de spanzijde van eenen regthoekigen driehoek, zo groot is als de beide vierkanten op de regthoekszijden te samen. *Apollo* zag echter liever geld, of munten, 70
 dan deze geweldige slachtingen; gedachtig aan 't zeggen van *Demosthenes*:

Δεῖ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔσι γενέσθαι τῶν δέοντων.

dat is:

75

Geld moet er weezen; want zonder dat kan er niets goeds uitgevoerd worden. –

64 *groot vermogen*: grote rijkdom. 65 *ongemeene*: bijzondere, buitengewone. 66 *ἑκατον*: 'hekaton'. 66 *βους*: 'bous'. 67 *Pythagoras*: de Griekse filosoof en wiskundige Pythagoras (ca. 582–500 v. Chr.). 68–70 *dat ... samen*: dit is de stelling van Pythagoras. 68 *spanzijde*: de schuine zijde van een rechthoekige driehoek, de zogenaamde 'hypotenusa'. 71 *gedachtig aan*: denkend aan. 72 *Demosthenes*: Demosthenes (384–322 v. Chr.) was een Atheense politicus en een beroemd redenaar. 73–77 *Δει ... worden*: dit citaat van Demosthenes komt uit *Olynthiaca* 1 (sectie 20, r. 6). Het citaat is hier ietwat aangepast en blijkt foutief te zijn (ἐσι in plaats van ἔστι). De originele uitspraak is: 'δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δέοντων.' De redenaar Demosthenes probeerde de Atheense burgers te overtuigen dat het geld voor festivallen gebruikt moest worden voor soldaten, die Athene konden beschermen tegen de uitbreidende macht van Phillipus II van Macedonië.

Constantinus Magnus, of de Groote, was A. Chr. 312 de eerste Christen Keizer en schafte den Afgodendienst en Afgoden geheel af, waarom Apollo ook niet gunstig over hem denkt, en hem den toenaam *de Groote*, met moeite, geeft. –

p. 68, noot e

Orichalcum, of *Corinthisch koper*, was een mengsel van verscheide kostelijke metaalen, als Goud, Zilver, en zuiver Koper, veroorzaakt door het samensmelten der kostelijke vaten en standbeelden, welke deze Stad inhieldt, toen dezelve, wegens eene hooggaande belediging die heure inwooners den Romeinschen Gezanten aangedaan hadden, in het Jaar der waereld 3827 door den Consul *L. Mummius*, op last van den Roomschen raad, belegerd, ingenomen, en in brand gestoken werd: naa deze zo geweldige verwoesting, vindt men deze kostbaare metaalen tot klompen saamgesmolten; waarvan men eenige ten blijk van dankbaarheid aan de Goden wijde en er hunne tempels mede versierde, door dit toeval kan *Apollo* er ook de gebouwen zijner Warande mede gesierd hebben.

78 *A. Chr.*: Anno Christi, A.D. 79 *schafte ... af*: hoewel Constantijn de Grote de christenen veel voorrechten verschaft, heeft keizer Theodosius I (346–395) het christendom pas in 380 benoemd tot staatsgodsdienst. Het heidendom werd rond 392 officieel verboden. 83 *Orichalcum*: orichalcum is een legendarische en kostbare metaallegering, die volgens Plato in Atlantis werd gebruikt. Apollo stelt hier orichalcum en Korinthisch koper gelijk, hoewel de beschreven uitleg alleen van toepassing is op Korinthisch koper. 83 *Corinthisch koper*: dit metaal staat ook bekend als Korinthisch brons of goudbrons. 86 *deze Stad*: Korinthe. 86 *inhieldt*: bezat. 86–87 *eene ... hadden*: hier wordt waarschijnlijk bedoeld op de Achaëische Bond. Deze bond, waarvan Korinthe lid was, rebelleerde tegen de Romeinse bezetters in 146 v. Chr. Een andere aanleiding is wellicht het beschermen van een aantal Achaëische soldaten. 86 *hooggaande*: ernstige. 88 *Jaer der waereld*: Anno Mundi is een kalendersysteem, dat begint met de Bijbelse schepping van de mens. 88 *L. Mummius*: Lucius Mummius Achaicus (2de eeuw v. Chr.) was een Romeinse generaal tijdens de Achaëische opstand. 89 *den Roomschen raad*: de Romeinse senaat.

p. 68, noot f

95

Groote beeld. Het Zonnebeeld ter eeren van Apollo door de Rhodiërs, boven de haven van hun eiland, opgerigt, was zeventig elboogen hoog, en diende ter vuurbaak, daar het in de rechte hand een *Pharo* of vuurhaard hieldt, welke, des nagts, verre in zee gezien kon worden; tevens diende dit beeld als tot een poort der haven, terwijl de schepen onder deszelfs beenen door konden vaaren; het werdt voor een der wonderen van de waereld gehouden; doch is naaderhand door de Saraceenen verbroken en gesloopt. – Het eiland *Rhodus* hieldt men als inzonderheid door *Apollo* begunstigd, wijl men er van verhaalde dat er geen dag omging zonder dat de zon op dit eiland gezien werdt.

105

p. 68, noot g

Herculanum, of beter *Herculaneum*, was, tevens met *Pompeji* en *Stabiae*, een over oude Stad, mooglijk door Hercules of zijne naazaaten gebouwd, in de nabijheid van den berg *Vesuvius*, en door een groote vuurbraaking onder een Lava stroom bedolven, ten tijde van Keizer *Titus*, A. Chr. 79 en die nu in den jaare 1739 toevallig weder ontdekt, en door den Koning van Napels, Carel IIIe, naaderhand Kon. van Spanje, verder opgegraven werdt; als wanneer men deze Steden, nog genoegzaam in hunne geheele gedaante onder den grond vondt, en er zo veel merkwaardigheeden als men konde uitnam, en in des Konings Paleis te *Portici*, in de nabijheid dezer verzonken Steden gelegen, overbragt.*

115

*Eene omstandige beschrijving van deze twee aloude en wonderbaarlijke Steden, met echte afbeeldingen versierd, staat eerstdaags bij den uitgeever dezes het licht te zien. [in de druk uit 1802 is deze noot verdwenen; waarschijnlijk is deze uitgave dus nooit verschenen].

96 *Zonnebeeld ... Rhodiërs*: hier wordt de Collosos van Rhodos bedoeld. De Rhodiërs bouwden het beeld ter ere van Apollo tussen 292 en 280 v. Chr., maar in 226 v. Chr. is het verloren gegaan door een aardbeving. 97 *elboogen*: el, een lengte-eenheid van 69 cm. 98 *vuurbaak*: vuurtoren. 98 *Pharo*: vuurtoren, genoemd naar de vuurtoren op het eiland Pharos. 102–103 *doch ... gesloopt*: volgens de geschiedkundige Theophanes werden de brokstukken van het standbeeld door de Arabieren verkocht. 108 *over oude*: zeer oude. 111 *nu ... ontdekt*: de eerste resten werden echter al in 1709 ontdekt. 112 *Koning ... Spanje*: Karel III (1716–1788) was de koning van Spanje, Sicilië en Napels. De ruïne van Herculaneum werd gevonden, omdat hij op dezelfde plaats een zomerpaleis wilde bouwen.

p. 69, noot h

Aristophanes, geboortig van 't Eiland *Rhodus*, bloeide te Atheenen A^o. M. 3550 en stichtte aldaar de *oude Comedie*, welke zig niet ontzag
 120 de voornaamste persoonen van Atheenen met naamen te hekelen en
 in persoon ten tooneele te voeren; welk lot *Socrates* mede ondergaan
 moest; doch deze wijze van doen, door den Atheenschen Raad einde-
 lijk verboden zijnde, stichtte *Menander* de *nieuwe Comedie*, en hekelde
 alleen de ondeugden met bescheidenheid, zonder naamen of persoo-
 125 nen te kwetsen. –

p. 73, noot i

Seraph en *Wurm*. Deze bij elkander gevoegde beelden, kunnen, spaar-
 zaam en met groote omzichtigheid gebezigd, en somtijds in eene an-
 dere spreekwijze veranderd wordende, eene groote kracht aan een
 130 Dichtstuk van een verheven en ernstigen inhoud, bijzetten; doch de-
 zelve al te dikwijls en bij alle gelegenheden bij te brengen; ja, zelfs
 in onderwerpen van een' gantsch daarmede onovereenkomstigen aart,
 gelijk zijn Minnedichten, Veldzangen, enz. is zeer aanstootelijk; hier
 komt de les van HORATIUS niet te onpas, in *arte Poetica*.

118 *Aristophanes*: Aristophanes (ca. 446–386 v. Chr.) was een beroemde toneel-
 schrijver van komedies als *Lysistrate* en *Kikkers* en de belangrijkste vertegenwoor-
 diger van de Oude Komēdie. 118–119 A^o. M. 3550: Anno mundi 3550. Vgl.
 Ophelderingen, r. 88. 119 *oude Comēdie*: de Oude Komēdie is een genre uit de
 Klassieke Oudheid tussen 486 en 400 v. Chr. Het bestaat uit schunnige en spot-
 tende stukken met weinig plot, die zich vaak richten op de politieke actualiteit.
 120 *met naamen*: met naam en toenaam. 121–122 *welk ... moest*: Aristopha-
 nes karikaturiseerde de wijsgeer Socrates in zijn komēdie *Wolken* (423 v. Chr.) als
 een charlatan en sofist. Socrates' verdediging tegen deze aantijgingen is te vinden
 in de *Apologie* van Plato. 123 *verboden zijnde*: in de vijfde eeuw voor Christus
 werden wetten van kracht, die de vrijheid van de komēdie, en de laster die daaruit
 voortkwam, aan banden legde. 123 *Menander*: Menander (ca. 342–291 v. Chr.) is
 de belangrijkste representant van de Nieuwe Komēdie. 123 *nieuwe Comēdie*: de
 Nieuwe Komēdie of de Hellenistische komēdie werd beoefend tussen 320 en 120
 v. Chr. De schunnigheid, het absurdisme en persoonlijke aanvallen zijn vrijwel af-
 wezig in dit genre, in tegenstelling tot de Oude Komēdie. 134 *arte Poetica*: de *Ars*
Poetica (ca. 18 v. Chr.) van Horatius bevat normatieve en descriptieve ideeën over
 literatuur.

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus. 135
Geen God kome in uw spel, dan om den knoop te ontbinden.

De *Theraphim* waren afzichtelijke afgodsbeelden bij de Oosterlingen.

p. 74, noot k

Zilte Traanen is eene uitdrukking, die, wijl ze van den smaak der traanen ontleend is, mij steeds oneigen voorkomt; immers, wij worden meer aangedaan door 't gezicht van *vloeiende Traanen*, dan wij door hunnen *smaak* zouden bewogen worden. 140

p. 75, noot l

Eén Traan, nog minder beduidend, schijnt mij de onnatuurlijke bepaaling van *één traan* toe. Zeldzaam zoude het zijn, dat er slegts *één traan* den diep bedroefden ten ooge uit leekte; 't is echter in enkele gevallen te verdedigen en schoon; maar hier geldt alweder het *ne quid nimis!* *Eén heete traan* is minder te verdedigen, alzo de hette der traanen door het menigvuldig uitvloeijen en verhitten der oogleden veroorzaakt wordt, waarom er dus nooit *één' heeten traan*, maar wel *veele heete traanen* tevens geweend worden. *Apollo* vindt het daarom zeer bezwaarlijk om dezelve te vervaardigen. 150

135–136 *Nec ... ontbinden*: uitspraak van Horatius in de *Ars Poetica*. In de vertaling van Schrijvers staat er: 'Een godheid treedt slechts op bij een verwickeling die om hem vraagt' (Horatius 1990, r. 191). Dit is een poëticaal voorschrift voor het gebruik van de *deus ex machina*, een situatie waarbij een god werd gebruikt om een probleem op te lossen. Evenals deze *deus ex machina* dient de uitdrukking 'van den seraph tot den wurm' met schroom te worden gebruikt. 137 *Theraphim*: Teraphim zijn kleine beelden, die goden of voorvaderen voorstellen. Ze komen op verschillende plaatsen terug in het Oude Testament. Vgl. Genesis 31:34. 137 *Oosterlingen*: de Semitische volkeren. 140 *oneigen*: vreemd. 146 *leekte*: lekte, viel. 147–148 *ne quid nimis!*: alles met mate. Dit voorschrift komt van de klassieke auteur Terentius (*Andros*, I, r. 34). Tijdens de Renaissance wordt dit motto daarnaast veel gebruikt binnen de emblematiek, onder andere door Cats en Roemer Visscher.

p. 76, noot m

Zangdrift Stooven. Wanneer men zeide: *Gij stooft mijne Zangdrift!* enz.
155 zoude ik dit voor een oneigene en triviale uitdrukking houden; *oneigen*, om dat een *drift* niet *gestoofd* kan worden; men kan geen *drift* onderstellen, die niet reeds heet genoeg uit zig zelve is; en *triviaal*, om dat het onze gedachten afleidt naar de keuken waar de spijzen *gestoofd* worden; op dien voet houden wij de uitdrukkingen *gerooste Indiaan* en *Vruchten in 't vuur der zon gestoofd*, mede voor onaanprijsselijk.
160

p. 78, noot n

Lillend Ingewand, kan, in sommige gevallen, een zeer schilderachtig beeld opleveren; in veele gevallen echter, wordt het verkeerd gebezigd,
165 inzonderheid, wanneer het van stilliggende lijken op een slagveld gebruikt wordt; want het ingewand lilt niet, dan door uiterlijke beweging; maar in alle gevallen levert het een walgelijk denkbeeld op, dat de schoone kunstenaar zorgelijk behoorde te vermijden.

p. 80, noot o

170 *Angstig, jaagend en kloppend hart*, kan, met zeer veel vrucht, op deszelfs plaats gebezigd worden, en is sterk genoeg om eene geweldige, doch nog eenigzins regelmatige beweging des harten aan te duiden; om geringe oorzaken nogthands, gelijk dikwijls gebeurt, een hart te doen *jaagen en kloppen*, is verwerpelijk; *Apollo* echter, kan
175 deze harten nog na maaken, ten blijke dat ze niet geheel verwerpelijk zijn.

p. 80, noot p

Bonzend Hart. Het woord *bonzen*, drukt, in deszelfs eigen klank, het geluid uit van twee logge massive lighaamen, welke elkander een' geweldigen wederstand bieden, bij voorbeeld, een *Stormram* tegen een
180 *Muur*; of iets diergelijks, door welk bonzen zo een muur ten laatsten

155 *triviale*: platvloerse. 159 *op dien voet*: om dezelfde reden. 168 *zorgelijk*: met zorg, zorgvuldig. 170 *vrucht*: succes.

omgerameid werdt, en eene bres voor het aanrukkend Krijgsvolk vormde; in dit geval kan men het woord *bonzen*, om deszelfs *onomatopée*, of klanksuitdrukking, met smaak bezigen, bij voorbeeld:

Het stormtuig bonsde en kraakte op de afgestreede muur. 185

Maar van het menschelijk hart, dat in een zeer zacht bekleedsel gewikkeld is, en tegen de vleezige en zachte bekleedselen van de borst klopt, te zeggen, dat het daar tegen *bonst*, is allernatuurlijkst en overdreeven; beter noemt men de ongeregelde en springende beweging des harten, in zeer zeldzaame gevallen, een *schokking*; men zoude dus 190 veel eigenaartiger en natuurlijker, in die enkele zwaare aandoeningen, de uitdrukking, *schokkend hart*, bezigen; *Apollo* kan daarom ook geen *bonzend* hart maaken; alhoewel de *Piëriden* dezelve bij douzainen afleveren.

p. 82, noot q 195

Mercurius ontvreemdt *Apollo* zijn Juweelen. *Mercur* is de God der Redenaars; hoe dikwijls ontvreemden dezen de Dichterlijke uitdrukkingen van *Apollo*, en sieren er, somtijds zeer te onpas, hunne Redevoeringen mede! En dit zijn wel meestal *Oriëntaalsche Agaaten*, of overdreevene *Oostersche spreekwijzen*. – 200

p. 83, noot r

Al wat tot het minnedicht behoort. Wij verwerpen deze instrumenten niet, bij aldien ze juist en met smaak gebezigd worden; een *albaste boezem* echter levert een doodsch denkbeeld op, wijl daardoor tevens 205 zo wel het denkbeeld der *blankheid* als der *koude* van 't albast opgewekt

182 *ongerameid*: omgeramd. 183–184 *onomatopée*, of klanks-uitdrukking: een onomatopée is een stijlfiguur waarbij het geluid van het voorwerp is opgenomen in de naam daarvoor, zoals *bonzen* en *kraken*. 185 *afgestreede*: belegerde. 186 *bekleedsel*: omhulsel, het lichaam. 196–197 *God der Redenaars*: als bode van de goden was *Mercurius* geoefend in het houden van redevoeringen. De dichterlijke uitdrukkingen van *Apollo* komen hem dus goed van pas. 199–200 *Oriëntaalsche ... spreekwijzen*: met oosterse beeldspraak wordt bedoeld op overdrijving of grootsprekerij; de oriëntaalse agaten staan dan ook symbool daarvoor.

wordt; de overige vergelijkingen zijn doorgaandsch onnatuurlijk. *Vondel* echter zegt, met veel smaak, van den boezem van een maagden Lijk, den pijl aansprekende die den boezem van *Ursula* getroffen hadt:

- 210 O wreede schicht, te wreed op zoo een teëre spruite!
'T was wonder dat uw punt niet weder af en stuite,
Of stomp werd, op 't *gezielt* en *levendigh albast*
Der Kalidoonsche Maeghd.

MAEGHDEN, vde Bedr. 3e Toon.

- 215 In zulk een' zin kan men den boezem *albast* noemen, om dat ze den Dichter alzo toeschijnt, *bezield* en *leevend albast* is hier fraai en eenen *Vondel* waardig.

p. 84, noot s

- De *Cyclopen* waren zoonen van *Neptunus* en *Amphitrite*; zij hadden
220 slegts één oog te midden van 't voorhoofd, drie voornaame worden in de fabelen genoemd, *Brontes*, *Steropes* en *Pyracmon*, zij hielpen *Vulcanus*, *Jupiters* Blixems smeeden; *Apollo* schijnt dezelve, buiten de gemelde reden, ook in dienst genomen te hebben, om den geweldigen arbeid tot het slegten van den *Helicon*, des te gemakkelijker te bevoor-
225 ren, en om dat de hedendaagsche Dichters somtijds zulke reusachtige beelden bezigen, dat er wel Reuzen noodig zijn om dezelve te vervaardigen.

206–214 *Vondel* ... *Maeghd*: dit citaat komt uit *Vondels* treurspel *Maeghden* uit 1639 (r. 1643–1646). In dit toneelstuk is *Ursula* de 'Koningin van Bretagne'. 212 *gezielt*: bezield. 214 *Toon*: toneel, scène. 219 *Neptunus*: *Neptunus* is de Romeinse god van de zee. 219 *Amphitrite*: *Amphitrite* is de koningin van de zee. 221 *Brontes* ... *Pyracmon*: het is een misvatting dat deze cyclopen kinderen van *Neptunus* en *Amphitrite* zijn. Volgens *Hesiodus* zijn het de zonen van *Uranus* en *Gaia*. Waarschijnlijk verwart *Fokke* hem met de cycloop *Polyphemos* uit de *Odyssee*, die wel wordt beschreven als een zoon van *Neptunus*.

p. 84, noot t

Vulcanus, Volicanus, Fulganus of *Mulciber*, betekende lichtig, blinkende en smeedbaar, was de God des vuurs, en Zoon van *Jupiter* en *Juno*. Een fabelbeeld genomen van den alouden *Tubal Caïn* der oosterlingen. 230

p. 85, noot v

Gloeiende harten, aderen enz. de oneigen- en overdreevenheid dezer uitdrukkingen behoeft geene nadere aanwijzing. *Apollo* moet ook *ijzeren* harten en aderen bezigen, om dezelve behoorlijk *gloeiend* te kunnen maaken. 235

p. 86, noot x

Gloeiend puin enz. is geen verwerpelijke uitdrukking; echter ik zoude liever *rookend puin* bezigen, wanneer ik er *bloed* en *traanen* mede vermengen wilde, alzo de *traanen* en het *bloed* den gloed welhaast zouden verdooven en in een' rook doen veranderen. *Gloeiend* en *doorweekt* kan een zaak niet tevens zijn. 240

p. 89, noot y

Rijnwoorden verleezen. Er zijn bestendig op elkander sluitende en gebezigd wordende rijmklanken, welke ook de dichtgedachten van den Dichter na hunnen eisch dwingen: deze behoorde men zorgvuldig te vermijden: de dichter moet vrij zijn, en hier wordt hij in de boeijen van het rijm gekneld; *Boileau* klaagt met recht. Epitre II. à *Moliere*. 245

Si je pense exprimer un Auteur sans défaut 250
La Raison dit Virgile et la Rime Quinault.

231–232 *Een ... oosterlingen*: Fokke meent dat de god Vulcanus gebaseerd is op het oudtestamentische verhaal van Tubal-Kaïn, de eerste metaalbewerker. Vgl. Genesis 4:22. 231 *fabelbeeld*: verhaal uit de mythologie. 236 *bezigen*: gebruiken. 250–251 *Si ... Quinault*: citaat uit de tweede satire 'à Molière' uit de bundel *Les Satires* (1660–1668) van de Franse schrijver Nicolas Boileau-Despréaux (1636–1711). Boileau beklagt zich erover dat hij wanneer hij goed probeert te schrijven zoals Vergilius, het hem slechts lukt om verzen te produceren in de trant van de door hem verfoeide librettist Philippe Quinault.

Dat de Zanggodinnen bij elken rist *rijmwoorden* ook een pakjen *streepjens* en *verwonderingstekens* voegen, is zeer voorzichtig; want, bij voorbeeld, in zodanig een' regel zijn die onmisbaar:

- 255 Wat zie ik! – Hemel! – ach! – ontzinde! – ken mij *nader!!*
 Vlieg aan dit *bonzend* harte! – omärm! – omärm! uw' *vader!!!*

Men kan veele misbruiken dezer Dichtdwingende Rijmklanken verzameld vinden in J.O. HOFFHAM's schrandere *ironie* betijtd: *Theorie der hedendaagsche Poëzy*.*

- 260 **p. 91, noot z**
 Suikerzoete woordjens, hier onder verstaan wij de laffe al te dikwijls herhaalde verkleinwoordjens, als *voetjen*, *handjen*, *oogjen* enz. welker te groote ophooping en Dichtstuk ten eenemaal smaakeloos maaken.

- p. 92, noot aa**
265 *Lauërboom*. *Apollo* gaat denzelven stilzwijgend voorbij, en wordt aangedaan op deszelfs gezicht, om twee redenen: 1e. om dat er zijne Minnaaresse *Daphne* in veranderd wordt, en ten 2e. om dat de uitmuntende Dichters der vroegere Eeuwen met deszelfs bladen gekroond pleegen te worden. *Apollo* is, gelijk alle bejaarde lieden, volgens *Horatius*:

- 270 – *Laudator temporis acti*
 Se puero.
 Een ijvrig prijzer van de jaaren zijner jeugd.

*Gedrukt te Amsterdam, bij *P.J. Uilenbroek*. [O.C.F. Hoffham publiceerde in 1788 de spotpoëtica *Proeve eener theorie der Nederduitsche Poëzy*. Hij geeft daarin tal van ironisch bedoelde rijmadvieszen aan dichters.]

252 *rist*: bij elkaar gebonden bundeltje, ten behoeve van de verkoop. 255 *ontzinde*: verdwaasde. 266–267 *zijne Minnaaresse Daphne*: zie hoofdstuk, r. 173. 270–272 *Laudator ... jeugd*: uitspraak van Horatius uit de *Ars Poetica*. Het volledige citaat luidt: 'laudator temporis acti se puero, castigator censorque minorum.' In de vertaling van Schrijvers: 'vol van de goede oude tijd – zijn jeugd! – maar één en al kritiek op de jeugd van nu.' In dit fragment beschrijft Horatius wat de oude man aanspreekt in de poëzie (Horatius 1980, r. 173–174).

Het smert hem dus natuurlijk derzelve verval zig te moeten herinneren!

p. 95, noot bb

275

De Eekhof te Antwerpen, zijn eenige Pakhuizen aan de *Schelde* waarin de toestel en groote beelden tot de groote *Processie* bewaard worden.

p. 95, noot cc

Collectie van Satans, Apollo was wel bekend met den *Satan*, *Sathan* 280 of *Draak* der Oostersche oudheid, hij zelf hadt hem verslagen; want de draak *Python* dien hij versloeg, was niets anders dan de *Oob* der Egyptenaaren, of het *teken van de overvloeiing des Nyls*, welke als een' vijand, *tegenstreever*, *Sathan*, *Typhon* en *Python*, aangezien werdt, om deszelfs verwoesting; volgens de geleerde verklaring van *PLUCHE*, in 285 zijne *Heemlgeschiedenis*, iste deel. – Ook was hij met de *Miltoniaansche* en Hoogduitsche *Sathans*, *Doods* en *Wurg-Engelen* wel bekend. Het *Pandaemonium* van *MILTON*, heeft zijne *Collectie* niet weinig versierd; echter het kleinste *Sathantjen* is hem ontgaan en in handen

273 *smert*: pijnigt. 276–278 *De Eekhof ... worden*: in 1544 werd in Antwerpen vlak bij de *Schelde* een nieuwe opslagplaats voor stadsbouwmaterialen en oorlogstuig gebouwd. Hij diende later ook als bergruimte voor attributen van de grote processie die vanuit de *Onze-Lieve-Vrouwekathedraal* te Antwerpen vertrok. Ook het beeld van de legendarische Antwerpse reus *Druon Antigoon*, die door *Silvius Brabo* verslagen werd, werd er opgeslagen (Mertens & Torfs, dl. 4, 95). 281–286 *want ... deel*: hoewel 'Oob' volgens *Pluche* 'opzwellling' of 'opblazing' betekent, is het in het Oude Testament opgenomen als 'een waarzeggenden geest' (vgl. *Leviticus* 20:27). *Pluche* legt in zijn *Heemlgeschiedenis* een verbinding tussen deze vertaling, Griekse orakelpriesteressen (de zogenaamde *Pythia*) en het monster *Python* uit dezelfde landstreek. 282 *Python*: *Python* is een monsterlijke slang in de mythologie, die *Delphi* onveilig maakte. *Apollo* wist de slang met een gouden pijl te doden en werd daarom in *Delphi* vereerd als *Apollon Pythios*. 282–283 *Oob ... Nyls*: volgens *Pluche* is *Ob* of *Oobh* de overstroming van de *Nijl*. De oude Egyptenaren beschouwden de overstroming van hun rivier als een monster. 284 *Typhon*: *Typhon* was een monsterlijke reus, die in opstand kwam tegen de *Olympos*. *Jupiter* bedolf hem onder de berg *Etna*, wat een oorzaak zou zijn voor de vulkanische activiteit daar. 288 *Pandaemonium*: verzamelplaats van demonen.

290 van de *Piëriden* gekomen; niemand van eenigen smaak zal thands meer
een' *gebrekkigen Sathan* bezigen.

p. 95, noot dd

Azuure gewelven en *Purperroode kimmén* zijn schilderagtig en schoon;
maar door het menigvuldige gebruik, even als oude vloerzijlen, wat te
295 zeer versleeten om meer te behaagen.

p. 95, noot ee

Honderd jaarige Eik, een gepast beeld van een hoogen ouderdom; echter
wanneer een nietsbeduidend grijsaart, bij zijn sterven, *een honderd*
jaarige eik, die door de blixem getroffen is, genoemd wordt, gelijk in ge-
300 woone Lijkzangen dikwijls gebeurt, dan wordt die boom zo gek voor
de voeten gelegen, dat men gevaar loopt om er over te struikelen.

p. 96, noot ff

Bruisschend Pekelveld, voor de Zee, is niet zeer fraai. De Zee een *veld* en
wel een *pekelveld* en *bruisschend veld* te noemen, is zeer oneigenaartig,
305 daar een *veld*, juist het tegenovergestelde van de Zee is.

p. 96, noot gg

Schraagen ons op het denkbeeld brengende van die werken welke de
Timmerlieden bezigen om er planken op door te zaagen en tot andere
gebruiken van dien aart, verleiden des leezers aandacht te veel op *tri-*
310 *viaale* zaaken; het zij dan ook dat van het woord *Schraagen* 't naam-
woord *Schraag* ontleend ware, het blijft hetzelfde, men zal altijd eer op
gewoone dan op verheven zaaken denken.

p. 96, noot hh

Bloedig Moordschavot. Dit onëdel beeld wordt zeer dikwijls als een
315 schoonheid in de gedichten gebezigd; ja, in omstandigheeden en tijden
waar het volstrekt niet gepast is, bij voorbeeld:

291 *gebrekkigen Sathan*: in middeleeuwse verhalen werd de duivel in een menselijk
gedaante vaak met een lichamelijk gebrek getoond, zoals de duivel Moenen in de
Mariken van Nieumeghen. 300-301 zo ... *gelegen*: vreemd gebruikt.

Zo stierven Brutus Zoons op 't bloedig Moordschavot.

p. 96, noot ii

Fransch *Univers*. De Franschen bezigen dit woord doorgaandsch om een groote schaare, een groote menigte uit te drukken; men heeft 320 deze vreeselijke overdreevene *Hyperbole*, in onze vertalingen hunner Tooneelstukken, van hen ontleend, en speelt thands met het *Heeläl* in de versen of 't maar een beuzeling ware: doch dan hebbe men in 't oog te houden, dat men een zeer klein Heeläl, een Heelälletjen van eenige weinige mijlen in den omtrek, bedoelt, bij voorbeeld, in dit geval: 325

*Wie was ooit groeter dan Carthagos Hannibal,
Die de Alpen over trok ten aanzien van 't Heeläl.*

Doch wanneer er het woord *groot* bijgevoegd wordt, dan eerst hebbe men zulk een *groot Heeläl* voor *al wat is* te neemen; schoon veele Dichters alleen ons Zonnestelsel, dien alles bevattenden naam geeven; 330 menigvuldigemaalen breeken zij dit *groot Heeläl* dus in kleine stukken, door er niet wel mede te kunnen omgaan. Dat het een vreeslijk geweld moet geeven als *het groot Heeläl ter neder stort*, dat toch dikwijls in zeer sterke Gedichten gebeurt, zal niemand tegen spreken; wij laten echter de mogelijkheid der instorting van 't *Heeläl*, voor rekening van 335 de zo vreeselijk sterk denkende Dichters!

317 *Zo ... Moordschavot*: de Romeinse consul Brutus wist een complot tegen hem te ontmaskeren; onder de samenzweerdere bevonden zich twee van zijn zonen. Ook die kregen de doodstraf. Het citaat is waarschijnlijk Fokkes eigen fabricaat. 321 *Hyperbole*: een hyperbool, een stijlfiguur dat iets groter voorstelt dan het is. 321-322 *vertalingen hunner Toneelstukken*: aan het einde van de achttiende eeuw ontstaat steeds meer kritiek op de hoeveelheid vertalingen van Franse toneelstukken in classicistische trant. 323 *een beuzeling*: iets nietigs, wat gebeuzel. 326-327 *Wie ... Heeläl*: de Carthaagse generaal Hannibal (247-183 v. Chr.) trok tijdens de Tweede Punische Oorlog de Alpen om in Italië te komen en Rome te belegeren. Mogelijk denkt Fokke hierbij aan het uit het Frans vertaalde treurspel *De dood van Hannibal* uit 1693 (oorspr. Thomas Corneille, *La mort d'Annibal*, 1669). 329 *schoon*: ofschoon.